

Rodna gruda

Slovenija

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169, Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednik

Ivan Cimerman

Oblikovanje

Janez Reher, Franc Valetič

Uredniški odbor

Zvone Kržišnik, Tadej Labernik, Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Meta Vajgl, Matjaž Vizjak

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), Rado Genorio, Andreja Kmecl, Anna Krasna, Milan Pogačnik, Drago Seliger, Mila Šenk

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)

Revija izhaja vsak mesec

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch, Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija 420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM, Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija 13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija 25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr, Švica 20 Sfr, ZDA – U. S. A. 11 US \$, Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-107-257300-2818/5
pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica« v priporočenem pismu.

Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

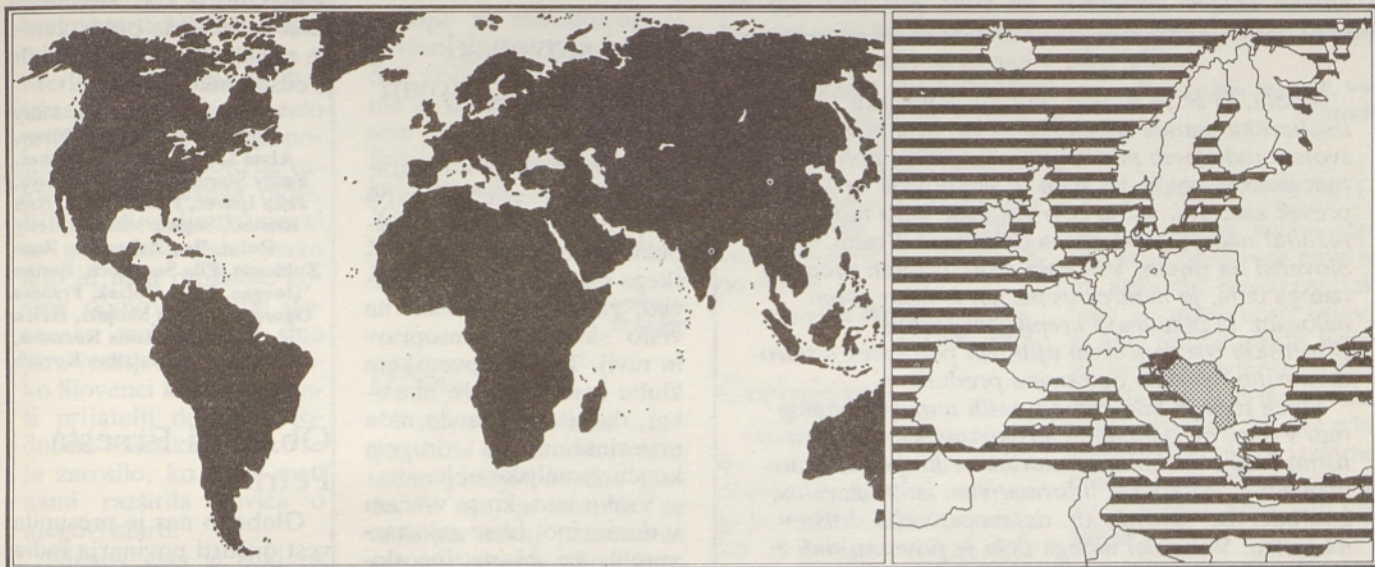
Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet – Gospodarske novice	6
Domovina je tudi jezik	8
Slovenija je Evropa v malem	12
Slovenske legende – Atilov zaklad	14
Olimpiada – vez z domovino	16
Stanje in možnosti zdravljenja z dializo v Sloveniji	17
Po Sloveniji	18
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije – Ravenska jama	21
Slovenija v mojem objektivu – Nancy Hribar	22
Črtice iz zgodovine Slovencev	24
Joyce odkriva Slovenijo	26
Slovenci iz Buč in Luč v Melbournu	27
Umetniška beseda – Danilo Lokar: Ključjakar	28
Mladim po srcu	30
Vaše zgodbe – Klofuta	32
Naši po svetu	33
Martin Kačur v Ameriki	34
Od Porabja do Čedad	38
Nove knjige	39
Materinščina	40
Mislimo na glas, Slovenski lonec	42
Filatelija, Vaš kotiček	43

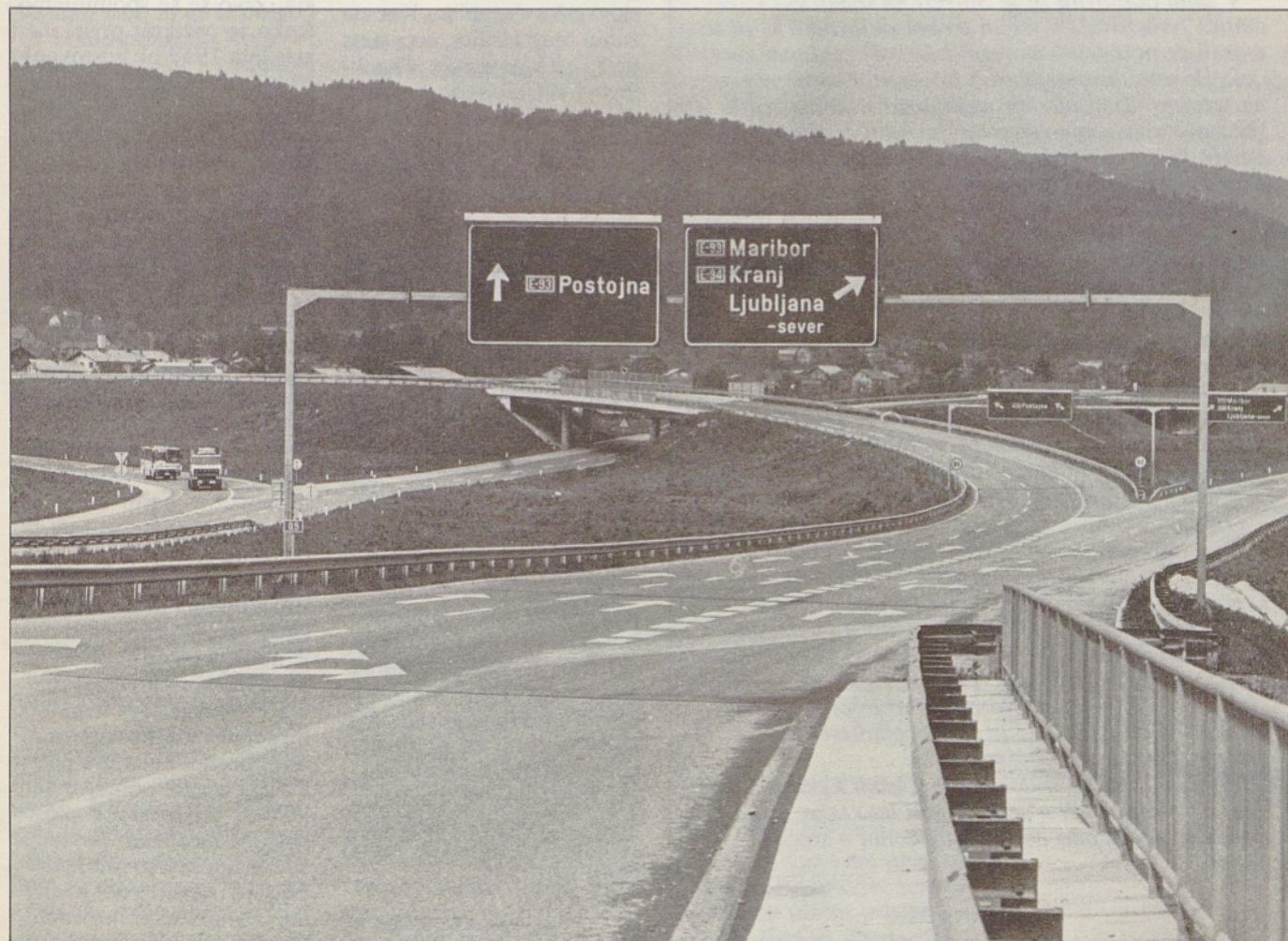
od kod
smo doma

where are
we from

de donde
somos

V zadnjem desetletju se tudi Slovenija odeva z omrežjem sodobnih avtomobilskih cest (foto: Janez Zrnc)

urednik vam

V letu, ki se je izteklo, je tudi Slovenska izseljenska matica zabeležila nekaj uspehov na svojem delovnem področju; tako naj se pohvalimo tudi sami in upam, da nam te samohvale ne boste preveč zamerili, saj je bilo vse naše delo tudi rezultat nadvse plodnega sodelovanja z vami, Slovenci na tujem. Vse naše delo, celoten program našega dela, je namreč usmerjen k vsem tistim nalogam, ki pomagajo krepiti povezanost slovenskih izseljencev in njihovih potomcev s staro domovino oziroma domovino prednikov.

Poleg tega je bila ena od naših temeljnih nalog tudi v tem, da ponudimo strokovno pomoč vsem tistim vašim akcijam, s katerimi se krepí kulturno-prosvetna, jezikovna, informativna, izobraževalna, gospodarska, športna idr. dejavnost vaših društev na tujem. Velik del našega dela je povezan tudi z mladimi generacijami potomcev slovenskih izseljencev.

V sami domovini se je Slovenska izseljenska matica povezovala z vsemi tistimi dejavniki, ki bi se morali že po naravi svojega dela bolj zanimati za delo slovenskih izseljenskih društev in izseljencev na splošno. Tudi tako bi naša družba lahko storila več pri seznanjanju svetovne javnosti z našo deželo, z našo kulturo, z našimi izvozno zanimivimi izdelki, z našimi znanstvenimi dosežki ipd.

Po zadnjih ocenah deluje v 45 državah po vsem svetu okrog 15000 najrazličnejših slovenskih organizacij, društev, pevskih zborov, skupin idr., od katerih se večina na ta ali drugačen način, ob eni ali drugi priložnosti, povezuje tudi s Slovensko izseljensko matico ali z drugimi dejavniki v Sloveniji. Obseg našega dela zato nenehno raste, pojavljajo se nove in nove oblike sodelovanja, vznikajo ideje za nove akcije. Seveda vsega ni mogoče uresničiti, vendar pa se tako oblikuje tudi program sodelovanja matične domovine z izseljenci oziroma s potomci izseljencev v prihodnosti.

O bogati »letini« minulega leta je Slovenska izseljenska matica razpravljala tudi na rednem letnem občnem zboru, ki je bil konec septembra v Ljubljani. Izrečena je bila vrsta pohval na račun uspešnega delovanja in tudi na račun sodelovanja tako s slovenskimi izseljenskimi društvi kakor tudi z ustanovami v domovini. Tako se uspešno vključuje v naše delo Zveza kulturnih organizacij, Cankarjev dom, SAZU in druge znanstvene ustanove ter številni posamezniki.

V upanju, da bo sodelovanje z vami kakor tudi naše delovanje tudi v prihodnjem letu tako uspešno, kot je bilo doslej, vam želim – srečno 1985!

Jože Prešeren

vaša pisma

Kdaj slovenski časopisi na Jatovih letalih?

Že 28 let živim v Avstraliji v mestu Perth, kjer se po svojih močeh vsa leta zavzemam za ohranitev slovenskega jezika, običajev in navad, zato sem naročen na vrsto slovenskih časopisov in revij. Tudi v slovenskem klubu smo storili že marsikaj, da bi se ohranila naša materinščina na drugem koncu zemeljske oble.

Vsako leto, ko se vračam v domovino, bi se zelo razveselil, ko bi na jugoslovanskem letalu, s katerim potujem, lahko dobil tudi slovenske časopise. Ker ne znam brati cirilice, sem si na progi, ki povezuje Frankfurt in Ljubljano, zaželel slovenski časopis. To pa se mi doslej še ni zgodilo.

Zanima me, kako je mogoče, da dobim na letalu vse druge jugoslovanske časopise, samo slovenskega ne? Ali se nihče ne zavzame za to, da bi na Jatova letala, vsaj na tista, ki letijo prek Ljubljane, vzeli tudi slovenske časopise? Prepričan sem, da bi osrednja jugoslovanska letalska družba lahko z malenkostnim trudom odpravila tudi to pomanjkljivost, s katero bi še posebej razveselila številne izseljence, ki potujemo na obisk domovine. Ko sem se pogovarjal z drugimi izseljenci, s katerimi sem potoval iz Avstralije v domovino, so mi zatrjevali, da bi bili pripravljene časniki tudi plačati, samo da bi na dolgem poletu domov lahko brali tudi novice v materinščini, ki jo kljub desetletjem življenja na tujem še vedno govorimo.

Ferdo Pestotnik, Perth, W.
Avstralija

Bil je velik dan

Pošiljamo vam mnogo lepih pozdravov s proslave 50-letnice Progresivnih Slovenk Amerike. Hvala za izvrstno urejevanje Rodne grude in Slovenskega kalendarja. Srečne se počutimo, da smo imele v naši sredi Vido Tomšičevo in Tilko Blaho, jugoslovanskega ambasadorja iz Washingtona in številne predstavnike raznih ameriških uradnih predstavnikov.

Mary Grill Ivanusch, Mary Andres, Irene Vidrich Nosse, Alma Lazar, Elisabeth Kukec, Emily Starman, Margaret Kaus, Julia Ipavec, Frances Rak, Ann Kristoff, Sophia Matuch, Betty Rotar, Bea Zakrajšek, Rose Znidarsic, Ella Samanich, Bertha 'Dovgan, Mary Dolsak, Frances Ogoreuc, Sophia Skopitz, Helen Vukcevic, Anna Rossman, Christine Kovach

Ob smrti Ernesta Petrina

Globoko nas je presunila vest o smrti novinarja radia Ljubljana in urednika oddaj za izseljence Ernesta Petrina. Živo se še spominjamo, kako je prvič prišel med nas leta 1957 ob gostovanju Slovenske izseljenske matice. Odtlej je bil reden spremljevalec novembrskih turnej, naš dobri znanec, ki nam je vedno znova predstavljal nove sodelavce, sam pa je nad trideset let ostal zvest nam in svoji oddaji.

Ernest Petrin je imel presenetljivo dober spomin za ljudi. Tudi če je šlo le za bežno srečanje, je kmalu znal vsakega sogovornika poklicati po imenu. Ko je prihajal k nam, ni nikoli pozabil povprašati po zdravju in počutju ljudi, ki jih je poznal. Pogosto je tudi po telefonu povprašal po novicah in tako je z nami vzpostavil pristne in človeške stike. Prek svoje oddaje nam je nudil pomoč, nasvete, nas obveščal o dejavnosti društva in zbora, nas obveščal o turnejah, zborovskih srečanjih, posnel nekatere pesmi našega zbora, pomagal nam je tudi pri izidu LP plošče našega moškega pevskega zbora. Za vse to mu je naše društvo neizmerno hvaležno. Simbolično priznanje smo mu podarili pred dve-

ma letoma: v železo vlit simbol društva ATSO kot zahvala za delo z izseljenci.

V našem spominu ostaja Ernest Petrin kot človek, ki nam je s svojim glasom približal domovino in utrjeval vezi, ki nas vežejo nanjo.

Slovensko delavsko društvo (ATSO), Aumetz, Francija

Globoko nas je prizadela vest o smrti dobrega prijatelja vseh Slovencev v Merlebachu, Ernesta Petrina, ki nam je bil zelo priljubljen, saj smo ga poslušali vsako soboto na valovih ljubljanskega radia. Bil je tudi vodja skupin, ki so nas obiskovale vsako leto in nam prinašale kosček domovine, lepe slovenske melodije, ki smo jih z veseljem poslušali, tako Slovenci kakor tudi naši prijatelji drugih narodnosti. Marsikatero oko se je zarosilo, ko se je med nami razširila novica o njegovi smrti.

Njegov glas je zdaj za vedno utihnil po radiu, med nami pa še vedno živi spomin nanj in ga še dolgo ne bomo pozabili. Ko je s 1. majem stopil v zaslužni pokoj, je delal še velike načrte, kako bo še pomagal, ker se je zavedal, da ima po svetu veliko prijateljev, ki jih ne sme zapustiti. Vsem sorodnikom, sodelavcem radia in televizije Ljubljana ter Slovenski izseljenski matici izrekamo naše globoko sožalje.

Karolina Škruba, odbornica Slovenskega rudarskega društva Jadran, Freyming-Merlebach, Francija

Spremembe 75 let

Rada berem Rodno grudo, ker me še zmerom spominja na moj rojstni kraj Gorje pri Bledu. Koliko se je spremenilo v zadnjih 75 letih, odkar sem odšla v Ameriko. Pa se še vedno spominjam lepih rodni krajev, kjer imam še sorodnike, s katerimi si pišemo vsaj za božič in Veliko noč. Čas pa gre svojo pot naprej. Sem še pri zdravju in moči, a bog ve, kako dolgo še. Vsi Slovenci iz prve generacije

že počivajo, tudi že mnogi iz drugega rodu. Veliko mladine iz druge in tretje generacije je šlo v višje šole in si potem služijo kruh v raznih mestih. Naj zadostuje to moje skromno pisanje in »bog lonaj« za redno pošiljanje Rodne grude.

Mary Omejc, Valley, Wa., ZDA

Trbovlje

Lepo se zahvaljujem za Rodno grudo, ki mi jo redno pošiljate. Vse me zanima in vse preberem, čeprav sem že 60 let v Franciji. Prosim vas, če bi ob priliki kaj napisali iz Trbovelj – Vode na Polaj. Zelo bi bila vesela, ko bi videla kaj iz tega kraja.

Elizabeta Šoln, Tucquegnieux, Francija

Izpod Kuma

Pošiljam naročnino z željo, da bi mi še naprej tako redno pošiljali Rodno grudo. V njej je resnično za vsakogar nekaj, posebno za nas, ki živimo v tujini. Prosim vas, objavite kdaj kaj iz okolice Kuma na Dolenjskem, od koder sem jaz doma.

Julius Aurelio, Bad Rappenau, ZR Nemčija

Šentjernej na Dolenjskem

Zelo sem vesela te revije in težko čakam vsak mesec, da pride. Prosila bi vas, da vas pot kdaj zanese v Šentjernej na Dolenjskem, posebno pa v Volčkovo vas, kjer je moj rodni dom. Že vnaprej se vam zahvaljujem, saj tukaj v tujini pogrešamo našo lepo domovino. Lepe pozdrave vsem v domovini in tudi Slovincem po svetu.

Družina Ritonja, Brights Grove, Ont., Kanada

Z vseh delov sveta

Leto je spet naokrog in tako je spet čas za poravnavo naročnine za Rodno grudo in Slovenski koledar. Z možem sva zdaj oba upokojena in tako imava več časa za branje. Jaz posebno rada berem Rodno grudo in to vse, od prve do zadnje strani. Zanimivo je vse, kar se

dogaja v naši lepi Sloveniji. Ljudje se oglašajo z vseh delov sveta, lepe članke pišejo tudi mladi in tudi to vedno rada preberem. Lepo število nas, Slovencev, je raztresenih širom sveta in ta lepa revija nas vse povezuje.

Midva oba z možem želim, da bi še kdaj obiskala moj rojstni kraj. Zadnjikrat sva bila tam leta 1981 na žalostni poti, ko mi je umrla mama in še danes se ne morem potolažiti in verjeti, da je ni več med nami. Upava, da se nama bo najina želja izpolnila v bližnji prihodnosti, ko bova odšla tudi na mamin grob. Lep pozdrav vsem Slovincem doma in po svetu!

Gabriela Pressler, Torrance, Calif., ZDA

Črešnjevci

Opravičujem se za zamudo pri plačilu naročnine, obenem pa prosim, da bi mi jo pošiljali z letalsko pošto, ker jo drugače dobim zelo pozno. Želel bi, da bi v bodoče kdaj lahko omenili tudi mojo rojstno vas Črešnjevci pri Gornji Radgoni. Čeprav sem že 30 let od doma, me še vedno zanima, kaj se dogaja v mojem rojstnem kraju.

Alois Ropoša, Sherman Oaks, Ca., ZDA

Novice iz drugih dežel

Vedno rada berem novice iz drugih dežel in Jugoslavije. Rojena sem bila na Nemškem, moj oče je bil iz Trbovelj, mati pa iz Šmartna pri Litiji. Vedno iščem kake novice iz teh krajev. Očetovo ime je bilo Valentin Blažič, mati se je pisala Josefina Kolar. Vedno gledam, če bi se kak sorodnik oglasil v Rodni grudi. Lep pozdrav vsem bralcem Rodne grude, kakor tudi urednikom.

Alojzija Blažič Yoger, Arma, Kansas, ZDA

Materina beseda – materin objem

Ponovno se vam oglašam iz daljne Avstralije. Res mi je žal, da nisem postal naročnik Rodne grude že v

prvem letu, ko sem stopil na avstralska tla. Z zanimanjem preberem v Rodni grudi vse, saj je lepo izvedeti o rojstnih krajih, ki živijo drugod po svetu. No, in kaj je lepše, kot imeti delček domovine pred seboj v sliki in v materini besedi. Nam rojakom, ki smo razkropljeni po tem širnem svetu, je materina beseda dragocena v vsakem trenutku. Njena beseda je nežna, topla, kakor je topel njen objem.

Ivan Lapuh, Morwell, Vic., Avstralija

Kot dragi prijatelj

Bliža se čas, ko bo potekla moja naročnina za to leto, zato vam malo prej pošiljam, da mi ne boste ustavili te lepe Rodne grude. Kadar mi jo poštar prinese, je tako, kot da me je prišel obiskat dragi prijatelj, ki mi vedno prinese dosti novic iz domovine. Vesele božične praznike in srečno novo leto vam želim!

Justina Petrovsky, Hamilton, Ont., Kanada

Samo da pride

Zahvaljujem se vam za poslano izvode revij, za katere sem vam pisala, da jih nisem prejela. Upam, da bo revija odslej redno prihajala. Tudi če pride včasih malo pozno, samo da pride, pa je v redu. Vesela sem, da vidim, kaj se dogaja po svetu. V starem kraju sem bila že šestkrat.

Paulina Branisel, Kirkland Lake, Ont., Kanada

Razvedrilo

Prilagam ček za naročnino Rodne grude, ki jo redno prejemo in z veseljem prebiramo. Za nas, stare, je veliko razvedrilo, ko gledamo lepe slike in beremo vsa lepa poročila iz naših krajev in o rojstnih krajih, kjer koli so se naselili. Vsem želimo vesele božične praznike in srečno in zadovoljno leto 1984.

Mary Debevec, Wickliffe, OH, ZDA

dogodki

Slovenska skupščina o razvojnih usmeritvah

Delegati slovenske skupščine so na oktobrskih zasedanjih razpravljali o predlogu smernic srednjeročnega družbenega načrta za obdobje 1986–1990, ki so jih pripravile strokovne službe slovenske vlade. Predlogi so po pričakovanjih sprožili veliko pomislekov in tudi dopolnilnih predlogov, še več pa pobud in dopolnitev.

Predlog teh smernic izhaja predvsem s stališča, da bo dosledno izpeljana prva faza gospodarske stabilizacije in vsi ukrepi ekonomske politike.

»Realne« obresti

S 1. oktobrom so vse jugoslovanske banke povečale obresti za dinarske prihranke, ki naj bi se tako približale realnim obrestim. Dinarski varčevalci tako zdaj prejmejo za vloge, ki jih vežejo za nad tri mesece 47 odstotkov obresti, pri vezavi nad 12 mesecev 52 odstotkov in 55 odstotkov pri vezavi nad 24 mesecev. Podražila so se tudi posojila, ki jih dajejo temeljne banke posameznih gospodarskih bank. Za posojila, ki jih je treba vrniti v dalj kot enem letu, bodo tako veljale 55-odstotne obresti, za plačila s krajšim plačilnim rokom pa 47 odstotkov.

Zakon o uporabi Titovega imena

Zvezni zbor jugoslovanske skupščine je pred nedavnim sprejel zakon o uporabi imena in lika Josipa Broza Tita. Predpis natančno določa pogoje za poimenovanje mest, ulic, vojaških enot, ustanov, delovnih organizacij in prireditev po preminulem jugoslovanskem predsedniku. Prav tako določa pogoje za uporabo njegovega lika na kovancih, značkah, spominkih itd. Predpis seveda zahteva tudi ustrezne sankcije za protizakonito uporabo imena ali lika Josipa Broza Tita.

Odkrili zdravilo proti herpesu zostru

V laboratorijih medicinske fakultete v Nišu, Srbija, so po treh letih znan-

stvenih raziskav odkrili zdravilo proti herpesu zostru. Preparat je naravnega izvora in so ga že preskusili na dermatološki kliniki niške medicinske fakultete. Preparat ima oznako PRC-10, izumil pa ga je redni profesor dr. Dragoljub Lebeda.

Novi letali JAT

JAT bo kupil dve letali tipa boeing 737–300. Pogodbo o nakupu letal in pogodbo z londonsko banko, ki bo financirala naročilo, so že podpisali. Prvo letalo bodo prejeli v juliju 1985, drugo pa mesec dni pozneje. JAT načrtuje, da bo do leta 1986 kupil še dve letali istega tipa, s čimer bi nadaljevali zamenjavo svoje osnovne letalske flote.

Manjšine – bogastvo Evrope

Ljubljanska televizija je pred nedavnim predstavila mednarodni koprodukcijski projekt z naslovom »Manjšine – bogastvo Evrope«, ki so ga uresničili v sodelovanju z avstrijsko televizijo ORF, italijansko RAI oziroma z deželnim studiem Furlanije-Julijske krajine, švicarsko RTSI iz Lugana in TV Novi Sad.

Doslej največji mednarodni projekt ljubljanske televizije, ki je skupaj z avstrijsko dala pobudo pred dvema letoma, obsega 5 oddaj, ki naj bi spodbudile širše mednarodno zanimanje za manjšine, reševanje njihovih odprtih vprašanj in pretok informacij o tej problematiki.

Zanimivo je, da po tem dogovoru televizijski studii niso pripravljali oddaj o manjšinah lastnega naroda, ki živijo v drugih državah, ampak je npr. italijanska televizija pripravila oddajo o Madžarih in Slovencih v Prekmurju, TV Novi Sad je pripravila oddajo o Slovencih v Italiji, Avstrijci so snemali v Vojvodini, Ljubljančani so posneli oddajo o Retoromanih v Švici, medtem ko so Švicarji iz Lugana snemali oddajo o Gradiščanskih Hrvatih v Avstriji.

30 let s Fiatom

Pred nedavnim so v Kragujevcu proslavili 30-letnico sodelovanja to-

varne avtomobilov Crvena zastava z italijansko družbo Fiat pri izdelovanju vozil. V 30 letih je sodelovanje od nakupa licenc preraslo v industrijsko kooperacijo, v kateri izmenjujejo končana vozila, dele in sklope. Sodelovanje je nenehno raslo tudi po obsegu. Tako naj bi v letih 1981 do 1986 vrednost te izmenjave znašala 470 milijonov dolarjev v obeh smereh.

Titova dela v nemščini

Josip Broz Tito sodi v maloštevilni krog najpomembnejših zgodovinskih osebnosti, bil je vodja uspešnega partizanskega gibanja v II. svetovni vojni v Jugoslaviji in je ob veliki trojki protihitlerjevske koalicije močno vplival na vojno in povojno ureditev Evrope. Tako je založba Klett-Cotta odgovorila na lastno vprašanje, zakaj bodo izdali Titova dela. Gre za obsežen projekt, kajti izbor govorov, tekstov in drugih dokumentarnih del bo izšel v štirih knjigah na 2600 straneh. Uvod je napisal Willy Brandt. Prva knjiga naj bi izšla že v oktobru letos.

Podražitev kave

Zaradi vse dražjega dolarja se je tudi kava na jugoslovanskem trgu podražila, tako da stane zdaj kg 2300 dinarjev. Po zadnji podražitvi je oskrba s tem poživlom nekoliko boljša.

Sodelovanje z MMS

Le nekaj dni po obisku predstavnikov Mednarodnega monetarnega sklada v Jugoslaviji so naši časniki objavili novico, da nam bo ta sklad odobril drugi del posojila, ki v celoti znaša 400 milijonov dolarjev. V pogovorih predstavnikov sklada z našimi gospodarstveniki so najpogosteje omenjali prilagajanje tečaja dinarja, gibanje obrestnih mer in politiko cen.

Jugoslavija je torej dovolj storila za uresničitev zahtev, ki jih je postavljala MMS, to pa zlasti občutimo pri tečaju dinarja kot tudi pri obrestih za posojila, ki se nenehno dvigajo.

Nekoliko so se izboljšale gospodarske razmere, saj se je povečal izvoz na konvertibilno področje, večje so državne devizne rezerve, plačilna bilanca je pozitivna, proizvodnja pa je večja, kot smo predvidevali.

77 neposrednih zvez z ZDA

Pred kratkim je začela delovati še druga satelitska medcelinska postaja v Ivanjici pri Beogradu in s tem so se znatno povečale komunikacijske zveze naše države z daljnimi deželami na vseh kontinentih. Hkrati bo Jugoslavija v prihodnjih letih občutno pomno-

žila telefonske zveze z Ameriko prek posebnega kabelskega sistema.

Jugoslovanske PTT organizacije sodelujejo pri skupnem financiranju gradnje medcelinskega sistema »TAT 8«, ki ga bodo uporabljale skupaj z vrsto drugih evropskih držav. Uvajanje novega kabelskega sistema se je izkazalo kot neobhodno potrebno, da bi zadostili vedno večjim potrebam po medcelinskih povezavah. Ta kabelski sistem bo omogočil Jugoslaviji 77 neposrednih zvez, kar naj bi zadostovalo za prihodnjih petnajst let.

Z gradnjo tega kabelskega sistema bodo začeli čez tri leta. Naša država bo dobila odcep, ki se bo pri Parizu ločil od glavnega evropsko-ameriškega kabla, in bo last jugoslovanskih in ameriških pošt.

Jubilejni festival v Kranju

V Kranju je bil v dneh od 2. do 9. oktobra jubilejni, deseti mednarodni festival športnega in turističnega filma. Producenti iz 28 držav so na festival prijaviли prek 100 filmov, selekcijska komisija pa je za spored festivala izbrala najzanimivejše. Zanimivo je bilo letos tudi, da so bili v mednarodni žiriji trije znani svetovni športniki: smučarski skakalec Helmut Recknagel, francoski kolesar Raymond Poulidor in znana poljska atletinja Irena Szewinska.

Privarčevale so železnice

Z vključitvijo v evropsko računanje časa so jugoslovanske železnice privarčevale okrog 200 milijonov dinarjev, ker jim ni bilo več treba pripravljati dveh voznih redov na leto, pa tudi lokomotive in vagoni niso več čakali po eno uro na evropske vlake. To pa je bila tudi edina konkretna ugotovitev koristi od uvedbe evropskega časa v naši državi.

Posli za 800 milijonov dolarjev

Pogajanja o splošnem trgovskem sporazumu o 10-letnem sodelovanju med jugoslovanskimi podjetji Genex iz Beograda in INA iz Zagreba ter Occidental Petroleum se končujejo. Gre za tako imenovane vezane posle v vrednosti okrog 800 milijonov dolarjev na leto v obeh smereh. Na ameriško tržišče naj bi naša podjetja prodajala predvsem industrijske izdelke, k nam pa bi izvažali energetske surovine, zlasti nafto in premog za koksiranje. Uresničitev tega sporazuma bo pomenila podvojitve sedanje ameriško-jugoslovanske blagovne menjave.

Poglobljeno delo z izseljenci

Z občnega zbora Slovenske izseljenske matice

V Ljubljani so se 28. septembra zbrali člani in delegati Slovenske izseljenske matice na rednem letnem občnem zboru, ki so mu prisostvovali tudi številni predstavniki slovenskega družbenega, kulturnega in gospodarskega življenja ter poznavalci slovenskega izseljenstva.

Uvodno poročilo je podal predsednik SIM Matjaž Jančar in poudaril vrsto dejavnosti, ki so bile značilne za letošnje leto, od gostovanj folklornih, športnih in glasbenih skupin v domovini, do obiska uradnih delegacij in raznovrstnega dela z okrog 1500 slovenskimi izseljenskimi društvi v 45 deželah sveta. Letos je potekala tretja poletna šola slovenskega jezika v Kranju za potomce naših izseljencev, to zasnovo pa bo treba izpopolniti s sodobnimi pripomočki in opremo, zagotoviti primerne učbenike in sredstva ter preučiti možnosti, da bi za naše izseljence južno od ekvatorja potekala ta šola tudi pozimi. Število učencev, ki jih štipendira Matica, je poraslo na 18, nenehno mentorsko delo z njimi pa bo rodilo še boljše rezultate. V okviru Filozofske fakultete v Ljubljani bi organizirali poseben center, ki bi v sodelovanju z Matico in slavističnim oddelkom skrbel za vzgojo in strokovno nepretrgano delo pri učenju slovensčine.

V razpravi so poudarili, da morajo naši izseljenci preseči dosedanje kulturno raven, ki jim jo ponujamo v obliki narodnozabavne in druge, tako

imenovane 'ljudske' kulture ter se srečevati z zahtevnejšimi, poglobljenimi pristopi k osveščanju Slovencev v tujini. Poskrbeti je treba za knjižnice naših društev in strniti prizadevanja v različnih deželah v en kulturni prostor.

Prihodnje leto načrtuje Matica obiske v Kanadi, ZDA, Južni Ameriki in Avstraliji. Predvidenih je več gostovanj priznanih kulturnih umetniških skupin in narodnozabavnih ansambllov, slikarskih razstav in retrospektiva slovenskega filma.

Matica načrtuje v novem letu tudi izdajanje revije »Slovenia International« v angleškem jeziku.

Prizadevanja Matice v prihodnje so usmerjena tudi v povezavo izseljencev po svetu s slovenskim turizmom, saj so prve izkušnje pokazale, da so na pravi poti; veliko zanimanje vlada zlasti za slovenska zdravilišča. Razvoj etničnega turizma pa naj spremlja gospodarstvo posameznih panog – živilske industrije, domače obrti, ki bi se tako uveljavljale na tujih tržiščih.

Izseljenstvo ne zadeva več samo Matico, pač pa vse slovenske institucije in združeno delo. Utrjevati je treba stike z drugo in tretjo generacijo Slovencev in ji ohranjati jezikovno in čustveno vez na njihov izvor, korenine. Sistematično je potrebno proučiti stanje našega izseljenstva v Evropi in po drugih kontinentih ter pospešiti pretok informacij med njimi.

Več poudarka pa bo treba dati tudi podružnicam Slovenske izseljenske matice v Sloveniji, ki so dragocena vez posameznih območij z osrednjo Matico v Ljubljani pri organizaciji vsakoletnih srečanj in dejavnosti z izseljenci.

I. C.

jugoslavija in svet

»Financial Times« o gospodarskih gibanjih v Jugoslaviji

Četudi manj uspešna od nekaterih drugih udeleženk olimpijskih iger, pa je Jugoslavija zato postavila nekaj domačih rekordov. V preteklem mesecu je inflacija dosegla najvišjo stopnjo po vojni, saj so se cene v primerjavi z julijem 1983 povišale za 62,1 odstotka; ena makedonskih tovarn pa zaradi stavke ni delala 45 dni, kar je tudi svojstven jugoslovanski rekord, pišeta Aleksander Lebl in David Buchan v eni zadnjih številčk Financial Timesa v sestavku z naslovom: »Jugoslavija kaže znake okrevanja«.

Pisca nadaljujeta: Na srečo je položaj v Jugoslaviji redko kdaj tako slab, kot je videti, čeprav se na političnem prizorišču vlada trudi, da bi položaj prikazala kot zelo kritičen. V gospodarstvu povečanje števila manjših prekinitev dela ni preprečilo splošne rasti proizvodnje, na drugi strani pa uvajanje svobodnejšega režima cen še ni povzročilo resnejšega nadaljnega zviševanja inflacije.

Po treh letih stagnacije je bila industrijska proizvodnja v prvih šestih mesecih letos za 4,7 odstotka večja od rasti v prvi polovici lanskega leta. Optimizem zaradi takšne rasti nekoliko »brzda« spoznanje, da je imela Jugoslavija možnost uvažati surovine in reprodukcijski material v okviru posebnih posojil zahodnih vlad, ki so ji jih odobrile v lanskem letu, da je dolgoletno pretirano investiranje ustvarilo zmogljivosti, ki so bile še do nedavna neizkoriščene, in da je okrevanje neenakomerno.

Ladjedelnštvo in kemična industrija letos dosegata nadpovprečne rezultate, medtem ko se je v strojegradnji proizvodnja zmanjšala za 10 odstotkov; še naprej je v hudi krizi gradbeništvo, predvsem zaradi omejitvev pri naložbah, ki so del protiinflacijskega programa, kot ga od Jugoslavije terja Mednarodni monetarni sklad (MMS).

Rast proizvodnje je okrepila izvoz na konvertibilno področje, v prvih šestih mesecih se je – izraženo v dolarških zneskih – povečal za 12 odstotkov, številka pa vključuje tudi spodbuden 30-odstotni porast izvoza na tržišča zahodnih industrijskih dežel. Ta gibanja krepijo uradni optimizem, da naj bi letos presežek v plačilni bilanci povečali na okoli milijardo dolarjev (lani je znašal 270 milijonov dolarjev).

Po poprejšnjih sporazumih z zahodnimi bankami in vladami posojilodajalcev o reprogramiranju letos večine zapadlih obveznosti, ki skupno znašajo tri milijarde dolarjev, Jugoslavija do konca leta ne bo imela resnejših težav z odplačilom dolgov. Vendar bo najbrž treba reprogramirati tudi dolgove, ki zapadejo v prihodnjem letu. Svojevrstna ironija je v tem, da nekateri jugoslovanski izvozniki niso hoteli izkoristiti novih zahodnih posojil, ker so se ustrašili visokih obresti in novih zapletenih bančnih postopkov.

Cenovna politika je bila v začetku leta predmet vročih razprav med Jugoslavijo in Mednarodnim monetarnim skladom. Končno so se dogovorili, da se bo približno 55 odstotkov cen oblikovalo prosto, in to od septembra naprej.

gospodarske novice

Rudis raziskuje zlato v Gvajani

Pred kratkim je odpotovala v Gvajano petčlanska ekipa Geološkega zavoda Ljubljana, ki bo na osnovi pogodbe, ki jo je v Gvajani sklenila Poslovna skupnost Rudis, vodila in koordinirala z Gvajansko komisijo za geologijo in rudarstvo, geološko raziskovalna dela na nahajališču zlata v zgornjem toku reke Konawaruk. Geologom se bo v naslednjih mesecih na terenu pridružila ekipa Rudis Inženiringa, v kateri bodo inženirji projektanti rudarske, strojne in elektro stroke. Terenska dela, pri katerih bo udeleženo okoli 90 gvajanskih delavcev, bodo predvidoma končana po šestih mesecih. Potem bodo izdelali v naslednjih šestih mesecih geološko poročilo, idejne projekte eksploatacije in študijo o izvedljivosti projekta.

Dinarske stroške za sedanja dela financira jugoslovanski sklad solidarnosti z neuvrščeniimi deželami in deželami v razvoju, lokalne stroške pa gvajanska vlada. Vrednost del, preračunana v dolarje, je 1,076.750 dolarjev.

Če raziskovalna dela potrdijo pričakovane rudne rezerve in če ekonomska študija pokaže pozitivne rezultate, se Gvajanci želijo pogovarjati o ustanovitvi mešanega podjetja in o skupnem izkoriščanju teh nahajališč. Gospodarske pogoje takega sodelovanja bo Rudis proučil z Zlatarno Celje.

Naša računalniška tehnologija prvič v ZDA

Predstavniki delovne organizacije Iskra-Delta in ameriške firme Spectra Logic Corporation so ravnokar podpisali licenčno pogodbo o prenosu znanja in tehnologije za dve kompleksni računalniški napravi. Kot nam je povedal Miroslav Živković, pomočnik direktorja za trženje, gre za šestplastno vezje s približno deset tisoč povezav – funkcionalno celoto računalnika Delta 800, ki je izključno plod znanja Deltinih strokovnjakov. Iskra-Delta si je že pred dvema letoma zastavila ambiciozni izvozni načrt, po katerem naj

bi se naposled uveljavila kot aktivni izvoznik. Prodor na trg ZDA, ki predstavlja več kot polovico celotnega svetovnega računalniškega trga, je še toliko večji uspeh, ker je cela Iskra doslej izvažala v ZDA manj kot 2 odstotka v vrednosti izvoza približno 250 milijonov dolarjev.

Ker ameriška javnost zaradi konkurenčnih razlogov še ni seznanjena s tehničnimi podrobnostmi o tem poslu, naj se tudi naši bralci zaenkrat zadovoljijo s pojasnilom, da je računalniški sistem Delta 800 primeren tako za poslovne, kot tudi najbolj kompleksne tehnične aplikacije. Je torej univerzalen. Posel s firmo Spectra Logic Corporation je po Živkovičevih besedah samo prvi korak na poti uresničevanja obsežnega Deltinega (in Iskrinega) projekta o nastopanju na trgu ZDA, ki so ga pripravili, da bo Iskra-Delta ameriškemu družabniku ponujala tudi svoje naslednje mikroprocesorske izdelke, kakor jih bodo sproti razvijali.

»Ta posel«, pravi Živković, »dokazuje, da imamo v Jugoslaviji kvalitetne kadre, ki so se vedno borili za razvoj lastne tehnologije, brez katere ni aktivnega izvoza. Zato moramo pričeti vlagati v te kadre – in opremo – kajti računalniško podprto projektiranje je v tem trenutku imperativ.«

Povejmo še, da vrednost pogodbe presega pol milijona dolarjev, po pogodbi pa je zagotovljen tudi določen odstotek od prodaje. Po licenci Iskra-Delta naj bi v ZDA proizvedli vsaj tisoč teh izdelkov letno.

Igor Žužek

Sladkogorska se uveljavlja na tujih tržiščih

Delovna organizacija Sladkogorska je izvozila v letošnjih prvih šestih mesecih za okoli 10 milijonov dolarjev higiensko papirne konfekcije in nekaterih drugih izdelkov predvsem na konvertibilno tržišče. V sedmih mesecih so povečali izvoz na 11,5 milijona dolarjev. Prizadevajo si, da bi do konca leta uresničili letni izvozni načrt, ki predvideva izvoz v višini 21 milijonov dolarjev.

Sladkogorska je letos v sedmih mesecih izvozila 18.750 ton različnih izdelkov higiensko papirne konfekcije. Izvažali so predvsem v Italijo, ZR Nemčijo, Francijo, Nizozemsko in skandinavske države. Letos se pojavljajo tudi na novih tržiščih v Španiji in Grčiji. Računajo, da bodo letos izvozili v Španijo 1000 ton, v Grčijo pa 500 ton. Skupni izvoz bo letos znašal okoli 27.000 ton papirnih izdelkov. Letos so začeli ponovno izvažati na angleško tržišče, kjer so bili že včasih prisotni, pa so se sedaj spetvrnili. Pri izvozu

V tovarni pohištva Brest v Starem trgu (foto: Janez Zrnec)

imajo letos probleme, ker se je devizna cena za celulozo povečala za 30 odstotkov.

Uspeh Gorenja

Gorenje iz Titovega Velenja bo na kitajsko tržišče prodalo za 4.640.000 dolarjev izdelkov. Gre za hladilnike, sestavine za hladilnike in tehnološko opremo za tovarno hladilnikov v kitajski pokrajini Sečuan. Poleg tega bo Gorenje tej kitajski tovarni zagotovilo tehnično dokumentacijo za izdelavo delov opreme za proizvodnjo hladilnikov.

Zagrebski velesejem

Na jesenskem mednarodnem zagrebškem velesejmu od 9. do 16. septembra je sodelovalo 3150 razstavljalcev iz Jugoslavije in 60 tujih držav. Na tej naši največji gospodarski reviji in eni vodilnih sejmskih prireditev na svetu se je 1350 tujih in 1800 naših razstavljalcev predstavilo z najnovejšimi dosežki skoraj vseh gospodarskih panog. Na skupnem sejmskem prostoru z 280.000 kvadratnimi metri je potekala intenzivna razstavna, poslovna in strokovna aktivnost.

Poskusni zagon HE Solkan

Prva turbina in prvi generator hidroelektrarne Solkan sta že nared za poskusni zagon. Kmalu zatem bo za delo pripravljen tudi drugi, medtem ko bodo tretji agregat začeli montirati šele sredi prihodnjega leta. Oba agre-

gata bosta letos dala od 30 do 50 megavatov kWh električne energije. Ko bo HE Solkan v celoti končana, bo njena delovna »obveznost« pri normalnih vodnih razmerah 145 milijonov kWh električne energije. Gradnja HE Solkan je trajala štiri leta, če se ne bi zatikalo z denarjem, pa bi bila ta lahko krajša kar za 18 mesecev. Končna cena elektrarne na Soči pri Solkanu je 3,21 milijarde dinarjev. Gradbena dela so stala 1,7 milijarde, ostalo je šlo za nakup v glavnem domače opreme. Cena električne energije iz HE Solkan bo celo nekoliko nižja od električne energije iz velikih elektrarn.

Industrija konfekcije veča izvoz

V prvem polletju letošnjega leta je jugoslovanska industrija konfekcije nadaljevala z dobrim poslovanjem. Zaradi stagnacije prodaje na domačem trgu so zmogljivosti konfekcionarjev usmerjene v izvoz. Ta je v primerjavi z enakim razdobjem lanskega leta porastel za 40 odstotkov, na konvertibilno tržišče pa kar za 62 odstotkov. Naši največji kupci so ZR Nemčija, Belgija, ZDA in Nizozemska. Nemajhen delež pri izvozu nosijo tudi Sovjetska zveza, Nemška demokratična republika in Češkoslovaška. Letos je porastel tudi izvoz v države v razvoju, še posebno Libijo. Po podatkih Poslovne skupnosti industrije konfekcije Jugoslavije, ki združuje 400 domačih proizvajalcev, je spodbudna tudi polletna proizvodnja. V primerjavi z enakim razdobjem lani je ta porasla za 8,2 odstotka.

Domovina je tudi jezik

Tretja Poletna šola slovenskega jezika v Kranju

Letos je bila od 16. julija do 10. avgusta v Kranju že tretja Poletna šola slovenskega jezika, ki je bila ustanovljena na pobudo Slovenske izseljenske matice 1982. leta. Prve šole se je udeležilo 30, druge 35, letošnje pa že 74 slušateljev. Organizirali so jo: Slovenska izseljenska matica, Filozofska fakulteta v Ljubljani, Republiški komite za vzgojo in izobraževanje, Republiška izobraževalna skupnost in Srednja šola pedagoške, računalniške in naravoslovno – matematične usmeritve v Kranju.

Letošnji slušatelji so prišli iz Anglije, Argentine, Avstralije, Avstrije, Francije, Grčije, Italije, Kanade, Nizozemske, Švedske, Švice, Združenih držav Amerike in Zvezne republike Nemčije.

V pozdravnem nagovoru jim je predsednik Slovenske izseljenske matice Matjaž Jančar predstavil organizacijo in dejavnosti te ustanove in jim zaželel pristrčno dobrodošlico.

Program Poletne šole slovenskega jezika je namenjen mladim ljudem slovenskega rodu, potomcem izseljencev, pripadnikom slovenske narodne skupnosti v zamejstvu in otrokom delavcev na začasnem delu v tujini, da se začno učiti ali utrjevati znanje slovenskega jezika. Ob tem so se seznanili s kulturnimi, zgodovinskimi, geografskimi in družbenoekonomskimi značilnostmi Slovenije in Jugoslavije, z našo ureditvijo, samoupravljanjem in politiko neuvrščenosti. Obiskali so najlepše kraje in se udeležili nekaterih prireditev, sklepali prijateljstva in obiskovali svoje sorodnike in znance.

Pouk je zajemal 80 ur, udeleženci pa so bili razdeljeni na šest težavnostnih stopenj, glede na predhodno znanje slovenščine.

Šest mladih slavistov za šest stopenj pouka

Poučevati 20 dni po 4 ure na dan ta živah različne starosti, temperamentov, značajev, interesov, vse te mlade popotnike s štirih kontinentov, devetih evropskih in štirih neevropskih držav – je v vseh pogledih veliko delo. Opravili so ga v splošno zadovoljstvo slavisti s Filozofske fakultete v Ljubljani. To so bili: **Martina Križaj**, **Marja Bešter**, **Peter Weiss** (njihov vodja), **Vladimir Pirc**, **Slavica Pevec** in **Nikolaj Jež**.

Martina Križaj in **Marja Bešter** sta najprej spregovorili o učbenikih: »Vsi smo uporabljali nekatere iste učbenike – Slovenščina za tujce **Hermine Jug** – **Kranjec**, **Povejmo slovensko** in avtorjev **Eme Andoljšek**, **Ludvika Jevšenka** in **Toma Korošca** s slovarčkom: **Naš jezik 1 in 2**, pa dr. **Jožeta Toporišiča**: **Zakaj ne po slovensko ...** Razdelili smo fotokopije del mlajših slovenskih literatov: **Makarovičeve**, **Pregla**, **Novaka**; tudi 1. in 2. berilo za osnovne šole je prišlo prav. V predavanja smo vključevali tudi druge znane avtorje, od klasikov do

današnjih, takih, ki so imeli vedra, igriva, smešna besedila. Seveda sva si morali v začetku pomagati z angleščino, ko sva začeli razlagati glagol, stavčno zgradbo, besedne vrste. Prve stavke sva gradil na opisu stanovanja, telesa, osnovnih življenjskih situacij (v trgovini, ob predstavljanju...) Osnovni namen je bilo urjenje v konverzaciji in bogatenju besednega zaklada. Ljudska pesem, uganke, križanke, Ciciban, vzpostavljanje vlog, ki so jih učenci igrali, vse to jih je navajalo na življenje. Učni pripomočki so sicer dobri, le snov je preveč raztresena po raznih knjigah, rabili bi en kompletni priročnik! Za tako obširno snov je bilo premalo učnih ur!«

Peter Weiss: »To ni pouk za tujce ne pouk za slovenske otroke, je pouk za razseljene Slovence, iz te označbe pa izhaja prilagajanje in pričakovanja: kaj jih lahko naučimo. Izhajam iz predpostavke, da ti Slovenci živijo nekje, kjer jim slovenščina ne koristi, lahko pa vsakemu izmed njih mnogo pomeni zaradi njegovega osebnostnega razvoja in zavesti, narodnostnega samozavedanja. Čutijo se torej Slovence, to občutenje pa poteka v tujem svetu. Zato mu veliko pomeni, če se uči in zna slovenščino, čeprav mu ne bo pomagala pri »businessu«. Tako pojmovanje je za nas, učitelje, pomemben vezni člen.

Martina Križaj – Ortar z učenci prve skupine, začetniki

Marja Bešter z drugo skupino

Peter Weiss z vzorcem tretje skupine

Spoznati hoče praktično konverzacijo vsakodnevnega početja in še neko področje, za katerega se bolj zanima ali pozna že iz domačega okolja. Učbenikom smo sami dodajali besedila z raznih področij – etnološka, etnografska, iz umetnostne zgodovine ter literature. Zdaj znajo vsi zapeti pet, šest pesmi iz pesmarice **TRISTO NARODNIH**. Posebnosti slovenskih pokrajin vejejo iz njih in na pesmi iz Štajerske lahko navežeš tudi štajerski dialekt. Na tretji in četrti stopnji smo povzeli njihovo prejšnje znanje, vcepljal sem jim odnos do slovenske kulture. Poglobili smo slovnico (glagolski vid, trdilne, nikalne stavke, fonetiko, zlogovanje, izgovorjavo, obravnavali smo nekaj poglavij iz Pravopisa. Na koncu smo priredili razgovor na poljubne teme – recimo iz avtomobiliza ipd. Tako smo skupaj ugotovili, kako kdo obvlada knjižni jezik, česa se je naučil.«

Vladimir Pirc: »Poletna šola slovenskega jezika v Kranju za otroke naših izseljencev se je končala in lahko analiziram vtise in izkušnje. Mislim, da so bili slušatelji na splošno zadovoljni z načinom poučevanja kot tudi z materialnimi pogoji. Lektorji smo bili prijetno presenečeni, saj je pri večini slušateljev interes presegel pričakovanja. Ker so bili slušatelji glede na predznanje slovenskega jezika razvrščeni v šest težavnostnih skupin, se je izkazalo, da sicer dobri učbenik **Hermine Jug** – **Kranjec** Slovenščina za tujce ne ustreza popolnoma. Zlasti s slušatelji v prvi in drugi težavnostni skupini, ki so v bistvu začetniki, sta imeli lektorici precej dodatnega dela in sta si morali pomagati z različnimi improvizacijami. Kaj hočemo – angleško govorečemu učencu je težko predstaviti slovenske sklanjatve, predloge, dvojino itd., omenjeni učbenik pa je primeren predvsem za višje stopnje poučevanja.

Mislim, da bi bilo dobro, če bi imeli začetni in nadaljevalni učbenik slovenščine za »tujce«.

Za slušatelje bi bile koristne take teme, s pomočjo katerih se razkrivajo izrazi slovenskih korenin in naših posebnosti. Ne kaj primerov: ljudska pesem in zgodovinska mentaliteta naroda, ljudska likovna umetnost in panjske končnice, slovenska oz. gorenjska arhitektura in edinstveni kozolci. Seveda ob teh polpreteklih kulturno – umetniških dragocenostih ne bi smeli pozabiti sedanosti z njenimi značilnostmi in posebnostmi.«

Slavica Pevec: »V moji skupini je bilo devet učencev iz Nemčije, Avstrije, Švice, Nizozemske in Francije. Večinoma so že govorili in narečju, ki so se ga naučili od staršev. Tako smo lahko soočili **Prekmurca** in **Štajerca** ter v živem izzivu primerjali posebnosti narečij. Predvsem sem jih skušala animirati, da so bili aktivnejši. Vsak dan smo vadili glasoslovje in oblikoslovje. Pri krepitvi besedišča smo vedno poiskali besedno družino in iskali pomen besede z večimi osvetlitvami. Vsak izmed učencev je imel referat, sledili so pogovori. Izbirali smo privlačne teme, tako smo primerjali narkomanijo na Nizozemskem z ono v Franciji, iskali izraze in poživali razgovor.

Če smo na ekskurziji obiskali rojstni kraj pisatelja, smo jih tudi seznanili z njegovim delom in ga analizirali. Zlasti odmevna pa je bila zvočna plat ubesedovanja s pomočjo ljudske pesmi in melodij, ki so lahko zapomnljive.«

Janja Perko, slavistka, ki sicer poučuje na tej nekdanji kranjski gimnaziji, je imela kot vodja Poletne šole slovenskega jezika odgovorno nalogo organizatorke, povezovalke na vseh ravneh, tako z lektorji kot s turističnimi agencijami za ekskurzije, z vzgojitelji, ob prireditvah in obiskih različnih predstav. Skrbeti je bilo treba za dosleden potek programa in usklajevati 'uradni' z neuradnim delom med organizatorji in izvajalci, za pogodbe, dopolnitve, spremembe in povezavo z Matico. Svojo nalogo je nedvomno zelo dobro opravila.

Slovo

Neke vrste otožna vedrina se je naselila med čebļajoče učence ob zadnjem dnevu, slovesu, ko so se zbrali v hotelu Creina, da bi prejeli ob koncu šole priznanja. Mesec dni so živeli kot velika družina, ki si zaupa in se prijatelji. Solze slovesa so privrele tu in tam neopazno na svečane obleke.

Ravnatelj Srednje šole pedagoške, računalniške in naravoslovno – matematične usmeritve v Kranju, prof. **Valentin Pivk** je izrazil zadovoljstvo, da so lahko že tretjič nudili prostore potomcem slovenskih izseljencev z vsega sveta ter tako izpolnili svoje poslanstvo pri navezovanju stikov med Slovenci, ki žive v matični domovini in širom po svetu. Nedvomno pa gre za sluzga za uspeh Poletne šole njenemu odboru, v katerem so bili predstavniki SZDL, Zavoda za šolstvo SRS, Izobraževalne skupnosti SRS (ki je prispevala znatna sredstva), Slovenske izseljenske matice in šole – gostiteljice. Uvodni govor je imel ob slovesu podpredsenik Slovenske izseljenske matice Bojan Lubej, ki je dejal: »Vsako leto vas je več, otrok in vnukov naših slovenskih izseljencev širom po svetu, ki si želite izpopolniti ali obvladati jezik svojih prednikov, ki prihajate v staro domovino, da jo bolje spoznate, da spoznate njene ljudi, kulturo, način življenja...« Poudaril je, da bo težišče prizadevanj Matice v pritegnitvi druge, tretje generacije slovenskih ljudi v izseljenstvu, ki več ne obvladajo slovenskega jezika ali pa zelo skromno. Vsi ti mladi ljudje so se tudi seznanili z družbenopolitičnim sistemom, samoupravljanjem in politiko neuvrščenosti, z mlado Jugoslavijo, kakršne njihovi starši in predniki še niso poznali. V nagovoru je še poudaril: »Dragi mladi rojaki, vaše poslanstvo je izredno pomembno in človeško dragoceeno. Vi ste vez in posredovalci med različnimi narodi in kulturami, vi ste v prvi vrsti tisti nenadomestljivi dejavnik, ki združuje v sebi prvine naroda in kulture dežele, kjer živite in delate, s kulturo in dediščino naroda, iz katerega etnično izvirate... Zato nenehno poglobljaljamo in krepimo naše stike in tesno sodelovanje s slovenskimi ljudmi širom po svetu!«

Prisluhnimo izjavam udeležencev tretje Poletne šole slovenskega jezika:

Frances Neill »Kelly«, Kanada: »Prišla sem, da bi se naučila slovenskega jezika. Mama govori slovensko in me uvaja ter uči. S potomci Slovencev se srečujemo pri

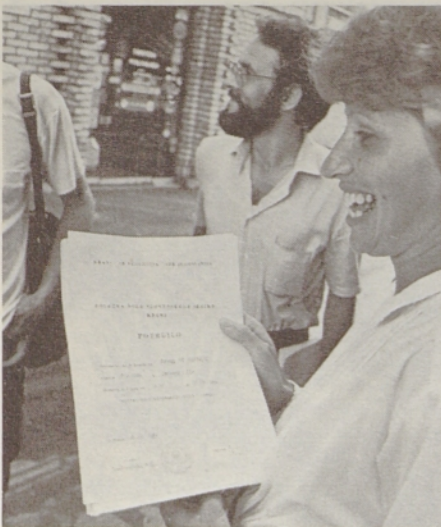
Vladimir Pirc je svojo četrto skupino zelo rad učil napeve in besedila naših ljudskih pesmi

Slavica Pevec je peti skupini lahko posredovala že zahtevnejša besedila

Nikolaj Jež, vodja lektorjev in šeste skupine (z brado) je poglobljal zahtevne prvine jezika

Potrdilo Poletne šole slovenskega jezika Kranj, da je Anna M. Ivancic iz Denverja, ZDA, obiskovala to šolo v času...

folklori, saj sem včlanjena v društvo Bled iz St. Catharinesa v Ontariu. Najboljši način, da se hitro naučim jezika, je ta, da sem prisiljena čim manj uporabljati angleščino, pri čemer si pomagam s predhodnim znanjem slovenščine. Tako se je učim, kadar pridem na obisk k mojim sorodnikom v Sloveniji. »

Thomas Ivancic, ZDA: »Za Poletno šolo sem se odločil, ker je to moj prvi obisk v Sloveniji, želel pa sem spoznati tudi sosednje dežele. Hotel sem si pridobiti tudi osnove jezika. Čeprav v naši družini nihče doma ne govori slovensko, čutim dolg do očeta, da se soočim z dediščino, z njegovim slovenskim izvorom; to pa me veže tudi z družinami, ki še obvladajo nekaj slovenščine in jih obiskujemo.«

Lynn Novak, ZDA: »Ko sem odrasčala, sta oba starša govorila doma slovensko s svojimi starši, nikoli pa z nami, otroki. Znanje slovenščine bo zame zelo koristno, videla bom tudi kraje, ki jih sicer ne bi. Čim več bom zvedela o slovenski zgodovini, tem bolj bom razumela ljudi, s tem pa tudi jezik. Zato je potrebno obiskati tiste kraje, kjer so potekali dogodki in tako dobiš občutek resničnosti. V šolo me je napotila teta, ki često potuje v Jugoslavijo. Starša se trudita, da ohranjamo družinsko tradicijo in zgodovino in mi vedno znova vzbujata občutek, da naj bom ponosna, da sem Slovenka.«

Joy Ellen Zelek, ZDA: »Zdi se mi, da sem se naučila mnogo več, kot sem namepravala. Negotova sem še, ko ugotavljam prave pomene besed in njihovo večpomenskost, tudi naglasi mi delajo preglavice. Spoznala sem, da sem se najhitreje začela učiti v živem stiku s prijatelji iz Kranja in s tistimi, ki so v šoli med seboj govorili le slovensko. V veliko pomoč nam je bila lektorica Martina Križajeva, katera je imela z nami veliko potrpljenje.«

Elektra Tsigarida, Grčija: »Slovenščine me je naučila moja mama Celjanka, govorim pa jo samo ob srečanju s Slovenci. Mislim, da je bolj začetni s pogovori, kot pa s slovnico, moje osnovno znanje tretje stopnje pa mi bo pomagalo dalje. Kulturna, geografska in zgodovinska dejstva o Sloveniji so nam osvetlila tudi jezik. Le z nenehnim pogovarjanjem, kjer se mi bo le

ponudila priložnost, nameravam ohraniti pridobljeno znanje Poletne šole.«

Christoph Ržišnik, ZRN: »Starša sta me naučila le preproste besede: mamica, ata..., v Nemčiji se nismo pogovarjali slovensko; samo takrat, ko smo šli na dopust v Slovenijo, k našim. Najboljši način, da se naučiš jezika, je ta, da ostaneš v rojstnem kraju svojih roditeljev dalj časa, kakšno leto. Spoznavanje jezika naj poteka vzporedno, slovnične temelje si naj učenec osvoji poleg žive konverzacije. Zelo dobro je, da smo izvedeli poleg ostalih dejstev o Sloveniji še nekaj o literaturi in pisateljih. Rad bi vse, kar sem si pridobil, utrdil še v naslednjem letu.«

Jože Bencak, Kanada: »Da bi bolj znal slovenski jezik, moram začeti pisati in brati. Od malih nog govoriva slovensko z očetom. Pouka je bilo v tem mesecu premalo, zgodovino bi nam lahko predavali posebej, ne v okviru pouka, saj me zelo privlači in sem hotel zvedeti kaj več. Zdaj, ko se vrnem v Kanado, bova z očetom to znanje utrjevala.«

Alexandra Tsallou, Grčija: »Drugo leto sem v Poletni šoli, rada bi se naučila jezika, ker mislim, da bom prišla študirat v Slovenijo. Ni je boljše metode za 'osvajanje' jezika, kot je bivanje v deželi, najboljše med preprostimi ljudmi, ki govorijo lep jezik. Mislim, da je zelo dobro, da so bili naši učitelji mladi in smo lahko z njimi navezali prijateljske stike.«

Ana Malone, Anglija: »Iz Winchestra sem, mati je Celjanka, oče Anglež. Na četrty stopnji je bilo v Poletni šoli mnogo slovnice, sklanjatve, spregatve, seznanjanja z besednimi vrstami. Moja mama je učiteljica dopolnilnega pouka, sicer pa je gospodinja, oče pa pilot. Ko sem bila še majhna, sem obiskovala mamino šolo, 10 ali 12 nas je bilo, starih 6 do 7 let, v prvem razredu, v drugem pa so stari od 7 do 12 let. Za pouk dobiva mama knjige iz Ljubljane. Najraje vpleta med poukom šaljivo literaturo, pesmi in uganke. Včasih poslušamo slovenske oddaje, dobivamo Rodno grudo. Rada bi se naučila toliko, da bi brala slovenske knjige.«

Irena Makše, Kanada: »Prišla sem, da bi se naučila pravilne slovenščine, spoznala domovino staršev in njeno kulturo. Ko sem bila majhna, sem s pomočjo mame brala pravljice v slovenščini, zdaj beremo revijo Jana. V tej šoli se nisem naučila vsega, kar sem pričakovala. Preveč smo se posvečali slovnici. Upala sem, da se bomo naučili več pravopisa, rada bi pravilno pisala besede. Najboljše se je učiti jezika po interesnih področjih, potem na določenem področju poznaš že več besed in lahko manje navežeš, zlasti, če imaš predznanje slovenščine. Še bom prišla v to šolo!«

Katarina Schober, Avstrija: »Vpisala sem se zato, ker mi je bilo lansko leto zelo všeč. Upala sem, da se bom več naučila, in to se je tudi zgodilo. Doma govoriva z mamo slovensko in oče, ki je Avstrijec, že tudi večino razume. Poslušamo slovenske radijske oddaje, časopise bolj malo berem, knjige pa samo včasih. Učitelji so s slovnico malo pretiravali. Mislim, da se jezika naučiš v diskusijah, pogovorih, če te kdo sproti popravlja. Seveda moraš znati malo slovnice, ampak jezik se lahko naučiš samo, če ga govoriš. Dvakrat sem bila v tej šoli in vesela sem, da sem spoznala vašo deželo.«

Silva Fabjan, Švica: »Teta me je pregovorila, da sem prišla, mama pa me je naučila slovensko. Samo doma še včasih govorim katerikrat slovensko, druge pa nič! Tu in tam preberem Rodno grudo. Zdaj bom poskusila doma več govoriti, ker pa oče ne razume, je bolj težko, tako da govorimo nemško. Veselim se skupnih počitnic v Sloveniji.«

Andrej Smodiš, ZRN: »Nameravam se izpopolniti v jeziku, doma govorimo slovensko. Lahko pa bi bilo več pouka, več ur. Če bi učenci in predavatelji sodelovali bolj intenzivno, bi lahko več časa posvetili konverzaciji in si popravljali jezik. Laže bi se učili besedil po interesnih področjih, a za to bi rabili več predavateljev. Zelo mi je bilo všeč.«

Aleksander Ivanuša, ZRN: »Precej besed sem že znal, hotel sem se naučiti tudi slovnico. Starša govorita med seboj slovensko, sam pa le nemško. Tudi slovenskih knjig ne berem in oddaj ne poslušam, vendar sem se odločil, da se jezika naučim. Najbolje je, da srečujem Slovence in uporabljam čimmanj nemških besed. Pouka je bilo preveč, ampak moj učitelj Vlado Pirc je bil prvovrsten. Mnogo narodnih smo zapeli pa tudi naučili smo se mnogo, rad bi, da me uči še drugo leto, ker nameravam še priti.«

Brigita Belingar, ZRN: »S starši Slovenci poslušamo doma radio Ljubljana. Slovenske časopise pa beremo samo, ko smo v Jugoslaviji, redno, vsako leto prihajamo na obiske. Če ne znaš govoriti slovensko, se ne moreš pogovarjati z ljudmi, ki tu žive. In ljudje so važen del Slovenije! Sicer pa mi največ pomaga mama. V Essnu, kjer živim, se srečujemo z drugimi Slovenci, obujamo spomine in obnavljamo jezik.«

Vesna Kavčič, Avstralija: »Glavni razlog, da sem prišla, je v tem, da bi se rada naučila boljše in pravilnejše slovenščine, v mojem kraju je ne bi radi za zmeraj pozabili. Hotela sem tudi videti vse lepote Slovenije. Dobro je, da sta oba starša Slovenca, tako govorimo poleg angleščine še v slovenščini. Nisem gotova, da sem se naučila vse po učnem načrtu moje (6.) stopnje, preprosto zato, ker nimam osnove, ki si jo pridobijo vaši v osemletki, zlasti grammatike, ki je bila tu zelo poudarjena. Ko se seznanimo z deželo, se je treba poglobiti v utrip vsakdanjega jezika in se mu približati s pomočjo ljudi. Pisano slovensko besedo bom izpopolnjevala z dopisovanjem z mladimi, ki sem jih srečala v Kranju. Moja živa šola so sorodniki slovenskega porekla.«

Mirko Pelicon, Italija: »Prišel sem v Poletno šolo, da bi se bolje izražal v materinščini. Poleg italijanskega je zelo dobro poznati še en jezik, slovenski, ki se ga učim že od malega. V času Poletne šole bi morali veliko brati doma. Najprej moraš osvojiti splošno znanje, nato šele sežeš na posebna interesna področja. Srečevanje z novimi ljudmi je najlepše. Lektorji so bili zelo dobri z nami. Lahko bi še imeli popoldanski dopolnilni pouk, enkrat na teden, za tiste, ki bi to želeli.«

Ann Albert Leigh, ZDA: »Stari starši moje matere govorijo slovensko. Berem Prosveto, glasilo Slovenske narodne podzorne jednote. Pri jeziku je bistven talent zanj in živa konverzacija. Predlagam, da bi v Sloveniji natisnili priročnik za začetno

stopnjo, ki bi zajel vse, sestavine jezika: gramatiko, besedišče, zgodovinsko in kulturno ozadje, narečja itd. V pouk na takšnem tečaju bi morali vključiti tudi avdio-vizualna sredstva (magnetofon, filme, diapozitive). Slovenščino bom obnavljala s knjigami in ploščami. Menim, da so mi učitelji veliko pomagali.»

Jennifer Machek, Kanada: »Oče je rojen v Ontariu, ded pa je iz Radencev. Govorni jezik Nove Škotske, kjer živim, nima mnogo skupnega s slovenščino. Besedo moram večkrat slišati, jo ponoviti in izmenjati s kolegico, da si jo zapomnim. Upam, da mi bo oče pomagal pri učenju, slovenščina mi bo v dopolnilno angleščine in francoščine, ki ju govorim.«

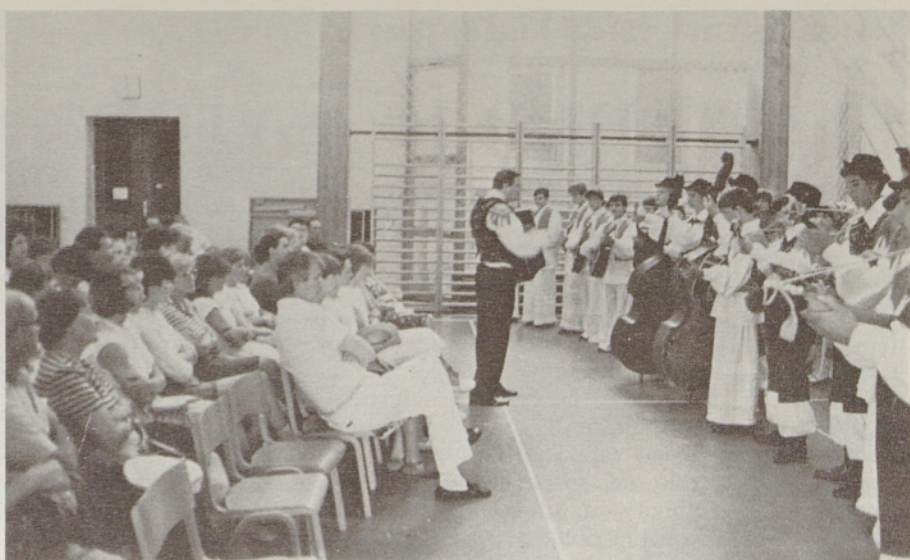
Tanya Vršič, Kanada: »Dvanajstkrat sem že bila v Sloveniji. Oče je iz Pristave pri Ljutomeru, mati iz Šentjanža na Dolenjskem. V Kanadi sem osem let obiskovala slovensko dopolnilno šolo, kjer smo vsako leto menjali učiteljico. Upam, da mi bo uspelo študirati na Filozofski fakulteti v Ljubljani.«

Rosemary Bedernjak, Kanada: »Študentka sem, glasba in šport me privlačita, starša sta Prekmurca. Slovenščino sem se največ naučila od babice, hodila sem še v dopolnilno šolo. Rada bi videla, da bi se odvijal pouk v vsakdanjih, bolj življenjskih situacijah, ne v tako »visokem« stilu. Več predčenj ulice, trgovine, srečanj, vsakdanjosti! Najpreprostejše besede iz življenja moramo najprej osvojiti. Da si ohranim pridobljeno znanje, si bom dopisovala s prijateljskima Vilijem in Miranom iz Kranja, s seboj pa bom vzela tudi knjige, ki smo jih uporabljali v Poletni šoli.«

Milenca in Marko Plesničar, Avstralija: »V Melbourneu so dopolnilne šole za otroke slovenskega porekla, starih do 16 let. Dvakrat na teden poslušava polurne oddaje v slovenščini, ki jih vodita Helena Vandelak in Ivo Ribar, srečujemo pa se tudi v slovenskem društvu Planica. Pouk Poletne šole bi raje zgostili med tednom, ob sobotah pa bi učenci obiskovali kraje in sorodnike. Učitelji so dobri in lepo razlagajo, dobro je, da slovenske pojme razlagajo s slovenščino, le v sili rabijo angleške besede«. Marko pove, da igra z bratoma v ansamblu, tudi pesmi piše in komponira. Zato se namerava še temeljiteje naučiti naš jezik, a ta je že v rodu. Slovensko pesem, narodno in umetno, popevko, širijo največ po slovenskih klubih v Avstraliji, kjer jih navdušeno sprejemajo.

Barbara Schober, Avstrija: »Poleg mame – Slovenke in očeta Avstrijca sem »dvojezično« odraščala. Kot otrok sem prebrala mnoge otroške knjige v slovenskem jeziku, zdaj pa bolj malo, ker mi povzroča branje težave in rabim zanj mnogo časa. Kar zadeva Poletno šolo, mislim, da ni bilo mnogo razlike med 5. in 6. ter med 3. in 4. stopnjo, taka oblika je dobra, le ure bi razdelila tako, da bi zajele določeno strnjeno število ur slovnice in da delaš kratek čas, a bolj intenzivno, z več uspeha. Oblikovali bi skupine, ki jih zanimajo ista področja: glasba, film, literatura. Rada bi spet prišla v to šolo.«

Robert Lebar, Nizozemska: »Skoraj vsi moji sorodniki živijo v Sloveniji in lahko z njimi po naše govorim. Pred to šolo pa še nikoli nisem videl slovenske slovnice. Mislim, da se nisem dovolj naučil za mojo, 5. stopnjo, ker je premalo kontrole pri do-

Za slušatelje tretje Poletne šole slovenskega jezika je nastopila mlada tamburaška, pevka in folklorna skupina »St. John« iz Kansas Cityja, sestavljena iz potomcev slovenskih in hrvaških rojakov

Še zadnji skupinski posnetek in slušatelji se bodo razšli na različne kraje sveta

mačih nalogah. Morda bi bilo bolje, da bi naredili nalogo v šoli in bili nato prosti. Želel sem si več srečanj z mladino moje starosti iz Kranja, s tistimi, ki niso obiskovali naše šole. V Ljubljani nameravam študirati, zato sem se želel naučiti malo več slovenskega jezika.«

Angelique Primc, Francija: »Še vedno so stari starši tisti, ki najprej pomagajo pri igri in tudi učenju jezika. Če se spomnim nanje, se vzbude tudi najlepši spomini na otroštvo, povezani s slovenščino, ki je zvenela takrat tako domače. Tudi s Slovenci se srečujemo, ko se vrnemo z dopustov in počitnic, radi izmenjujemo svoje vtise, pri-povedovanju ni konca. Čeprav vsi okrog mene govorijo francosko, si vedno želim osvežiti in dopolniti svoje dokaj pomanjkljivo znanje slovenščine. Kadar se začneš učiti neki jezik bolj sistematično, se moraš nujno prej seznaniti s slovnico.«

Alfred Breznik, Avstralija: »Če se pogovarjaš s preprostimi ljudmi z ulice ali na trgu, čisto pozabiš na slovnico, rad bi samo vedel nazive za najenostavnejše reči, nato šele za abstraktne pojme. V šoli sem pogrešal več literature, toda ne manj pesmi. Všeč nam je bilo, da smo vsako uro prepevali katero izmed narodnih pesmi in si z melodijo, napevom osvojili tudi neznane besede. Srečanja z mladimi, ki imajo podobne interese kot mi, zelo pomagajo pri učenju. Z očetom pa bova doma utrjevala, kar sem se letos naučil.«

Renata Obu, ZRN: »V Poletno šolo sem prišla zato, ker sem se hotela naučiti pravilnega knjižnega jezika. Septembra sem začela s šolanjem v Ljubljani, študiram jezike. Doma govorimo samo slovensko, dopolnilno šolo sem obiskovala devet let. Ob nedeljah zvečer poslušam oddaje Marjana Kralja, prebrala sem že veliko slovenskih knjig in si ogledala nekaj filmov; tudi po televiziji gledam slovenske filme. V tej šoli sem se naučila mnogo slovnice, sedaj obvladam sklanjatve in tudi pravilno izgovorjavo. Na ekskurzijah nam je naš vodnik veliko razlagal v slovenščini; bilo je zanimivo poslušati različna narečja. Več literature bi se morali učiti, v Jugoslaviji imamo mnogo pisateljev in pesnikov, zgodovina pa lepo osvetljuje njihovo dobo in delo. Povedati moram, da sem se za vedno vrnila v domovino.«

Zamrl je živčav tretje Poletne šole, ki nam narekuje določene izkušnje. Mesec dni predstavlja le kapljo v morje jezika, zlasti še slovenskega, ki slovi za težkega. Vsi ti mladi ljudje ga bodo ohranjali le, če bo spodbuda iz matične domovine nepretrgana in bo imela tudi druge oblike. Ta šola je le začetek nekega procesa za ohranitev narodove biti, samozavedanja in utrjevanja najbistvenejših narodnostnih korenin – ta proces pa vse bolj zahteva združene, strokovne moči, da se ohranimo na dlani tega planeta.

Ivan Cimerman

»Slovenija je Evropa v malem...«

Osrednji etnografski muzej v Ljubljani je pred kratkim slavil 60-letnico in se ob tej priložnosti izkazal z zanimivo razstavo, na kateri je predstavil bogate zbirke, dokumentarno gradivo in svoje delo. Že samo vabilo je bilo privlačno, nenavadno, saj so vabili s sliko starega veternika – naprave za čiščenje žita – na papirju v obliki popisanega kartona, saj so na njem opisali tudi samo napravo, kakor tudi delo, povezano z njo. Tako smo lahko občudovali zbirke ljudske umetnosti, tekstila, obrti, raznega kmečkega orodja, notranje opreme hiš pa tudi maske in otroške igračke, kar vse večinoma leži v skladiščih, kajti Etnografski muzej nima prostora za stalne zbirke. To je njegova velika pomanjkljivost menda že tudi 60 let; ne pa ovira za neutrudno in vestno delo njegovih delavcev, ki so v teh desetletjih zbrali neprecenljive zaklade ljudske umetnosti ter predmete in dokumente, ki verno pričajo, kako so živeli Slovenci v preteklosti.

»Res je, da smo v prostorski stiski že od samega začetka, da nimamo stalne razstave, zato pa si pomagamo z občasnimi razstavami, na katerih podrobno obdelamo določeno dobo, obrt ali kako drugo dejavnost. Teh smo imeli že čez 150 in predstavljajo nekakšno pripravo za kasnejšo stalno razstavo. Obetamo si, da bodo prej ali slej izpraznili kako sosednjo stavbo in jo dali nam,« je razložil dr. Boris Kuhar, ki že 21 leto vodi Slovenski etnografski muzej v Ljubljani, sicer pa je prej 15 let delal kot novinar.

Začetki etnografskega muzeja segajo več kot 60 let nazaj. Tako je na primer neki kritik že leta 1906 zapisal v Slovanu, kako nujno bi bilo ustanoviti samostojni narodopisni muzej, češ, »naš narodnopisni material vsled napredujoče civilizacije s severa in zahoda urno izumira«. Še poprej, leta 1821, pa so ob otvoritvi Kranjskega deželne muzeja v sedanjem poslopu Narodnega muzeja v Ljubljani načrtovali tudi etnografski oddelek. Vendar pa je takratna zbirka kakih 50 predmetov obsegala predvsem predmete, ki so jih poslali slovenski misijonarji. Prvo pravo zbirko, četudi skromno, a le slovensko, so uredili potem leta 1909. Po koncu prve svetovne vojne, leta 1921, so ustanovili Etnografski inštitut, dve leti kasneje pa samostojni etnografski muzej. Prvi

upravitelj je bil dr. Niko Županič, znani naravoslovec. In to je tudi rojstna letnica današnjega muzeja. Njegova naloga je bila vseskozi: zbirati, ohranjati, proučevati in razstavljati predmete, spomenike slovenske ljudske kulture z vsega slovenskega ozemlja.

V šestdesetih letih razvoja se je v muzeju nabrala bogata etnološka dediščina, saj šteje čez 30 tisoč raznovrstnih predmetov, med katerimi so nekateri prava redkost in umetnina brez primere. Vse to je prizadevno in natančno opisano v katalogih. V knjižnici imajo več kot 20 tisoč izvodov najrazličnejše literature, v fotografskem arhivu je zbranih okrog 40 tisoč fotografij. Nadalje ima muzej nad 5 tisoč ročnih ali tehničnih risb, ki so jih izdelale terenske ekipe muzeja. Izjema je dokumentacija starih hiš na Slovenskem.

»Zadnja leta smo imeli veliko dela, da smo vse zbrano spravili z raznih podstreh in kleti v škofjeloška skladišča, kjer imamo zdaj čez 200 zbirk. Te so tako urejene, da so lahko dostopne tudi javnosti, če pač kdo potrebuje določeno gradivo,« je razložil dr. Boris Kuhar.

Škofjeloški grad, v katerem je bil nekoč samostan, je zdaj postal dragocena slovenska zakladnica. Z občasnimi razstavami lahko vidimo, kaj vse je spravljeno za njegovimi varnimi zidovi, saj so tam predmeti z večstoletno starostjo. Posebej je zanimivo, s čim vse so se založili, da bi pokazali, kako so Slovenci nekdaj živeli. Na tisoče je raznih posod, od kamnitih, lesenih do keramičnih. Ne manjka keramičnih pečnic, ki so nekdaj krasile krušne peči, potem klopi, ognjiščne opreme, jedilnega pribora, žličnikov, razpel, bohkovih kotov, pa fantastično izrezljanih ali poslikanih skrinj, s kakršnimi so nekdaj premožnejši kmetje odpravljali hčerino balo na ženinov dom. Bogata je zbirka raznih vezenin kot so prti, mrtvaške rjuhe, vezene brisače, bluže. In dalje pisanice, jaslice, ženitovanjske sani, kruhki, maske, kožuhi, nakit, stare noše, glasbila, kresila, gorjače, molki, podobice, moj bog, koliko je vsega... žal, ni mogoče naštevati.

»Sprva je bila slovenska etnologija obrnjena predvsem h kmetom, ker smo bili Slovenci pretežno podeželsko ljudstvo. Potem se je veda razširila in obravnavala posamezna obdobja, posamezne, ne le kmečke sloje. Tako mi

proučujemo tudi življenje meščanov, obrtnikov, delavcev, rudarjev,« je naštel direktor Slovenskega etnografskega muzeja, ki je sam doktoriral prav iz monografije škocjanskih hribov nad Turjakom.

Vsako na novo obdelano področje v muzeju tudi razstavijo. Nekatere razstave so imele poseben odmev in so jih selili tudi po Sloveniji. Tako so predstavili življenje idrijskih rudarjev, gozdni delavcev na Pohorju, splavarjev na Savinji. Posebno pozornost so vzbudile razstave o vraževerstvu na Slovenskem, o lončarstvu pri nas, o kraški, panonski in alpski hiši, o slovenski kmečki noši, o Titovem rojstnem kraju, o gostilnah na Slovenskem pa vse do razstave o Ljubljani po predzadnji modi.

Dela imajo več kot dovolj. Lahko bi na primer raziskali, kako so živeli graščaki pri nas, kako duhovniki, kako je bilo v samostanih in tako dalje. Muzejska dejavnost se je namreč v zadnjih dvajsetih letih močno specializirala in razširila pa tudi posodobila. Nastale so še druge specializirane ustanove, kot je zavod za spomeniško varstvo, slovenski glasbeno-narodopisni inštitut, inštitut za slovensko narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti.

Dr. Boris Kuhar je človek, ki ima slovensko preteklost pa tudi sedanost v malem prstu. Na vprašanje, kako se je Slovenija spremenila v zadnjih desetletjih, je odgovoril:

»Način življenja Slovencev se je popolnoma obrnil, iz kmečkega prebivalstva smo se nenadoma prelevili v meščanstvo. Industrija je predrugačila podobo vasi in redke so, ki še kažejo nekdanjo podobo, denimo izpred 50 let. Mladi so se ali izselili ali pa na novo zgradili hiše. Le nekateri revnejši so ostali v starih hišah, bajtah kot žive priče preteklosti. Ljudska kultura nezadržano propada in muzej je včasih samo nemočen opazovalec, čeprav se trudi, da bi ohranil, kar se da.«

Tako muzej letno odkupi še kakih 500 in več predmetov, ki jih ali dobi za darilo ali pa jih plača.

»Radi bi preprečili, da bi starine potovale v tujino, kar se žal vse pogosteje dogaja,« je povedal dr. Boris Kuhar, kajti to se je zadnja leta močno skomercializiralo, zlasti odkar so se doma pojavili razni zasebni zbiralci. Starine so postala moda in marsikate-

ro stanovanje tudi v bloku krasi skrinja, slika na steklu, razni likalniki in drugi predmeti.

Mnogo starih, tudi vrednejših hiš je končalo pod buldožerji, ker nikoli ni bilo dovolj denarja, da bi jih odkupili. Velikokrat tudi ne zaleže, če je hiša pod spomeniškim varstvom, saj si ljudje hočejo posodobiti domove in pogosto ne znajo ceniti tistega, kar je bilo v preteklosti, četudi bi se ga dalo prilagoditi. Črne kuhinje so že povsem izginile, četudi je danes nekaterim žal zanje že zato, ker bi v njih lahko sušili meso, salame in klobase, ker so te, tako dimljene, boljše in bolj cenjene.

»Še najboljše se je stavbna arhitektura ohranila na Krasu, ker je iz kamna in običajno tudi kvalitetneje grajena. Majhne lesene hiše pa so v nasprotju s kraškimi danes neuporabne, zato so tudi skorajda izginile,« je nadaljeval dr. Boris Kuhar in povedal, da že dalj časa razmišljajo o postavitvi »skansena«, se pravi muzeja na prostem, ki naj bi bil v sklopu novega botaničnega centra pod Rožnikom ali pa v Podsmreki pri Višnji gori, kjer je v stari graščini že zbirka lončarstva na Slovenskem.

Zametek slovenskega skansena je že na Muljavi z Jurčičevo domačijo, kamor so preselili nekaj kašč, kozolcev in čebelnjakov.

– Kako je z narodnimi nošami?

»Ponekod so te svete, denimo na Primorskem, kjer jih ne dajo iz rok, kajti starejše ženske jih hranijo za pogrebno oblačilo. Nekdaj so jih dobivale za doto in so jim veliko pomenile. V Beli krajini so pred leti ženske še hodile v nošah k maši. Na Gorenjskem, zlasti v Ratečah pa tudi v Ljubljani pa sploh ni nobena redkost, da pridejo ženske k maši ob večjih cerkvenih praznikih v narodnih nošah.«

Nekaj je k večji ceni narodnih noš prispevala tudi vsakoletna prireditve Ljubljanska ohcet. Nekatere noše so sicer stilizirane, a važno je, da so se ohranile. Tudi kurentovanje na Ptujju je pripomoglo, da se ohranjajo pustne šege, predvsem pa njihove originalne maske-kurenti.

»Sicer pa slovenske narodne noše sploh ni,« je opozoril dr. Boris Kuhar, kajti Slovenija je tako raznolika, da predstavlja Evropo v malem. Imamo alpsko, sredozemsko in panonsko kulturo in to je tudi naša sreča.

In ko je že govora o Slovenskem etnografskem muzeju, ne moremo mimo Goričan, gradu pri Medvodah, kjer so našle prostor neevropske kulture. S stalnimi in občasnimi razstavami seznanja Slovence z življenjem neevropskih ljudstev, predvsem z neuvrženimi deželami. Pri tem ima veliko zaslug naš sogovornik, ki je veliko potoval po svetu, zlasti po Afriki in

navezoval stike s tamkajšnjimi muzealci in ljudmi, odgovornimi za kulturne izmenjave. V desetih letih je bilo v Goričanah 80 razstav. Med njimi so imele veliko odmeva razstava o mehiških maskah, o predkolumbovski umetnosti Peruja, o umetnosti avstralskih staroselcev, o afriški umetnosti, o El Doradu iz Kolumbije.

Za jesen Slovenski etnografski muzej pripravlja zanimivo razstavo raznih dragocenih predmetov z vseh koncev sveta. Gre za darila predsedstva Jugoslavije, pridobljena na raznih državnih obiskih. Veliko je, na primer, daroval prav Sergej Kraigher, ki je bil tudi član predsedstva SFRJ. To so razni predmeti iz slonovine, srebra in zlata,

preproge in drugo, prineseno pretežno iz Azije in Afrike. Razstava bo v Goričanah.

Poleg Goričan je v Sloveniji še vrsta zanimivih muzejev s stalnimi zbirkami, kot je čebelarški muzej v Radovljici, železarski v Kropi, potem muzej v Kranju, v Škofji Loki, Idriji, Celju, Brežicah. Posebej zanimivi so ti za izseljence, saj so tudi pokrajinsko obarvani.

Na koncu je dr. Boris Kuhar omenil, da ima stike tudi z izseljenci. Pomagal jim je pri širitvi muzeja v Clevelandu in pri ustanavljanju muzeja v Enon Valleyu.

Albina Podbevšek

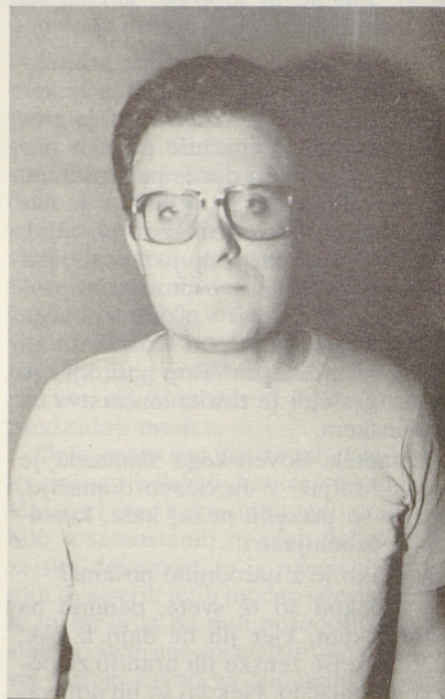
Rojstna hiša Josipa Jurčiča na Muljavi pri Stični na Dolenjskem. Ali je to zameetek slovenskega »skansena?« (foto: Janez Zrnec)

Slovenske legende

železni. Drugi pa spet menijo, da je griček nastal v času turške nevarnosti, ko so vojaki velike kristjanske vojske, ko so premagali Turke, na to mesto vrgli vsak prgišče zemlje. Kakšne druge pripovedke pa med okoličani nisem zasledil.«

ZORÁNOVO POROČILO

Ko je Mirko omenil stari pripovedki, ki sta še danes ohranjeni med okoliškim življem, sem se spomnil zapisa v

Kaplan Mirko Horvat pa me je opomnil, da je morala prvotna cerkva na gričku stati že za časa Matije Korvina, kar dokazuje najdeni temeljni kamen.

na Ptuju, h kateri spada tudi podružnična cerkva sv. Roka.

»Vendar pa vam lahko zatrdim, da je morala biti prvotna prednica cerkvice, najbrž manjša kapela, znatno starejša. Meseca avgusta leta 1983 smo namreč urejali odtočne jaške okoli cerkvice in tedaj naleteli na zanimivo najdbo. V bližini zakristije, na zunanji strani cerkvenih zidov, smo namreč odkopali kamenito kokco, v njej pa je bil vtisnjen zlatnik iz časa Matije Korvina, legendarnega kralja Matjaža.«

Potem mi je moj sogovornik pojasnil, da gre brez dvoma za temeljni kamen nekdanje kapelice, ki je morala biti pozidana vsaj v Korvinovi dobi. Stari gradbeniki so namreč imeli navado, da so v temeljni kamen vtisnili kakšno dragotino, navadno zlatnik.

»Med preprostimi ljudmi pa sem prestregel tudi govorice, da griček, na katerem stoji Rokova cerkva, ni naravnega postanka. Večina zgodovinarjev sicer meni, da je vzpetinica ostank srednjeveškega okopa, morda starega branika, ki je v srednjem veku varoval Ptuj. Tradicija, še danes ohranjena med preprostimi ljudmi, pa nesporno navaja, da je pod gričkom zakopano truplo hunskega kralja Atila, in sicer v treh krstah, zlati, srebrni in

Mnogi prebivalci Brega in bližnje okolice so še danes prepričani, da je globoko pod cerkvico sv. Roka pokopano truplo kralja Atila v zlati, srebrni in železni krsti.

Atilov zaklad

Po tradiciji naj bi bil pod cerkvico sv. Roka pri Ptuju Atilov zaklad – Kako je nastal griček? – Zakleta grofica čuva zlato.

Tokrat nas bo pot po sleh slovenskega legendarnega izročila povedla v Prlekijo, na ravno Ptujsko polje, ki je v preteklosti doživljalo tako burno zgodovino. Na širšem ptujskem območju lahko spremljamo prisotnost človeka od vključno mlajše kamene dobe. Prazgodovinski Poetovio, čigar ime je prevzela kasnejša rimska naselbina, je stal ob jantarjevi cesti verjetno na levem bregu Drave. Vsaj od leta 129 pred našim štetjem je bil na tleh noriškega kraljestva, leta 15 pred našim štetjem pa priključen rimski državi. Od vlade cesarja Septima Severa dalje so skozi mesto pogosto korakale med seboj se bojujoče rimske vojske. Tudi prihod Hunov pod vodstvom Atila ni prizanesel mestu. Po letu 526 je bilo mesto pod frankovsko oblastjo, leta 546 ali 547 pa so se tukaj naselili Langobardi. Po letu 568 so se začeli naseljevati Slovani, ki so zasedli Pano-nijo do leta 580.

Srednjeveški Ptuj se je razvil pod Grajskim gričem. V 10. stoletju so ga večkrat oplenili Madžari. Zato se je začel razvijati v utrjeno naselje. Utrjen je bil najbrž že v 12. stoletju, vendar le z nasipi in palisadami. Šele v prvi polovici 13. stoletja je dobil prvo mestno obzidje.

CERKEV SV. ROKA

Na naši poti pa se ne bomo zadrževali na Ptuju. Pot nas bo peljala po desnem bregu Drave v predmestje Breg, ki se prvič omenja konec 9. stoletja, ko ga je kralj Arnulf podelil salzburškemu nadškofom. Na srednjeveškem okopu sredi polja pa stoji cerkva sv. Roka, ki je bila najbrž dograjena leta 1650 kot spomin na kugo z darovi ptujskih meščanov.

»Kot priča ohranjena ustanovna listina, je bila cerkva najbrž res dograjena konec prve polovice 17. stoletja,« mi je ob obisku povedal Mirko Horvat, kaplan župnije Sv. Petra in Pavla

Vrtcu iz leta 1900, ki sem ga po naključju odkril. Pod naslovom Kaj nam pripoveduje naš dedek, je avtor, ki se je podpisal Zorán, v sestavku Kaj si pripovedujejo o griču sv. Roka, zapisal:

»Četrť ure proti zahodu od Ptuja na Štajerskem stoji lična cerkvice sv. Roka na majhnem gričku. O tem holemcu si pripovedujejo razne reči. Nekateri trdijo, da je bila strašna kolera, in tedaj so vse mrličje pokopali v eden velik grob. Na ta grob, grič, so potem

baje postavili cerkvico svetega Roka, ki je zaščitnik zoper kolero.

Drugi pa pravijo, da je bila huda vojska s Turki. Ko so jih kristijani premagali, vrgel je vsak vojak pest zemlje na jedan kup, in tako je postal holemc, ki je še zdaj znamenje srečne zmage.

Nekateri menijo, da je hunski kralj Atila pod gričem sv. Roka pokopan. Ko je umrl Atila, dejali so ga Huni v zlato krsto, to dejali v srebrno in obe pa v železno. Pokopali so ga pozno v noči in na grob so navozili toliko zemlje, da je nastal kar holemc, da bi ne mogel nikdo ukrasti zlate krste.

Zopet drugi pa trde, da vse to ni res, temveč je tekla nekdaš Drava tod in da je na ta način nastal holemc sv. Roka.

Naj je že temu tako ali tako, kar je doživel neki hlapec tamkaj, pa je baje vendarle res.

Tako so pripovedovali stari ljudje. Neko noč je pasel konje po griču sv. Roka. Vlegel se je v mehko travo, prešteval zvezde na nebu in govoril sam s seboj: »Oh, ko bi bil vendar jedenkrat sam svoj gospodar. Vedno služiti in za druge delati ni prijetno.«

Ni še tega izgovoril, že je stala pred njim čisto bela ženska in rekla: »Če hočeš, že jutranji dan si lahko sam svoj gospodar in ne reven, temveč bogat. Pojdi z menoj!«

Vstal je in šel. Prišla sta do velikih železnih vrat, katerih pa še hlapec prej ni nikoli opazil. Žena je vrata odprla in vztopila sta v holmec. Bila sta v veliki svetli kleti, v kateri so stali trije veliki sodi polni denarjev; na vsakem sodu pa je bila zvita velika grda kača.

»Dotakni se vsakega sode,« mu je rekla, »in ves denar je tvoj in tudi mene boš s tem rešil! Kače ti ne store nič žalega.«

Bal se je in tresel od strahu, kot šiba na vodi, ker kače so bile strašno grde. Bližal se je prvemu sodu, da bi se ga dotaknil, pa kača se je vzpela kvišku in sikala, da ga je napadla taka groza, da je šel ritensko nazaj. Ko je stopil čez prag, zaloputnile so se vrata z vso močjo in mu odtrgale palec na desni roki, ker je držal to roko predse.

Vlegel se je zopet v mehko travo in premišljeval, kar je ravnokar doživel. Vstopila je pred njega zopet prejšnja bela ženska ter rekla: »Ti, nesrečni človek, zakaj si se zbal? Lahko bi sebe osrečil in mene rešil. Bila sem graščakinja, na temle gričku je nekdaš stal moj grad. Ker sem bila neusmiljena in skopa, sem svoje podložnike, kmete, jako stiskala in si tako nakopičila velikansko imetje. V kazen za svojo krutost moram sedaj dan in noč čuvati svoje bogastvo ...

Morala bom sedaj še dolgo, dolgo čakati rešitve, kajti ne rase še drevo, ki bode rodilo seme, iz katerega bode zraslo spet drevo. Iz tega drevesa bodo naredili zibelko, in prvi otrok, ki ga bodo zibali v nji, me bode rešil. Če pa se še ta zboji, bodem rešena šele so dnega dne.«

Nato je izginila.

KAKŠNA JE RESNICA?

Da ni griček sv. Roka naravnega postanka, je skoraj gotovo. Morda je bil v davni to res branik mesta Ptuj. Še bolj pa se zdi verjetno, da je bil okop samostojna utrdba kakega predzgodovinskega gradišča, rimske »partice« ali srednjeveškega gradiča. Potem bi lahko tudi lažje razumeli pripovedko o zakleti graščakinji, ki v podzemskih kletih čuva svoj zaklad.

Legendo o Atilovem grobu pa poznajo vsi evropski narodi. Po vsej Evropi je namreč razširjena tudi pripoved, da so Atilo, ki je umrl leta 453, pokopali v zlato, srebrno in železne krsti. Kje, pa ne ve nihče. V Sloveniji najbrž ne, četudi je res, da so Huni pod Atilovim vodstvom nadlegovali tudi Ptuj. In prav to dejstvo je tudi porodilo legendo o Atilovem grobu pod sv. Rokom. Sicer pa je takšnih »grobov« v Sloveniji še več.

Poznamo tudi vzporednice, da so Turki ali Kristijani po neki bitki nasuli toliko zemlje, da je zrasel griček. Takšno pripoved namreč srečamo pri vasi Drožanje nad Sevnico, le da so tam zasuli še cerkev in grad zraven.

Tudi pripovedi o velikih skupnih grobovih, velikih kakor griči, imamo na Slovenskem več. Takšno je bilo na primer grobišče pri Kobilju blizu Lendave v Pomurju, ali pa pri Gradišču pri Lukovici. Toda griček sv. Roka je le zavrt v skrivnost davnine in njegov nastanek je ostal vse do danes nepojasnjen.

Rado Radešček

Najstarejša vaščanka v okolici, 77-letna Helena Anžel pa je slišala tudi pripoved, da je griček nasula velika vojska.

Dvojčici Pepca in Rozika se spominjata le pripovedi o Atilovem grobu, ki so ga okoličani čestokrat poskušali odkopati.

Slovenski novinar na
olimpijskih igrah v Los
Angelesu

Olimpiada — vez z domovino

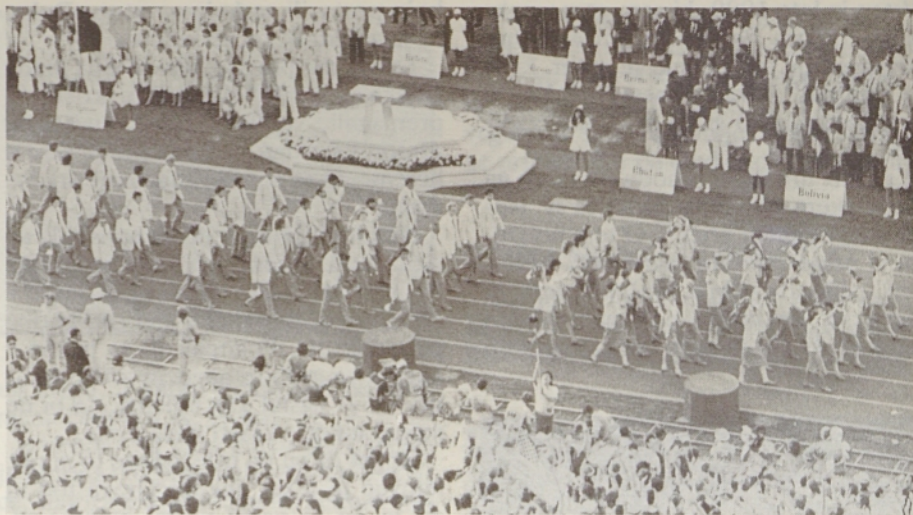
Bazen, v katerem so bili še trenutek pred tem ameriški in jugoslovanski vaterpolisti, se je ob pisku sirene v hipu napolnil. Vanj je oblečen skočil trener Radko Rudič, naši rezervni igralci v kopalnih plaščih. Ograjo je preskočilo nekaj najbolj vnetih navijačev, naših izseljencev v ZDA. Njihov belo oblečeni predstavnik je tudi skočil v bazen in kar v vodi objemal jugoslovanske zlate vaterpoliste.

To se je zgodilo zadnji dan olimpijskih iger v bazenu Pepperdine, kjer so naši z domačini igrali neodločeno in tako postali olimpijski zmagovalci. »Tega večera ni mogoče pozabiti«, so nam pripovedovali izseljenci, ki živijo v okolici Los Angelesa, naše pa so prišli spodbujati tudi rojaki iz drugih delov ZDA, celo z vzhodne ameriške obale. Glasilke niso vzdržale vsega navijaškega napa, mnogi so po odločilnih tekmah Jugoslovancev šepetali.

»Naši športniki so nam veselje pripravili na 23. olimpijskih igrah kar velikokrat. Ne morete si misliti, kaj za nas pomenijo taka slava, ki jim sledi jugoslovanska himna in dviganje naše trobojnice. Na prizorišču je to čudovit občutek, deležni pa so ga bili tudi mnogi naši rojaki v svojih domovih ob televizorjih.«

V Kaliforniji živi veliko naših izseljencev. Precejšnja skupina se jih je naselila v San Pedru, obmorskem ribiškem in ladjedelniškem mestu, kake pol ure vožnje iz središča Los Angelesa. To so v glavnem Dalmatinci, večina jih je z otokov. Nedaleč je tudi naselbina slovenskih izseljencev.

Prav Jugoslovani v San Pedru, za katere je značilna močna organiziranost, so vzeli olimpijske igre kot za svoje. Skrbeli so za stike z uradnimi udeleženci iger pa tudi z obiskovalci iz Jugoslavije. Še pred začetkom iger so pripravili zelo pristrčen piknik za prvo skupino naših olimpijcev (drugi so dopotovali pozneje). Prav nič uradno, a prijetno in prijateljsko je bilo srečanje predstavnikov kluba izseljencev z vodstvom naše olimpijske reprezentance in novinarji v njihovi priljubljeni re-

Jugoslovanska olimpijska reprezentanca na slavnostni otvoritvi olimpijskih iger v Los Angelesu.

stavraciji »Pri Mateju«. Kljub ostrim varnostnim ukrepom jim je nekajkrat uspelo priti na obisk jugoslovanskim olimpijskim poročevalcem v osrednje novinarsko središče. Srečanja s športniki in novinarji na športnih terenih pa so bila skorajda vsakodnevna.

Posebno skrb so izseljenci posvetili številnim obiskovalcem olimpiade. V San Pedru so pripravili svoj olimpijski komite, kjer so pomagali z nasveti, mestnimi načrti in možnostmi prevoza ter z vsem drugim, kar so potrebovali Jugoslovani, ki so si prišli ogledati igre. Ni treba poudarjati, da so številni med njimi tudi stanovali pri izseljenčih.

Kljub desetmilijonskemu Los Angelesu in njegovi okolici smo skorajda na vsakem koraku naleteli na Jugoslovane ali pa so vsaj njegove korenine segale v domovino. Ne nazadnje smo jih srečevali tudi v športnih reprezentancah. Kdo se ne spomni srebrne kolajne v gimnastičnem mnogoboju Petra Vidmarja, ki je veliko pripomogel, da so Američani osvojili moštveno zmago v telovadbi. Ali pa simpatičnega Jeffa Blatnika, ki je tudi nepričakovano osvojil zlato kolajno v rokoborbi. Naše gore list je čez noč postal eden najbolj priljubljenih Američanov. Silak (188 centimetrov meri in ima 108 kilogramov) se je po zmagi v finalu zjokal kot otrok. Pred dvema letoma so odkrili, da ima raka. Zdravniški posegi, predvsem pa njegova volja, da s športom premaga bolezen, so se izplačali. Fant je zdrav in še olimpijski zmagovalec povrhu.

Sicer pa so imeli izseljenci nevhvaležno navijaško vlogo. Naše reprezentante so pogosto morali spodbujati v bojih za kolajne z ameriški športniki. To pa sploh ni bilo lahko, saj je znano, da so Američani napolnili tribune prav na vseh tekmovanjih in težko je bilo »odgovarjati« gromkim navijaškim valovom domačinov. Seveda pa je bilo težko tudi našim športnikom, ki so se

morali razen z nasprotniki nemalokrat »boriti« še z navijači in tudi s sodniki. Zato je bilo navijanje naših izseljencev — pogosto so se jim pridružile tudi večje skupine jugoslovanskih športnikov — še kako dobrodošlo.

»Nemogoče je razložiti, kaj vse čutimo ob zmagovalstvu naših športnikov. Ne gre le za šport, temveč za naše dokazovanje, narodni ponos. Morda je to mogoče lažje razumeti, če vam povemo, da smo po evropskem nogometnem prvenstvu, kjer so naši dosegli popoln neuspeh, v številnih domovih v ZDA jokali. Pa ne samo zagrizeni nogometni navijači. Tudi številni drugi, ki s športom nimajo posebne zveze. Niso nas prizadeli slabi rezultati jugoslovanskih nogometašev, bolel pa nas je njihov odnos do državnega dresa in s tem do domovine. Zato je rekordnih 18 kolajn Jugoslovancev na olimpijskih igrah v Los Angelesu za nas mnogo več kot le izvrsten športni dosežek.«

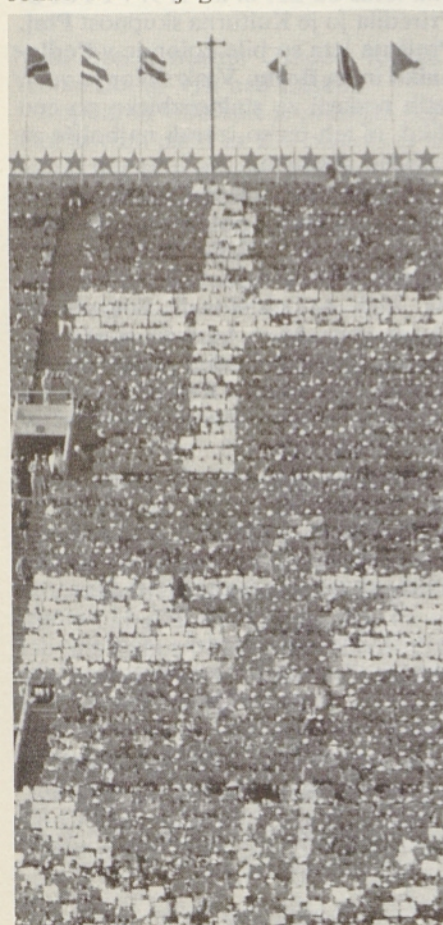
Tako so pripovedovali naši rojaki dan po igrah, ko smo jih obiskali na njihovih domovih v San Pedru. In ker smo že pri kramljanju o olimpiadi krepko presegli zgolj športno plat, je beseda nanekla tudi na njihov vsakdan. Mnogi med njimi so v ZDA že več desetletij, nekateri komaj nekaj let. Sogovorniki so trdili, da so si to zagotovili kar dober življenjski standard, kar pa, kot poudarjajo, za priznane pridne Jugoslovane ni nič čudnega. Imajo praktično vse, kar je potrebno za udobno življenje. Manjka jim le ena stvar: domovina.

To pa je izredno veliko. Prav zato so naši v Kaliforniji izredno veseli vsakega obiska iz Jugoslavije. Zahodna ameriška obala je pač zelo daleč. Do nasprotne obale le pride nekaj naših ljudi po poslovni poti, tu se včasih pojavijo športniki, kulturne skupine in drugačne delegacije, imamo tudi precej predstavništev. V San Pedru pa se nadvse razveselijo jugoslovanske la-

Najboljši ameriški telovadec Peter Vidmar je slovenskega rodu.

Gledalci so na otvoritveni slovesnosti oblikovali tudi jugoslovansko zastavo.

dje, ki sem ter tja zavije v njihovo pristanišče. Takrat običajno povabijo mornarje na piknike ali pa se povese-
lijo z njimi na ladjah. To pa je mnogo
preslaba vez z domovino, pravijo. Za-
to so predstavniki izseljencev zaprosili
tudi uradno olimpijsko delegacijo, naj
v Jugoslaviji v prihodnje več ne po-
zablja na njih. Naši izseljenci meni-
jo, da bi se moralo najti toliko denar-
ja, da bi športne, kulturne ali druge
skupine prišle kdaj v goste tudi k njim.

BORIS LENIČ

Stanje in možnosti zdravljenja z dializo v Sloveniji

Nekateri naši rojaki iz tujine so se že večkrat zanimali, kakšne so v Sloveniji možnosti za zdravljenje z dializo v času obiska Slovenije. Zato smo naprosili, da nam o tem napiše članek predstojnik centra za dializo v Univerzitetnem kliničnem centru v Ljubljani.

V Sloveniji je bilo opravljeno prvo zdravljenje z umetno ledvico (hemodializo) v Urološki kliniki v Ljubljani leta 1958. Zdravljenje kroničnih bolnikov z umetno ledvico je bilo začeto leta 1969, v večjem obsegu pa se je redno zdravljenje pričelo v letu 1970 z oblikovanjem dializnega centra v okviru interne klinike.

Trenutno je v Sloveniji 10 oddelkov za zdravljenje s hemodializo. Poleg Ljubljane imajo dializne oddelke še bolnišnice v Mariboru, Celju, Slovenj Gradcu, Ptuj, Murski Soboti, Jesenicah, Novi Gorici, Kopru in Novem mestu. S tem je bila oblikovana mreža dializnih oddelkov, tako da bolniki potujejo na zdravljenje kar najkrajši čas. Skupno v Sloveniji zdravimo z umetnimi ledvicami 460 bolnikov, največ v Ljubljani, trenutno 183 bolnikov.

Center za dializo v Ljubljani je republiško središče za tovrstno zdravljenje, kjer priučujemo osebje iz drugih dializnih središč, tako zdravnike kot medicinske sestre, tu preskušamo nove aparature, hemodializatorje in drug material. Samo v Ljubljani opravljamo za vso Slovenijo zdravljenje s plazmaferozo pri nekaterih oblikah vnetij ledvic, pri nekaterih drugih boleznih v interni medicini in pri nekaterih zastrupitvah. V Ljubljani opravljamo vse najzahtevnejše operacije pri bolnikih na dializi. V Centru za dializo delamo vse operacije, ki so potrebne za zagotovitev pristopa do bolnikove krvi (fistule, šanti, dializni kateetri), kot tudi pripravljamo bolnike za operacije na drugih organih. Po pomoč se zato v center za dializo v Ljubljani zatekajo bolniki iz vseh slovenskih medicinskih središč, kot tudi iz nekaterih drugih predelov Jugoslavije.

V Ljubljani zdravimo z dializo tudi otroke, tako v primeru prehodne odpovedi ledvic, kot tudi v primeru kroničnih bolezni, ko ledvice otrok povsem odpovedo.

Leta 1983 smo začeli tudi zdravljenje s telesno (peritonealno) dializo, ki je še posebej primerna metoda za starejše bolnike in diabetike.

Presajanje ledvic v Ljubljani se je začelo v letu 1970. Žal zaenkrat opravljamo v Ljubljani samo presaditev ledvic od živih dajalcev, bratov, sester in staršev.

Stabilnim dializnim bolnikom omogočamo čim bolj normalno življenje. Dializno zdravljenje časovno prilagajamo tako, da bolnik lahko opravlja svoje delo. To je mogoče s tem, ker dializiramo bolnike v treh izmenah, zjutraj, popoldan in zvečer. Stalno je na voljo dežurni zdravnik, tudi ob nedeljah in praznikih. To je potrebno tako za informacije bolnikom doma, za stalen nadzor po presaditvi ledvice, zaradi možnih nenadnih zapletov pri naših bolnikih in tudi zaradi takojšnjega zdravljenja nenadnih odpovedi ledvic.

Zdravljenje na domu se v Sloveniji ni zelo razmahnilo. Doma se zdravijo trenutno le trije bolniki z umetno ledvico (hemo-

dializo). Ne pričakujem bistvenega razširjenja takšnega zdravljenja, ker bolniki zato v sedanjem sistemu zdravstvenega zavarovanja za takšno »samozdravljenje« niso materialno stimulirani in ker je stanovanjski standard relativno nizek. Več zdravljenja na domu bo s širitvijo programa telesne (peritonealne) dialize, še posebej z metodo kronične ambulate peritonealne dialize (CAPD).

Našim bolnikom omogočamo tudi letovanja. Usmerjamo jih v dopustovanje v tistih turističnih krajih, kjer je dober dializni oddelek. Največ naših bolnikov po dogovoru odhaja letovat v Strugo ob Ohridskem jezeru, nato v dializni oddelek v Ankaran pri Kopru.

Vsa dializna oprema v slovenskih dializnih oddelkih je uvožena, največ od švedske firme Gambro. Dializni potrošni material je bil do nedavna ves uvožen. V zadnjem času pa uporabljamo domače igle za hemodializo TIK iz Kobarida in Jugohrom iz Tetova. Hemodializatorje proizvajata tovarna Hemomed iz Vrčca po licenci Fresenius iz Zahodne Nemčije, tovarna Zdravlje iz Leskovca po licenci Travenola in tovarna Pliva iz Zagreba po licenci Cordis. V Centru za dializo v Ljubljani uporabljamo vse dodatne, novejšje metode, ki so potrebne za varnejše zdravljenje predvsem nestabilnih starejših in kompliciranih bolnikov. Te metode so hemofiltracija, bikarbonatna hemodializa in spontana arteriovenska hemofiltracija.

Trdim lahko, da v Sloveniji nudimo zdravljenje z dializo vsakemu bolniku, ki takšno zdravljenje potrebuje. Žal to ne velja za celotno Jugoslavijo. Potrebno bo razviti tudi presajanje ledvic od umrlih (kadavrska transplantacija ledvic); prepričan sem, da se bo to zdravljenje začelo v naslednjem letu.

V dializne oddelke v Sloveniji, predvsem v Ljubljano, prihajajo tudi Slovenci in prebivalci drugih narodnosti iz Jugoslavije, ki stalno ali začasno živijo v inozemstvu, pa so jim odpovedale ledvice in prihajajo na krajši ali daljši obisk k svojcem v Slovenijo. Sposobni smo nuditi takšno začasno ali dopustniško dializo v vseh slovenskih dializnih oddelkih, največ kapacitet pa je v Ljubljani. Tu je tudi organizacijsko in higiensko povsem ločen dializni oddelek za zdravljenje bolnikov, ki imajo v krvi virus hepatitisa B. V dializnih oddelkih v Sloveniji smo v letih 1983/84 cepili vse osebe proti hepatitisu B. S tem smo zaščitili tako osebe kot tudi bolnike pred širjenjem nevarne bolezni kot je hepatitis B.

Prepričan sem, da smo sposobni nuditi v primeru potrebe kvalitetno dializno zdravljenje vsem našim izseljencem, ki so dializni bolniki, in pomoč pri boleznih ledvic ali povečanem krvnem tlaku v času obiska v domovini ter prav tako njihovim svojcem.

prof. dr. Jože Drinovec

po sloveniji

Na blejskih **Blatih** so zgradili novi hlev za 180 krav molznic, ki je veljal okoli 80 milijonov dinarjev. Izsušili so 38 hektarjev pašnikov in travnikov v bližini hleva ter položili več kot 15 000 m drenažnih cevi in izkopali odvodne kanale. Prihodnje leto bodo ta zemljišča zasejali z boljšimi travami in bolje pognojili.

Več tisoč ljudi se je zbralo konec oktobra na partizanskem letališču Otok v **Beli krajini**, da bi počastili 40-letnico partizanskih letališč in spuščališč v Sloveniji ter letalstva in prekomorskih brigad. Po treh letih samostojnega bojevanja so partizanskim pilotom prišli na pomoč tudi zavezniki, Angleži in Amerikanci. Slavnostni govornik je bil Viktor Avbelj.

Športno združenje **Mladost** iz **Doberdoba** slavi letos 15-letnico svojega obstoja, za katero je dalo pobudo društvo JEZERO. Novo društvo Mladost je v veliki meri izpolnilo svoj cilj: združiti vse ljubitelje športa iz Doberdoba in okoliških vasi in postati središče telesne kulture na zahodnem Krasu. Poleg nogometa, odbojke, namiznega tenisa žele razviti tudi orodno telovadbo.

Osemnajst let je minilo, odkar so se v **Gorici pri Slivnici** zbrali prvi čebelarji, ki so skupaj s čebelarji z **Vinskega vrha** pritegnili do današnjih dni v Čebelarsko družino mnogo novih članov. Predsednik Jože Tanjšek meni, da bi morala imeti čebeljak vsaka urejena kmetija.

Kmetijska zadruga **Goriška Brda** je prejela na letošnjem vinskem sejmu v Ljubljani vrsto priznanj: veliko zlato medaljo za cabernet, zlato medaljo za merlot in penečo rebulo, in srebrna odličja za zlato rebulo, tokaj in beli pinot. 1200 zadržnikov pridela dovolj grozdja za proizvodnjo vin na 2000 hektarih.

Na kmetijsko-živinskem sejmu v **Gornji Radgoni** so letos tretjič ocenjevali konje in rejce nagradili. Kristalni pokal je prejel Marko Slavič iz Ključarovec pri Ljutomeru, pokal JLA pa Ivan Kosirnik iz Komende. Zlata odličja so prejeli: Franc Kraner iz Lenarta, Jože Bedrač iz Zgornjega Leskovca in Alojz Slavič.

Temeljna organizacija Kmetijstvo iz **Ilirske Bistrice** načrtuje, da bo do kon-

ca tega leta opravila melioracijska dela na 100 hektarih površin na območjih Zarečja, Žabovce in Jablanice. Letošnje obveznosti – štirih milijonov litrov mleka za trg pa ne bodo mogli izpolniti in ga bodo oddali le 2.795.500 litrov. Bistriško kmetijstvo je omogočilo odkup 304 tone pšenice. Letos nameravajo končati glavna dela pri urejanju 167 hektarov skupnih pašnikov na Goljaku, v Drskovčah in Sembijah.

Luka v **Kopru** je postala po obsegu tretje največje pristanišče v Jugoslaviji za tovarni promet. Letos pričakujejo 2,5 milijona ton pretovora, prihodnje leto pa za 40 odstotkov več, to je 3,5 milijona ton blaga. Skupaj z reškim pristaniščem, ki letno pretovori 6,5 milijona ton blaga, načrtujejo pretovarjanje tranzitnega blaga za Avstrijo, Madžarsko in Češkoslovaško. V ta namen pa bi morali zgraditi silose za fosfate in žitarice. Letno ustvarijo tri milijarde dinarjev dohodka in za 13 milijonov dolarjev konvertibilnih deviz.

Po 24. mednarodnem simpoziju kiparjev Forma viva v **Kostanjevici**, na katerem so ustvarjali to poletje kiparji Shigehito Matsuda z Japonske, Heinrich Richner iz Švice, ter Jugoslovana Boško Kučanski in Boris Zaplatil, je bila sklepna slovesnost, kjer je nastopil Ribniški oktet iz Ljubljane.

Slovensko narodno gledališče v **Mariboru** bo v sezoni 1984/85 uprizorilo sledeča dela slovenskih avtorjev: Rudi Šeligo – ANA, Jože Rode: POZDRAVLJEN, SLON, POZDRAVLJEN (mladinska igra), Vladimir Kavčič: TERMOPILE, J. Vajkard Valvasor: SLAVA VOJVODINE KRANJSKE, Edvard Kocbek: SLOVENSKO POSLANSTVO. Na velikem odru pa bodo ponovili igro Tonea Partljiča: MOJ ATA, SOCIALISTIČNI KULAK.

V okviru kulturne izmenjave **Maribor – Gradec** so odprli v začetku septembra v razstavišču graškega rotovža razstavo foto-kluba Maribor. Tako so člani foto-kluba Dynamic iz Gradca vrnili razstavo, ki so jo imeli letošnjo pomlad v mariborskem razstavišču Sinagoga.

25-letnico obstoja je praznovala ribiška družina v **Murski Soboti**. Spo-

mnili so se bojevproti neplaniranim gradnjam industrijskih objektov, za čiste potoke in reke ter okolje brez strupenih odplak. Družina šteje danes 700 članov in zajema tri enote: v Soboti, Bakovcih in Beltincih.

V **Mozirju** so v prvem polletju do bro gospodarili. Gozdno gospodarstvo je nadomestilo oddajo lesa, Gorenje – Glin Nazarje je povečalo proizvodnjo, dobre rezultate so dosegli tudi v El-kroju in v Gorenjem tozdu Mali gospodinjiski aparati ter v Vezu.

V **Radovljici** je predsedstvo občinske konference Socialistične zveze, na pobudo koordinacijskega odbora za urejanje odnosov med samoupravno družbo in verskimi skupnostmi, obravnavalo zahtevo župnijskega urada na **Bledu**, ki zahteva otoško cerkev za bogoslužne namene. Cerkvica je zdaj muzej.

15. jubilejna slikarska kolonija je bila letos od 23. 8. do 1. 9. v PTUJU. Priredila jo je Kulturna skupnost **Ptuj**. Prejšnja leta so bile kolonije v **Podlehniku** in na **Borlu**. Vsak slikar je v teh letih podaril za stalno zbirko po eno sliko, iz teh pa so izbrali najboljše za letošnjo razstavo.

V Zdravilišču **Rogaška Slatina** je bila ob zaključku poletne sezone velika prireditve: JUGOSLOVANSKI ŠANSON ROGAŠKA SLATINA 84. Na njej so sodelovali šansonjerji: Majda Sepe, Meri Avsenak, Lado Leskovar, Zvonko Špišić, Arsen Dedić, Hrvoje Hegedušić, Radojka Šverko, Jadranko Črno, Zvonko Zidarić in Zafir Hadžimanov.

Slovenska poslovna skupnost za sadje, krompir in vrtnine ugotavlja, da je bil letošnji pridelek sadja v **Sloveniji** enak lanskemu. Jabolk je bilo za okrog 27.000 ton, industrijskega sadja za 30.000 ton. Letošnja letina višenj je bila rekordna: 1250 ton. Velik del namiznih jabolk so izvozili, prvovrstne pa bodo dosegle ceno od 1–1,50 marke.

Krajevna skupnost **Smlednik** je praznovala svoj praznik 22. avgusta. Zajema 429 gospodinjstev in združuje pet naselij: Hraše (402 prebivalca), Valburga (390), Smlednik (367), Moše (195) in Dragočajna (127). Na tem območju je 70 kmetovalcev. KS Smlednik je dosegla lepe uspehe predvsem v turizmu, širi se kamp v Dragočajni, ob njem so letos odprli gostišče Veronika; znano je tudi gostišče Zorman v Valburgi, obetavno pa je tudi izletišče Stari grad v Smledniku. Tarejo pa jih skrbi za oskrbo s pitno vodo, kanalizacija in telefonija.

V zaselku **Škofce** pod vasjo **Lažiše** nad Rimskimi toplicami so nastopile konec avgusta v občinski reviji skupine, ki gojijo ljudske šege in navade. V reviji so sodelovala društva Lažiše,

Hotedršica / foto J. Z.

Mala Breza, Marija Gradec, Rečica, Trobni dol in Vrh nad Laškim.

Kopitarna v **Sevnici** je preseгла polletni izvozni načrt za 298 odstotkov in bo zaključila poslovno leto zelo ugodno. Kopita, cokle in pete izvažajo največ v Zvezno republiko Nemčijo. Te uspehe so dosegli zaradi vrste izboljšav v proizvodnji in zmanjšanega čakalnega časa pri rezanju lesa.

V **Sloveniji** smo to jesen posejali okrog 48 000 hektarov polj z pšenico, kar je za 2248 hektarov več kot lani. 4000 ha je namenjeno rži, 5500 ječmenu in 1200 oljni ogrščici. Skupaj bi prihodnje leto odkupili 85 000 ton krušnih žit, od tega 46.125 ton od zasebnega in 39.875 od družbenega sektorja. Letos smo odkupili od zasebnega sektorja 37.000 ton, od družbenega pa 35.360 ton pšenice.

Republiški komite za tržišče in splošne gospodarske zadeve **Slovenije** načrtuje uvoz 1000 ton kave za potrebe gostinstva, ki velikega dela te potrebnje ne pokriva z devizami. 20 odstotkov, to je 600.000 dolarjev naj bi zagotovilo šest večjih organizacij združenega dela pod določenimi pogoji, tako da bi jim v tej panogi izdatki povrnili.

Koroški radio **Slovenj Gradec** že dve desetletji obvešča prebivalce svoje regije. Štiri leta pa izvajajo tudi nočni program, ki traja od desetih zvečer do druge ure zjutraj. Valovi slovenjgradskega radia pa segajo tudi v Ljubljano, Maribor in na Primorsko. Vodi ga urednica Heda Praprotnik.

Na največjih hmeljiščih v **Šmartnem ob Paki**, okolici **Titovega Velenja**, **Šoštanja**, v Šaleški dolini so konec avgusta zabrnili obiralni stroji za hmelj, pridne roke pa so posegle po letini. Letošnja bera je nekoliko slabša, saj ga je večkrat prizadela toča. Od 24

hektarov je polovica hmeljišč v zasebni, polovica pa v družbeni lasti.

Nogometni klub Rudar iz **Titovega Velenja**, ki tekmuje v slovenski ligi, se namerava zopet boriti za prvo mesto. Njegov najresnejši tekmeč bo ljubljanski Slovan.

Tolminski sir ima svojo veljavo. Letos bodo na 78 planinah, namolzli po načrtu 966.000 litrov mleka, od tega ga bodo predelali v sire 717.200 litrov. Na **Tolminskem** redijo sedaj okrog 8000 glav goveje živine in 4000 ovac.

Pri Kmečkem muzeju na **Veseli gori** pri Šentrupertu so odkrili v septembru spominsko ploščo in sobo Petra Pavla Glavarja, znanega rodoljuba in pisatelja.

V letošnjem letu bodo v Keramiki v **Volčji Dragi** izdelali 800.000 m² keramičnih ploščic. Povečali so storilnost, zmanjšali materialne stroške in izboljšali kakovost izdelkov. Borijo se z dolgoročno sanacijo in odpravljanjem izgub, zato vlagajo nove naložbe. 1985 nameravajo izdelati 900.000 m² ploščic in od tega izvoziti 200.000 m².

Prebivalci **Zasavja** in celjske regije so se zbrali 2. 9. pri Poldetovem domu, na 1119 metrih nadmorske višine na tradicionalnem taboru ljudske fronte, da bi počastili spomin predvojnih srečanj zavednih prebivalcev teh območij. Srečanja sta se udeležila član predsedstva CK ZKJ Mitja Ribičič in predsednik slovenskih sindikatov Marjan Orožen.

V **Zrečah** pod Pohorjem je konec avgusta potekal šesti tabor Združenja pihalnih orkestrov Slovenije. Udeležilo se ga je več kot 80 mladih glasbenikov iz matične Slovenije in zamejstva, pod vodstvom dirigenta Jožeta Hriberška. Študirali in vadili so program jugoslovanskih in tujih avtorjev.

osebnosti

Na novo delovno mesto v Avstraliji se je vrnil **MICHAEL WILSON**, ki je bil štiri leta veleposlanik svoje države v Jugoslaviji. V tem obdobju je bilo veliko storjenega za izboljšanje gospodarskih, političnih in tudi kulturnih odnosov med našima državama, o čemer pričajo tudi podatki o povečevanju vrednosti jugoslovanskega izvoza v Avstralijo, kjer imajo pomemben delež zlasti slovenska podjetja, urejeni politični odnosi, kjer je vedno manj odprtih vprašanj, in vse bogatejši kulturni stiki, kjer imajo pomemben delež tudi naši izseljenci v Avstraliji. Pomemben dosežek na tem področju je bila zlasti organizacija znanstvenega seminarja o avstralski književnosti, vključno z deležem naših izseljencev na tem področju. Veliko je bilo v tem obdobju storjenega tudi pri pošiljanju gradiva za etnični radio in televizijo v Avstraliji. Michael Wilson je rad prihajal v Slovenijo, večkrat se je srečeval tudi s predstavniki Slovenske izseljenske matice. Na zadnjem izseljenskem pikniku v Škofji Loki mu je predsednik SIM Matjaž Jančar izročil tudi priznanje Slovenske izseljenske matice (na sliki) za njegovo delo pri izboljšanju odnosov med Jugoslavijo in Avstralijo, seveda predvsem glede na njegovo delo, ki je tudi v korist slovenskih izseljencev v Avstraliji.

BOJAN ŠTIH, slovenski javni delavec, književnik, publicist in še kaj, je na letošnjih devetnajstih študijskih dnevih »Draga '84« (Italija) med drugim dejal, ko je govoril o »Vprašalni poli sodobnega slovenstva«:

»Tisti, ki s kritičnim, a pravičnim pogledom spremlja našo slovensko sedanost v vseh treh delih narodnega organizma, to prav dobro ve, kako odgovornost za vse, kar doživljamo in preživljamo, pada predvsem na nas same. Dokler ne bomo presegli jalovega domačijstva in se uveljavili kot moderni, ponosni in pokončni svetovljani v svetu in v lastni deželi, tostran in onstran meja, ne da bi pri tem postali žrtev večvrednostnega ali manjvrednostnega kompleksa, nam nikakor ne bo dobro.

Zgodovina je trajanje, naše življenje pa je minevanje.«

turistični vodnik

OBNOVA HOTELA RIMSKI VRELEC V KOTLJAH

Integral, Golf turist, TOZD Gostinstvo na Koroškem je nosilec popolne prenove penziona Rimski vrelec v Kotljah.

Od prejšnje stavbe je ostala le lupina in prva plošča, tako da bosta notranja razporeditev prostorov in streha novi, enake pa bodo zunanja oblika, dimenzije, fasada in fasadni dodatki, saj je objekt spomeniško zavarovan.

Novi hotel se bo uvrstil v kategorijo B. Imel bo 26 sob s sanitarijami, od tega 24 dvoposteljnih in 2 troposteljni. Predvidoma bo končan sredi decembra.

Ob hotelu je avtomatsko kegljišče, smučarji začetniki se bodo lahko izpopolnjevali na bližnjem smučišču. 3 km od hotela je rekreacijski center Železarne Ravne. Za planince je privlačna Uršlja gora, na katero je od 2,5 do 3 ure hoje.

PROSPEKT TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA

Prizadevanje DO Triglavski narodni park, da bi čimveč ljudi bolje spoznalo to naravno znamenitost, se je odrazilo tudi v prospektu, ki je nekakšen »stranski proizvod« brošure, izdane lani. Turisti lahko tako prvo informacijo dobijo v prospektu, za tiste, ki bi želeli park spoznati še podrobneje, pa sta na prodaj barvna brošura in karta.

Prospekt je formata 21 cm × 21 cm in ima enak barvni ovitek kot brošura. Na štirih notranjih listih je natisnjeno besedilo o parku in kodeks obnašanja v TNP, in sicer v slovenščini, nemščini, italijanščini in angleščini, ter 6 črnbelih fotografij iz parka.

Prospekt dobite pri upravi parka: Triglavski narodni park, 64 260 Bled, Kidričeva 4, tel. 064/77-409, teleks 34 588 yu toplic.

PROSPEKTA DOLENJSKIH IN ŠMARJEŠKIH TOPLIC

Krkin TOZD Zdravilišča je pred kratkim izdal nova prospekta Dolenjskih in Šmarjeških toplic.

Publikaciji sta oblikovani po enotnem sistemu: obe sta tridelni zgibanki formata 21 cm × 21 cm, s številnimi barvnimi fotografijami in besedilom Tomaža Longy-

ke. Oblikovali so ju v ljubljanskem Design biroju, natisnili pa v Offset tiskarni v Bujah.

Izšlo je po 70.000 izvodov obeh prospektov, od tega 50.000 v slovensko-srbohrvaški inačici in 20.000 v angleško-nemški. Naročite jih lahko pri Krki, TOZD Zelišča, zdraviliške in gostinske storitve, 68000 Novo mesto, Germova 3, tel. 068/22-436.

VILA BLED

Zadnje dni letošnjega aprila je bila podpisana zakupna pogodba o prenosu protokolarnega objekta VILE BLED v turistično gospodarstvo. Sklenili so jo predstavniki republiškega izvršnega sveta in Hotelskega turističnega podjetja Bled. Od tedaj posluje Vila Bled v okviru Grand hotela Toplice.

Objekt, ki stoji v čudovitem mirnem okolju ob južni obali jezera, je prve goste sprejel v nedeljo, 19. avgusta 1984, ko so odprli aperitiv bar in restavracijo. Za prenočevanje je na voljo 18 apartmajev, 3 dvoposteljne sobe višje kategorije in 7 dvoposteljnih sob s kopalnico in straniščem. Skupaj lahko sprejmejo okoli 70 ljudi.

V prvi fazi vključitve v turistično ponudbo je usposobljena le glavna stavba s sobami, recepcijo, restavracijo à la carte, aperitiv barom in teraso s 50 sedeži. Za drugo leto načrtujejo še otvoritev druge stavbe, Plečnikovega paviljona, v katerem bo kavarna z enkratnim razgledom na blejski otok in grad, dolgoročno pa še gradnjo zimskega bazena in teniških igrišč.

Kompleks Vile Bled stoji na parceli,

veliki 8 hektarjev. Stavbe obdaja park z redkimi drevesnimi vrstami in 16.000 sadikami cvetja. V kompleks sodi 600 m obale, kjer je urejeno kopališče in imajo tudi čolnarno.

NOVA BUNGALOVA V PTUJSKIH TOPLICAH

Oktober lani so v Ptujskih toplicah poskrbeli za namestitev gostov v neposredni bližini kopališča. Odprli so namreč 4 bungalove kategorije B. V kratkem pa bodo dogradili še 2 bungalova.

Z novima hišicama bodo pridobili 12 ležišč, skupaj z dodatnimi pa celo 18, tako da bo celotna prenočitvena zmogljivost bungalovov 50 ležišč.

NOVA KOMPASOVA POSLOVALNICA V LJUBLJANI

Kompasov TOZD Domači turizem je 1. julija 1984 odprl v Ljubljani novo poslovalnico. Zanj je izkoristil prostore na Mestnem trgu 1, kjer je že teklo poslovanje s kreditnimi karticami Eurocard. Tako je zdaj ta poslovalnica dvojno izkoriščena.

V njej je mogoče dobiti vse informacije o Kompasovih izletih in počitnicah, naročiti letalske in druge vozne karte, menjati tujo valuto, kupiti bencinske bone in spominke.

Poslovalnica je odprta od ponedeljka do petka od 7. do 15. ure, ob sobotah od 7. do 12. ure.

Naslovna stran prospekta Triglavski narodni park

TRIGLAVSKI NARODNI PARK
TRIGLAV NATIONAL PARK

THE TRIGLAV NATIONAL PARK

naravni zakladi slovenije

Ravenska jama

Med skoraj šest tisoč znanimi slovenskimi jamami si je Ravenska jama blizu Cerknega pridobila med poznavalci velik sloves. Pa ne zaradi razmera kratkega, kakih 350 m dolgega blatnega labirinta, ampak zaradi izredno lepo razvitih in ohranjenih aragonitnih kristalov. Kemično so zgrajeni kakor kapniki iz kalcijevega karbonata, vendar pa pod posebnimi, še ne povsem razjasnjenimi pogoji, kristalizirajo v čudovitih, bleščečih belih »ježkih«.

Aragonitni kristali so do 10 cm dolge krhke iglice, zato so mnoge aragonitne jame zlahka opustošili bodisi zbiralci kristalov ali pa objestneži. Kristali v Ravenski jami pa so izredno lepo ohranjeni. Temu je botroval cel splet nenavadnih okoliščin, povezanih že kar z odkritjem jame.

Leta 1832 je Martin Čelik, domačin iz Gorenjih Raven, začel kopati v breg pri hiši, ko se je pokazal vhod v jamo. S sosedi se je podal v neznane temač-

ne prostore, kjer so našli tudi aragonit. Odlomili so nekaj nenavadnih kristalov in jih razdali prijateljem in znanecem. Tako je zvedel za jamo in kristale v njej tudi kustos kranjskega deželnega muzeja v Ljubljani Idrižčan Henrik Freyer. Leta 1834 je jamo premeril in raziskal. Svoja opazovanja je natančno popisal v dnevniku. Za tem zapisom pa je za več kot sto let izginila vsaka sled za aragonitno jamo. Kako to?

Da je jama »izginila« je »poskrbel« njen najditelj. Potem ko mu je toča dvakrat zapored uničila pridelek, je jamo, iz katere naj bi prihajalo slabo vreme, kar zazidal. Jamo so kasneje zaman iskali, pomotoma celo pri Tolminskih Ravnah in šele pred dobrimi 25 leti, ko so raziskovali jame v okolici Cerknega, so jo znova odkrili.

Iz Cerknega nas v Gornje Ravne pripelje makadamska cesta. Vhod v jamo je sredi vasi in ga poznajo vsi vaščani. Vendar pa je vhod zaklenjen, ključke pa hranijo idrijski jamarji, ki so skrbniki in obenem varuhi jame. Le v njihovem spremstvu si lahko ogledamo aragonitne kristale. Vsako leto priredijo skupaj s planinci pohod v jamo. Bleščečih razgledov in prostranstev vajeni planinci niso prav nič razočarani, ko se polni novih doživetij blatni vračajo iz jame. In videti aragonitne ježke je res prav posebno doživetje!

Peter Skoberne

Foto: Nancy Hribar,
Cleveland, O., ZDA

slovenija
v
mojem
objektivu

1
Tuhinjska dolina

2
Na Blokah

3
Pustni karneval v
Cerknici

4
Pod kozolcem

5
Kozolec –
»toplar«

6
Rakov Škocjan

Rodna gruda

Slovenija

english section

Letters to the Editor

Dear Editor:

This is in reply to the article "Sovereignty" which appeared in the May, 1984 Rodna Gruda issue.

One of the confusions we Slovenian Americans have is the agreement on the appropriate label for our old country heritage. My parents were born in what was then called, "Austria-Hungary", under Franz Joseph's regime, and came here with an Austrian passport. My father served in the Austrian army before coming here. Then after WWI the homeland became the "Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes", and some years later, the Kingdom of Yugoslavia. Now it is known as the "Socialist Federal Republic of Yugoslavia".

When I was a youngster I was taught by my parents to say, "iz korajža", "Jaz sem Slovenec!" Most of my fellow Slovenian-Americans also considered themselves as Slovenes. A few of them (a Žagar, I recall) preferred to consider themselves as Austrians. (In the northern part of Italy there is a similar problem of the Südtiroleans. They prefer to speak German, and occasionally stir up anti-Italian feelings. In Switzerland there are four different languages used in the local provincial newspapers. There is little anti-swiss agitation.)

The "Sovereignty" article referred to would like to have the public recognize that there is a nation called the Socialist Republic of Slovenia. The writer of the article makes a noble effort. However, all letters I receive from Slovenia never carry the S.R. Slovenia as part of the return address. There is simply "Ljubljana, Yugoslavia". I am with the author of this article and henceforth I shall address all my letters to my friends in Slovenia: ———Ljubljana, S.R. SLO-

VENIA. If the Post Office returns my letters. I'll add in small letters "(Yugoslavia)".

Janez Rojsek, New York City.

Dear Editor:

We are Helen and William Sem, singers with the "Pevski zbor USPEH" from Milwaukee, Wisconsin. Your invitation to sing in Slovenija, from June 26 to July 10th, gave us the incentive to fulfill a dream which was always at the back of our minds, to visit the "stari kraj". The beauty of Slovenia exceeded all pictures we had seen, and the hospitality shown by the people in the cities we sang in was gratifying. We hope that we extended equal exuberance to show them that their efforts were appreciated, please convey to them our thanks, especially the smaller towns where the people really outdid themselves, feeding us such delicious foods and drinks.

William's father came from Ljubno, we did not get an opportunity to visit there, however, we did get to visit his mother's sister Barbara Kavšek (his aunt) in Maribor. It has been 72 years since the two sisters parted, we had a nice visit. She is 90 and William's mother (in America) is 92.

We would like to mention that we had the best bus driver in the world, Marjan Mazovec of Kompas. We would feel safe with his driving anywhere in the world. Also our guide Ivan Cimerman was informative, and entertaining. He worked diligently for our pleasure.

We have brought home with us beautiful gifts, pictures, and above all, memories we will always cherish. Though my parents came from Hungary, I am happy I married a Slovenian. I consider our children and myself "Slovenci". Again thank you for

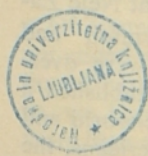
RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel.: 061 210-716

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana

Editor: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.
RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 11.— U.S., 13.—
Canadian or 10.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account. No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

going all-out in seeing that we saw as much as possible.

To be able to sing in a country where everyone is so musically inclined, be it singing or playing an instrument, was a pleasure.

Radi bi pisali po slovensko, pa ne moremo. Besede pridejo prepočasni. Pa se bomo učili, drugič bo pismo v vašem jeziku. Na svidenje,

Helen and William Sem, West Allis,

Dear Mr. Editor:

I have been faithfully receiving the issues of Rodna gruda as they come off your presses and enjoy them even more now, than I did before. Each issue has something new and exciting for those of us once removed from beautiful Slovenija. My trips to Ljubljana, Šentvid pri Stični and to Stična in 1980 and again in 1981, are still fresh in my memory, and I re-live each trip as your journal comes in the mail.

Since my last trip to Slovenija, I have had the honor of receiving my Bachelor of Arts Degree in European History from Walsh College, Canton, Ohio, which is the same school my oldest son graduated from in 1970. So it proves that one is never too old to further one's education. This September I will enter the University of Akron to pursue my M.A. in Central and East European history. Hopefully I will be lecturing in the near future, as well as doing some writing in this most exciting subject. For, I find that in all of my studies, the most important events in history occurred in the area of the land of my parents and in Europe particularly. And it is well for all of us to understand the problems of all of Europe if we hope to advance the cause of human progress in the world. I firmly believe that the late World Statesman, Josip Broz Tito, understood this better than any leader in this century.

Please continue your excellent journalism, and extend my best wishes and grateful appreciation to your fine staff. I trust that I may have the pleasure of visiting Slovenija again in the very near future, hopefully within the coming year, at which time I hope to visit your offices.

Until then, I salute you and your countrymen, as we celebrate our 208th birthday here in the United States of America. Respectfully yours,

James T. Urbas, Massillon, Ohio, USA

Gentlemen:

I would be very interested to read about my home town and wondered if there were any pictures or history

on record. The town is: Brezovica, located just a bit northwest of the town of Leplje. The school and church I attended were in Novo mesto, a short distance away from Brezovica. Much of the area was burned out during the war.

I enjoy your magazine very much, especially the colored photos. Thank you,

John Sterbenz, Jackson, N. J., USA

Dear Mr. Prešeren:

Enclosed is a Cashier's Check in the amount of 40.00 to cover the re-

newal of Rodna gruda for the years 1984, 1985 and 1986 and the remaining \$ 7.00 you may apply toward your printing costs.

I will be 90 years old on July 21st and though I cannot do as much reading of your beautiful magazine as I would like to, I enjoy the outstanding photography depicting the beauty of my beloved homeland.

My sincerest wishes for your continued success in publishing the Rodna gruda. Sincerely yours,

Mrs. Anna Buck, Chicago, Ill., USA

ARTICLES

Yugoslav Flag on the World's Highest Mountain Peaks

It was in March 1960 that the first Yugoslav Himalayan Expedition set out for the Indian part of the Himalayas. This event, which took place twentyfour years ago, represents a very important milestone in the development of Slovene and Yugoslav mountaineering. The expedition's objective was the peaks of Trisul, 7120 m high. The whole expedition lasted for a period of six months, after which the team was able to return having conquered two peaks (Trisul II, 6600 m and Trisul III, 6300 m) and with a lot of very valuable experience, upon which we were able to base all the later expeditions.

The start was a modest one, as were the funds available for financing the expedition. However, as drive and enthusiasm began to increase, the Himalayan "wheels" began to move faster and faster. New expeditions followed, and Slovene and Yugoslav flags soon began to fly on numerous lofty peaks. First, in 1969, on Annapurna II (7937 m) and Annapurna IV (7554 m), then, in 1974, on 7902 m high Kangbachen. In 1975 we conquered our first 8000 m peak, the fifth highest mountain in the world, 8481 m high Makalu. We climbed it by a completely new route — the Yugoslav line. With this successful attempt behind us, we were able to join the ranks of the world's greatest mountaineering nations (Austria, Italy, Switzerland, Germany, France, U.S.A., Japan). We

then proved our worth with new, exceptionally difficult climbs.

It was in 1977 that we conquered another 8000 m peak. Nejc Zaplotnik and Andrej Štremfelj climbed, with the help of supporting climbers, to the top of Hidden Peak in the Korakorum, which is 8068 m high. A big success for a small expedition of nine lads from Kranj, Tržič and Ljubljana.

Only 19 years after our first Himalayan mountaineering expedition, Mount Everest, at 8848 m the highest mountain in the world, mountain of mountains and goal of goals, awaited us. We didn't decide to take the easiest route. We wanted to reach the summit by a new, as yet unclimbed route. We chose the difficult, wind-exposed West Ridge. The battle with the mountain and the elements in their wildest form lasted 45 days. The raging wind blew at speeds of 150 km per hour or more, and the temperature dropped to —40° C or lower. Several unsuccessful attempts were first made to reach the summit. With bad frostbite on hands and feet, we descended from the mountain, but with hope in our hearts that our friends would have more luck next time. And then finally came May 13th. This was the day when we heard over the radio that Nejc Zaplotnik and Andrej Štremfelj had reached the summit. We were overcome with joy. We had established a new route to the top of the world and thus become, after the Americans, the

British and the Chinese, the fourth nation to have its own route up Mt. Everest. Up until this year a total of twelve expeditions from different countries have tried to repeat this route, but without success. This shows what a great achievement was ours in 1979. Only the Bulgarians, with heavy losses, managed, as the thirteenth expedition to attempt it, to reascend this route.

In 1981 we succeeded, after 63 days of climbing, in conquering the South Wall of Lhotse, at 8501 m the fourth highest mountain in the world. We reached the top of the wall, but were unable to reach the summit due to the exceptionally bad weather conditions. Another item of data to illustrate the difficulty of the climb: out of the 63 climbing days it snowed on 59 of them.

It was in the same year that Stane Belak, one of our top mountaineers, led a small-scale expedition to climb, successfully, the South Wall of Mt. Dhaulagiri, the sixth highest mountain in the world. The climb was made in Alpine style, without the establishment of high-altitude camps on the way up the mountain, without high-altitude Sherpas, without extra oxygen and without fixed ropes. That was a new achievement in the conquering of Himalayan peaks.

It was in 1983, during an attempt to climb the world's seventh highest mountain, 8156 m high Mt. Manaslu, that a great tragedy occurred. The successful expedition, which had already reached a height of 7000 m, was brought to a violent end by a gigantic avalanche, which occurred between Camps 1 and 2, burying under the ice our most successful Himalayan climber of all time, Nejc Zaplotnik, as well as killing Ante Bučan, a promising young climber from Split, Croatia.

This year a small-scale expedition, consisting of four climbers, was organized in order to commemorate these two climbers. The objective of the expedition was to finish the previous year's climb. The expedition was led by Aleš Kunaver, our most experienced organizer of such expeditions. After 17 days Stipe Božič and I succeeded in reaching the summit, in Alpine style. For both of us, it was our second peak over 8000 m. Stipe had been on Mt. Everest in 1979 and I had been on Makalu in 1975. At the same time it was the fourth peak over 8000 m to be climbed by Yugoslavs.

Of course, the road ahead of us has not ended with the climbs I have mentioned here. It will continue, bringing us, we hope, to the summit of many more high and interesting peaks.

Of course, some people, when reading this article, may ask themselves whether such expeditions are necessary, at all. In my opinion, they are. Man has always sought the limits of his capabilities. Such seeking has frequently led to development and progress. As well as this, it seems to me that such actions are particularly important for a small nation, such as we Slovenes are. To stand on the summit of a high mountain and unfurl the flag of Slovenia — that means that this nation is, in spite of its small size, capable of great deeds. And that is an important and rewarding feeling.

The vast majority of the equipment

and food used on our expeditions is made by Slovene and Yugoslav working enterprises. Only a few percent of all our needs had to be supplied from other countries. That, again, gives one a satisfactory feeling.

We don't know yet where our route over Himalayan walls and summits will lead us. But it's certain that, as long as there still exists some as yet unclimbed peak, wall or ridge, so long will we continue our expeditions to the Himalayas. What will happen when every peak, wall and ridge has been climbed? Well, then tickets to the Moon will be cheaper.

Viki Grošelj

New TV Series about Slovene Emigrants Progressing

In January 1982 the programme managers of TV Ljubljana agreed to a project in which a series of TV documentary films would be made about the history of Slovene emigrants and emigration. The proposal was made by the editors of the documentary film programme (Drago Pečko, Editor-in-Chief, and Dorica Makuc, journalist, Editor of the series). With respect to the fact that no complete scientific studies have yet been made about Slovene emigrants and emigration, we invited young Slovene researchers and scientists, who had in their undergraduate and other theses carried out research into the individual fields concerned with this question, to cooperate in the production of this series. A brief historical outline for the series has been written by dr. Matjaž Klemenčič, who was the study leader and organizer of television recordings made in the U.S.A. (ten days of filming at the 22nd Convention of S.N.P.J.), in Pennsylvania, Cleveland, Washington and New York. We also stayed, for 4 days, at Greensburg, Pennsylvania, as guests of S.N.P.J., where we took film of the Slovene settlement in the area around Pittsburgh. It was then that we also prepared a 30-minute film about the S.N.P.J. Convention which took place in September 1982. We sent the film to the leaders of S.N.P.J. in Chicago.

When the new "Triglav" National Home was opened in October 1981 in Buenos Aires, the TV cameraman Janez Cimperman joined the Slovene Octet and Bogdan Pogačnik, the journalist of "Delo", for a journey around South America. Together they made a number of very valuable film record-

ings for us, the choice of which we left to them. We shall try to obtain a clear picture of Slovene emigrants and emigration to South America on the basis of this film and other old films and photographic material, books, newspapers, etc. Already today we do not possess a picture of the Paternale in Buenos Aires. The help of returned emigrants to Slovenia (Franc Kurinčič and others) has been of great value to us. In December 1982, a delegation of Slovenska izseljenska matica visited Australia, radio editor Vojko Brvar being accompanied by TV cameraman Janez Cimperman. On the basis of these recordings, we shall try to throw more light on the present life of Slovenes in Australia, and supplement this material with old films and documents, etc., as in the case of South America.

When the budget for Ljubljana television's programme for 1983 was prepared, it was decided that work on the series about Slovene emigrants should be halted, since there were supposedly no funds available. However, the editors of the documentary film programme succeeded in obtaining a small amount of money, which made it possible for us, together with the generous aid of emigrants' organizations (and, in particular, of individual emigrants), to take film, during the period November 3rd to 22nd, 1983, of the regions where Slovene workers have been and still are employed in Western Europe: Merlebach and its environs, Aumetz and its environs, Torfou near Paris, Sallaumines and its environs, Liège, Eidsen and its environs, Heerlen and its environs,

of large-scale Slovene emigration up until the Second World War, as well as, possibly, film records about the life of Slovene emigrants, or information about how such records could be obtained.

We would be very grateful to you for any kind of material you could send us, and we will, at your request, return it to you, or, if you so prefer, present it to the Slovene Academy of Arts and Science. Your suggestions, of any kind, will also be very welcome.

The "Emigrants" TV series is not just a television serial but also the first attempt to provide a complete film record about the history of Slovene emigrants. In order to carry out this project as authentically as possible, live film treatment of our emigrants in the middle and western parts of the U.S.A., as well as in Canada, would be necessary, apart from material from archive sources.

As can be seen from the above, the realization of this TV series about emigrants is involved in a constant struggle for financial support, so we should be very grateful to all emigrant's organizations if they could provide any help and suggest ways in which such financial difficulties could be overcome.

Dorica Makuc

The village of Nemška vas in the plateau of Bloke (photo by Janez Zrnec)

and Westphalia, i.e. four countries, France, Belgium, Holland and West Germany.

This year, work on the preparation of the new TV series is, for the time being, limited to the study of the basic material, which will later be the subject of filming. This includes the following material and sources: the documentation belonging to TV Ljubljana (including important films made by Božidar Jakac between the two world wars), the Archive of S.R. Slovenia, the Institute for the Study of Emigration at the Slovene Academy of Arts and Sciences, the National and University Library of Ljubljana, the Faculty of Philosophy of the Edvard Kardelj University of Ljubljana, the Theological Faculty of Ljubljana, Izseljenska matica, the Ljubljana and Regional Museum, and the State and Provincial Archives at Vienna, Graz and Trieste. We are also going to make use of the rich and varied documentary material belonging to returned Slovene emigrants, including Ana Krasna, France Kurinčič and others.

We have also sent to the diplomatic offices of countries where Slovene emigrants and their descendants live a brief synopsis about TV Ljubljana's film project about Slovene emigrants. On the whole there has been quite a favourable response to this approach, and promises have been made that all available help will be provided.

We now particularly appeal to our fellow-countrymen to send to RTV Ljubljana (the "Emigrants" TV Series

— Dorica Makuc) any material they have which would enrich the planned TV series. We particularly need photographs of old settlements of our emigrants and life there: mining and industrial areas, farms, from the start

Stubble Fields in Purple

By Prežihov Voranc

When buckwheat harvest comes, and the weather is nice and sunny, the fields become drenched in the most beautiful colors of autumn nature. The fields look somehow melancholy since all the summer vegetation is withering away, yet all this wistful sadness shrouding the fields, woods, hills and gullies is so lovely that a man's heart involuntarily harkens to some strange, far-away musing.

At this time countless magnificent colours hover in the air, the colours of yellowing trees, brown fields, green spruce forests, reddish larch and beech forests covering the slopes of nearby mountains, of colors of somber forest glades and gullies, all of them fluctuating and merging into that wonderful, peaceful autumn coloring which defies description. And in the places where autumn buckwheat is grown, this palette is enhanced by the color of ripening buckwheat fields or even a stronger one after the buckwheat

has been harvested, a deep reddish, nearly purple hue. It is this very color that imprints on the autumn landscape that awesome feeling of waning life.

People who do not live among the fields and are not bound to them admire the autumn scenery, which evokes in them very special feelings. The colorful landscape, the reflection of color in the air, and tiny sparkles of night shimmering through misty sunlight touch them gently, and suddenly they are vividly reminded of their own mortality. This feeling, however, is not a bitter feeling; it is a kind of beautiful, warm resignation.

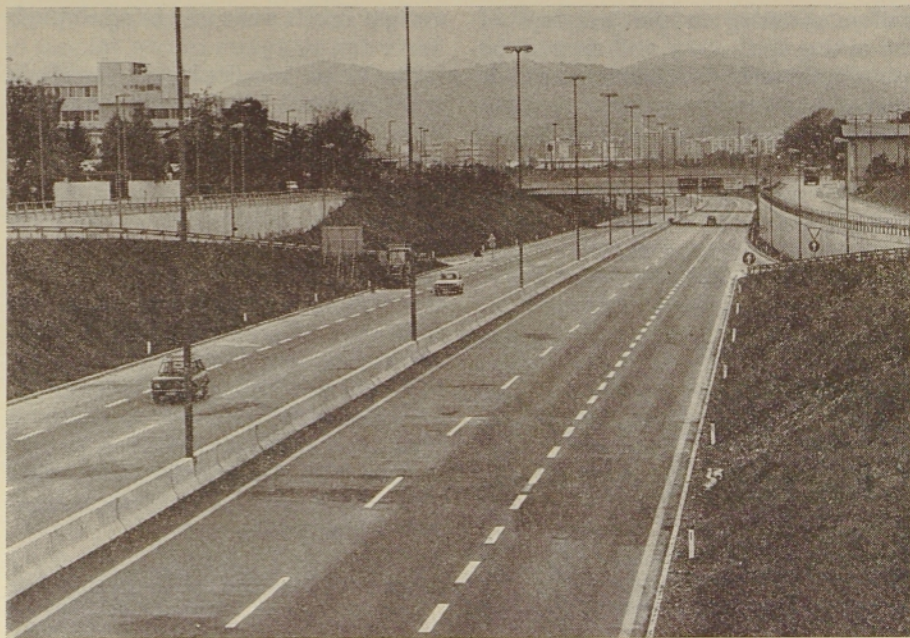
But it is different for people who till the fields, those whose skin has been burned from birth by the earth, the earth that is sometimes fertile, sometimes barren; these people perceive the scintillating autumn nature in their own way. Gazing across the

colorful landscape, their eyes cannot distinguish the colors, if not for any other reason because they are forever obscured by a quivering multitude of everyday worries. The fields are beautiful if they are fertile, if they are not spread over steep slopes and if they have been yielding enough bread. These people do not contemplate the land with dreamy eyes. Yet, in spite of that, deep in their hearts, they are not deaf to the beauty that surrounds them; from time to time it moves them for a brief moment with all its bitterness, or all its sweetness. At such a moment a man stops and his blurred eyes wander into the distance, and his bosom heaves a deep sigh, an answer to the moment of enchantment. But the moment has already passed, the earth is again nothing more but what you can feel with your hands or the soles of your feet.

On such a day I was approaching our homely cottage, my native home. It was quite late in the afternoon, and the sun in the west was already quite close to the ridges of the Peca mountain. The shadows of its foothills were stretching out towards the east. Under the hills, in the middle of a nice valley, a village clustered around a church. On the other side of the village, steep slopes covered with larch and beech woods were burning like fire. In the fields you could see people plowing and hoeing. There was a yellowish tint in the air, autumn lights and shadows trembling in the pale sunlight. From the brownish and purple buckwheat stubble fields a mysterious, oppressive feeling of autumn desolation was creeping across the land.

Then I noticed, down below the road our eighty-year-old Grandma; she was cutting buckwheat. She did not see me and she continued bending down towards the earth, crouching in front of the buckwheat and at regular intervals, piling sheaves behind her. Her figure was so insignificant, so tiny and short that she was no taller than the buckwheat growing in front of her. Turned towards the earth her face was nearly touching the reddish stubble. The color of her dress, too, matched the color of the soil on which she stood.

I had always known that our Grandma worked incessantly from dawn till dusk, and I know that she did not change her lifestyle even after she had turned eighty; yet I have never been so deeply touched looking at her as I was at this particular moment when I saw her so alone, a small bundle crouching in the buckwheat field in the yellowish autumn light. I

A part of the new motor-way around the city of Ljubljana (photo by Janez Zrnc)

was stabbed by a suspicion that it was my fault, too, that this exhausted woman worn out with hard work had to labor on this hard, merciless land even at this point in her life. The thought shook me so much that I made my way down towards the field bent on taking Grandma home. She was so wrapped up in her work that she did not hear me until I stopped right behind her and said:

"Harvesting, Grandma!" Something choked me and prevented me from saying what I had intended to say.

Grandma paused, lifted her sickle and slowly turned towards me. Her body straightened ever so slightly. In front of me I now saw her beautiful, thin face and her two vivid, large, nearly charcoal black eyes.

"Oh, it's you!" Her first reaction was of happy surprise; then she added, "Ah, yes, I'm cutting buckwheat."

The color of her face and hands reminded me that it was far too cold for her anemic body on the open field at that time of year. Although the air was calm, the neighboring woods already exuded autumn cold which the sun's rays could not dissolve anymore, I was overtaken by an even stronger feeling of my share of guilt for her hard life.

Our Grandma was not my blood relative, because she was my mother's stepmother; yet she had infused so much warm love into my youth that I luxuriated in it like spring growth luxuriates in the summer warmth. Never would I be able to repay her,

to compensate for her love, no matter how good I could be towards her.

A strange shiver ran through me and I quickly said. "Ah, Grandma, let it be, you don't have to do this, this harvesting."

Yet, as soon as I had spoken, the words felt like a stabbing pain in my heart. I had told a lie. Had I ever, had anybody ever made it possible for Grandma to rest in her old age? Had she not always toiled from sunrise to sunset right in front of our eyes, toiled for a meager crust of bread? Ashamed, I looked away from her questioning eyes and fixed my gaze on the valley below us.

Only a few moments earlier the vivid colors of the landscape and its shimmering lights and shadows had fascinated me; now everything suddenly turned everyday and common.

Grandma, too, turned in the same direction, and her face focused on the same landscape I was staring at. Her eyes did not narrow, and her face did not change, either. Slyly and surreptitiously I glanced at her. She had experienced far too many such autumn days, times when she had stood drenched in sweat among the furrows, or wet through and freezing amid fields, that she could now find any heavenly beauty in the view spread in front of her. I seemed to notice only one thing: for a moment her eyes moved slightly, as if they had noticed something they had been searching for.

Stealthily I followed her gaze and I saw — right in the middle of the

valley, glittering in the last rays of the setting sun — the wall around the graveyard beside the church.

Grandma's trance lasted only a few moments, and then her withered body bent again over the buckwheat; and the snipping of the sickle went through the stalks. I could not take it any more. I stepped towards her, took her thin, dry hands into mine and tried to wrestle the sickle out of them.

"Grandma, don't! Go home and get warm," I said, my voice on the verge of begging.

Perhaps she would have obeyed if the hands that held her were the hands as rough and as ravaged by the soil as were her own. But the hands that touched her were the hands of a stranger, the hands of somebody who had already lost touch with the soil;

a slight revolt went trembling through her veins.

She fixed her tired eyes gratefully upon me, and her face was suffused with a lovely, peaceful smile; then she said, "Oh, let me be, Voranc; it's the last time I'm cutting buckwheat..."

I let her hands go and fled from the field. I did not see the autumn splendor anymore; neither did I hear the plowman, who was cracking his whip on a neighboring field where he was cutting furrows for winter sowing. My soul was torn by the bitter truth, the truth of which I was more afraid than my dearly beloved Grandma.

And what happened a few weeks later convinced me that my Grandma had known the truth.

Translated from Slovene by Irma Ožbalt,
Montreal, Que., Canada

Important Contribution by Foreign Artists

For some time now it has been considered that, in the case of surveys of art in Slovene territory, consideration should be given to all those good-quality works-of-art which have been preserved in our country, and that narrow distinctions between the works of Yugoslav and foreign artists should not be made, nor should the latter be excluded from such surveys. The director of the National Gallery in Ljubljana, dr. Anica Cevc says: "People are becoming more and more convinced that the contribution of foreign artists has been of considerable importance in the development of our culture and art history. This was due to the historical conditions which accompanied their works, as well as to the artistic inclinations of the clients, and the complicated artistic currents which flowed over Slovenia. The works of foreign masters have, of course, to a certain extent become a part of the whole of our cultural and artistic tradition".

Regrettably to say, such an opinion has not broken through so far as to convince the cultural public of the urgent need to establish a special department to be devoted to foreign masters within the National Gallery. Such departments, and even special galleries, exist in the other republics of Yugoslavia, whereas such a department is lacking in Slovenia. In the period between the two world wars there were two studios devoted to the foreign masters, which added to the collections of foreign masters in the

National Gallery in Ljubljana, but due to lack of space they had to make way for the works of domestic artists and be put away in the gallery's depots.

"In the first hectic days after the Liberation", explained dr. Cevc, "a lot of valuable material, the left-overs of former castle collections, was split up and distributed to various museums and collections. All the same, the committee which was in charge succeeded in keeping together a considerable number of pictures for the future gallery of foreign art. The major part of these works passed into the hands of the National Gallery, the National Museum and the Academy of Art".

It was these pictures which, together with pictures from the Dolenjsko Museum of Novo mesto, from the Posavsko Museum of Brežice and from the Slovene Academy of Science and Art of Ljubljana, formed the basis for a recent exhibition at the National Gallery in Ljubljana, which was entitled: "FOREIGN MASTERS FROM THE 14TH TO THE 20TH CENTURY". This exhibition also included pictures, which hung for many decades in various health-spas and other important places in Slovene Styria, but which were later given a safer home in the National Gallery.

A very large number of visitors came to see this exhibition which occupied all the rooms of the National Gallery. The works exhibited included those by Italian masters and the Ita-

lian schools, by masters of the Middle Ages, Flemish and Dutch masters, French masters and painters of the Twentieth Century. It could be said that this exhibition was the third of its kind, since two similar such exhibitions were held in the National Gallery in 1960 and 1964.

The items for exhibition were chosen after Professor Federico Zeri, an Italian and world expert on European and particularly Italian art had a very careful look at them. He is the author of numerous important publications, treatises and catalogues of important world collections. He is also a top adviser to some of the most important galleries in Europe and America. When he had viewed the pictures, Professor Zeri was surprised to find how many pictures of high quality are kept in Slovenia. He kindly responded positively to the invitation of the National Gallery in Ljubljana to make an expert survey of the pictures for the exhibition. This work took three years, and involved many comparisons with other pictures elsewhere in the world and a lot of expert knowledge of collections and specialist literature. It has certainly been a very successful exhibition.

The motifs of the exhibition were very varied. There were relatively few religious motifs, but numerous still-lives, as well as landscapes and portraits. The pictures with a mythological content were particularly attractive.

A total of 105 works were exhibited. They included one from the Fourteenth Century, seven each from the Fifteenth and Sixteenth Centuries, 81 from the Seventeenth and Eighteenth Centuries, and seven pictures from the Twentieth Century. A total of 53 artists from different Italian schools were presented, so that the contribution of Italian artists was the greatest. The other nationalities were distributed fairly evenly.

Of course, before the exhibition could take place, nearly all the pictures had to be restored. This work was undertaken by experts of the Academy of Art and of the Institute for the Preservation of Historical Monuments of S.R. Slovenia.

It should, finally, be stressed that this exhibition was an exceptional cultural event in Slovenia, and was visited by a large number of art-lovers.

Fifty years ago

One night Vatro an Ana Grill, my parents, William and Frances Candon, and I were discussing the ravages of the depression, the poverty, joblessness and hopelessness of our friends and neighbours. We were the lucky ones. We had jobs. We also recognized that we must somehow help to restore hope through educational, humanitarian and cultural means. But how?

Vatro suggested a liberal women's organization which would serve to initiate programs to revitalize Slovenes into action and productivity. Ideas began to flow. We would invite prominent people who were responsible for welfare activities. We would invite judges, lawyers, the governor to inform us in legal and political matters. We would invite educators, doctors, nurses and other community leaders. Our primary goals at first would be to inform and assist the Slovenes of America

The brainstorming culminated in a meeting at the Grill home to which other Slovenes were invited. The concept of organizing a liberal women's group which would devote itself to educational and humanitarian goals was applauded. So on February 4, 1934 a new organization to be known as »Slovene Progressive Women of America« was born. Ana Grill became president of the first group in Cleveland and under her capable and creative leadership other groups organized across America. At its general convention Frances Candon became the president of the National Organization.

Our first efforts were devoted to seeking help for the many needy Slovenes in America. We contacted the welfare agencies and had speakers who were able to guide and assist us in reaching our goals. We became involved with educators who informed us on what funds were available for higher education. Too many Slovenes were too poor to seek college training. They needed our attention. We called on the American Red Cross to provide home nursing classes for the women. They learned how to care for the health of their families.

As the American economics improved we turned to selfeducation. So there were prominent Slovene speakers: Etbin Kristan, Anna Krasna, Vatro Grill, Mary Ivanush and Louis Adamic. They shared their philosophies and Slovene folklore with us. Then there were second generation Slovenes, like myself, who shared the American dreams. We progressed as an active

group of women who raised money to support needed programs. We never lost sight of our goals to educate, motivate and guide the American Slovene.

However, as World War II approached we turned our attention to the needs of the people of Yugoslavia. We were now financially comfortable and were able to give some help to war-torn Yugoslavia. Those efforts will be discussed by others who are better informed.

I have been proud of my membership with the Slovene Progressive Women of America and wish them continued success and growth.

Vera A. Candon, PhD

Florence Unetich, president of the PSWA

The PSWA let no grass grow under their feet

In October, 1977, an invitation was received for a reception in Washington, D. C., at the Yugoslav Embassy, in honor of Vice-President Edvard Kardelj. Mrs. Mary Kobal, president of PSWA, Mrs. Josie Zakrajsek, secretary and Miss Florence Unetich, auditor, attended the reception. For all of us it was a tremendous thrill and quite an honor for the PSWA...

In March, 1978, National Secretary Josie Zakrajsek had the added honor of meeting President Tito when he visited President Carter. She was the only woman present!

In March 1978 PSWA collaborated with numerous other cultural groups in Cleveland to sponsor the appearance of the famous Gallus Octet. As a result of this affair the American-Slovene Cultural Exchange Committee was born, which, in May of '78 sponsor the Ljubljansko mestno gledališče in "Vdova Rošlinka" and in May of '79 is sponsoring the appearance of the Koroški Akademski Oktet in Cleveland. The committee has been more than busy and includes many women from the PSWA.

Semiran for Slovene language

I was surprised and delighted to be awarded the stipend for the 14th annual Seminar for Slovene Language, Literature, and Culture at the University of Ljubljana. The PSWA then even paid me airfare for which I am doubly grateful. Those two weeks in July

1978, were two of the most stimulating weeks I've ever spent, both intellectually and socially. Two hour-long lectures and a two-hour Slovene language class took up the mornings of those 12 days, and the afternoons and evenings were filled with gallery tours; old Ljubljana sightseeing; a movie; and long lunches with seminarists from all over Europe and the world...

The two Sundays found us on day-long tours — one to Bela Krajina, writer Oton Župančič's birthplace, the other to Gorenjska. And always, on the bus tours and all the social gatherings — there was singing and more singing! Memories crowd my mind; I could go on and on. I came home with lecture notes, tapes of lectures, books and slides. I have already presented one program of slides and commentary to PSWA circles. The experience was a tremendous one; I learned a great deal about history and literature, and with language and literature being my profession, I was able to follow all the lectures, even the technicalities, very easily. It was exciting to see developments in English and American literature.

At the top of Mt. Triglav

My five-week stay in Slovenia culminated with a climb to the top of Mt. Triglav! The 200th anniversary of the first scaling was being celebrated and I was very proud that a PSWA member had reached the top during the anniversary year. My regret was that I didn't have a token of some sort to leave up there as a PSWA memento. I sent Josie Zakrajsek, secretary, a card stamped at the top which can go into the PSWA historical record!

The PSWA ladies contribute

The PSWA is a kind of confederation of individual circles bound together by a constitution, by-laws and a National Board elected at the quadrennial convention from the members of the circles. The recipients of their labors are many and varied. Countless thousands of dollars have been raised and given away in the fifty years the PSWA has existed. Besides raising money for civic, cultural, and charitable institutions, the PSWA take up other worthy causes and cooperates with other cultural and social groups in their respective communities. The annual Conference, May '78 in Chicago, Illinois, hosted by Circle No. 9 gave away nearly \$ 4,000.00, \$ 3,000.00 of which went to the Slovene Home for the Aged in Cleveland. This sum is only from the National Board. The circles also contribute individually, sometimes in equally large sums!

APOGEO DEL ALPINISMO ESLOVENO

Las banderas yugoslavas en los montes más altos

Este año transcurre ya 24 años de aquel inolvidable acontecimiento que fuera tan importante para el desarrollo del alpinismo esloveno y yugoslavo en general. Fue en el mes de marzo del 1960 cuando nuestra primera expedición emprendió el viaje hacia las altas montañas del Himalaya-India-Su cometido principal era alcanzar la cima del monte Trisul de 7.120 m. de altura. Después de seis meses de viaje la expedición volvía con éxito, había conquistado las cumbres de los montes Trisul II—6.600 m. — y Trisul III, 6.300 m. Aparte traía un gran bagaje de experiencias sobre las cuales mas tarde hemos organizado y elaborado todas las expediciones siguientes.

El comienzo fue humilde, como lo eran también nuestros recursos. Gracias al gran entusiasmo y voluntad puestos para que se moviera «el asunto Himalaya» la cosa fue tomando un ritmo cada vez más ágil. — Siguiéron formándose nuevos equipos y expediciones las cuales fueron llevando las banderas eslovena y yugoslava sobre las cimas de un gran número de montes. Ante todo en el 1969 flamearon nuestras tricoloras sobre el Anapurna II, 7937 m. y el Anapurna IV, 7554 m. Más tarde en el 1974 en el gigante Kangbachen de 7902 metros. Las conquistas no pararon, seguimos progresando. En el 1975 conquistamos por primera vez un monte que tenía más de 8000 metros. Nos referimos a la quinta montaña más alta del mundo: el Mte. Makalu de 8481 m. de altura. Logramos escalarla por la dirección primaria llamada «dirección yugoslava». Con esta escalación habíamos logrado alcanzar la misma cima del mundo alpinístico mundial. Nos pusimos al mismo nivel de las más famosas fuerzas mundiales de escalamiento, a saber: Austria, Italia, Suiza, Alemania, Francia, USA y Japón. Nuestra capacidad y valor los confirmamos nuevamente con el escalamiento de nuevos y difíciles picos.

En el año 1977 estuvimos en otro de los «ochomiltreños». Nejc Zaplotnik y Andrej Štremfelj con la ayuda

de sus compañeros escalaron el gigante Hidden Peak — 8068 m. en Karakorum. Fue un éxito estupendo pues la expedición estaba formada sólo por nueve miembros de Kranj, Tržič y Ljubljana.

Recién 19 años después de nuestra primera expedición y ya estaba ante nosotros la meta soñada; el monte de los montes, la cima de las cimas, el Mte. EVEREST, 8848 m. La montaña que tiene el pico más alto del mundo. Nos decidimos por el camino mas difícil. Al contrario, abrimos una nueva dirección o camino de escalada.

Así queríamos llegar a la cima por medio de «nuestro primer camino» de subida. Elegimos la arista rocosa mas difícil y expuesta por vientos fuertes del lado oeste. Cuarenta y cinco días tardó la lucha con la montaña y con los enfurecidos elementos naturales. Un viento horrible nos recibió con 150 o más km. de velocidad, la temperatura bajó a 40 y más grados bajo cero. Algunos de los escalamientos fracasaron. Con terribles dolores y dedos congelados-manos y pies- nos retiramos de la montaña con la esperanza en un rincón de nuestro corazón, que la ascensión de nuestros compañeros tendría éxito. Y así también sucedió. Finalmente llegó el momento triunfal, »13 de mayo, poco antes de las dos de la tarde Nejc Zaplotnik y Andrej Štremfelj se hacían presentes por radio desde la cima del gigante Everest. Nos sentimos afortunados, felices y vencedores.« Escalamos una »nueva dirección« hacia le »techo del mundo« logrando así ser la cuarta nación — detrás de los americanos, ingleses y chinos- que tenía »su camino« hacia el pico Everest y su cima. Que significado tiene ello lo dice e ilustra un dato muy interesante, desde aquel entonces hasta ahora han tratado de escalar nuestra dirección y camino nada menos que doce expediciones de distintos países, lo han intentado pero sin éxito alguno, a excepción de los búlgaros que como décimoterceros lo han logrado pero con grandes sacrificios.

En el año 1981 después de 63 días de escalamiento nos sacrificamos y logramos vencer la pared sur del Lhotse- 8501 m. — la cuarta montaña más alta del mundo. Alcanzamos la arista de la pared, pero no así su cima por el mal tiempo reinante. Nuevamente un dato ilustrativo en cuanto al clima reinante, de los 63 días de escalamiento- ascensión de pared- 59 días nevó!

En el otoño del mismo año una pequeña expedición bajo la dirección de uno de nuestros mejores alpinistas, Stane Belak, escaló la pared sur de la sexta montaña más alta

del mundo, el Dhaulagiri. La subida fue hecha según el sistema o forma alpina, lo que significa sin colocación de ningún campamento de altura, sin ayuda de »mochileros« de altura-ayudantes que llevan la carga mayor-sin oxígeno de reserva y sin cuerdas de amarre o fijación. Este es un nuevo paso hacia la conquista del Himalaya.

En el año 1983 al intentar de escalar la séptima montaña, mejor dicho cima más alta del mundo -8156 m. -e Manaslu, tuvo lugar una gran tragedia. La exitosa expedición, que ya había alcanzado la altura de 7000 metros de pronto fue interrumpida por un gran alud- desplazamiento de nieve- que se desprendió entre los campamentos I y II, enterrando bajo sí al más exitoso de los escaladores del Himalaya- Nejc Zaplotnik- y al joven escalador Ante Bučan, un deportista que tenía un gran futuro por delante. En memoria a ellos hemos organizado este año una pequeña expedición de cuatro personas que trataría de alcanzar la cima que el año anterior fuera interrumpida. El jefe de la expedición era el mejor, el »número uno« entre los alpinistas: Aleš Kunaver. Después de diecisiete días nos sonrió la suerte y junto con mi compañero Stipe Božič llegamos con éxito a la cima del Manaslu según el sistema o forma »alpina«. Este era nuestro segundo ochomiltreño. Stipe estuvo en el 1979 en el Everest, yo en el 1975 en el Makalu. Al mismo tiempo es éste el cuarto ochomiltreño yugoslavo!

El camino que está ante nosotros se entiende que todavía no ha terminado, al contrario, continúa! Espere-mos que nos guíe através de un gran número de montañas y picos altos e importantes.

Después de leer estas líneas seguramente alguno de vosotros se pregunte si tiene sentido que existan este tipo de expediciones? Bueno, mi opinión es que son necesarias. La búsqueda del límite de sus capacidades ha sido desde hace mucho la meta del hombre. Muchas veces fue justamente esta fuerza que le hizo triunfar o la que le guiara hacia el progreso. Además de todo creo que son este tipo de acontecimientos los que hacen engrandecer y ser importantes a un pueblo pequeño como lo es el nuestro, el esloveno. Estar parado sobre una de esas montañas altísimas y allí desplegar la bandera eslovena significa, que este pequeño pueblo, que esta pequeña nación — a pesar de su pequeñez geográfica -es capaz de realizar grandes hechos, acciones, obras... y ésta es una sensación importante y agradable.

Ogrski vpadi: slovenske dežele v alpsko-panonskem svetu si delita vzhodnofrankovska in madžarska država

Po nasilni odstranitvi slovenskega kneza Koclja so Franki ponovno združili v svojih rokah ves Jugovzhod, in sicer v osebi **Karlmana**, sinu cesarja Ludvika Nemškega. Vendar je Karlman že leta 876 dal svojemu nezakonskemu sinu **Arnulfu** upravo Karantanije, Grofije ob Savi in obeh Panonij. Nastala je obsežna in strateško pomembna upravna enota, ki se je sčasoma toliko osamosvojila, da je njen vladar samostojno odločal v nekaterih političnih zadevah. Literarni viri označujejo Arnulfovo državno tvorbo kot »Karantansko kraljestvo« (leta 888). Seveda je še naprej ostal pglavitni Arnulfov nasprotnik velikomoravski knez **Svetopolk**. Sprva sta oba vladarja še negovala prijateljske stike, vendar je navidezno sožitje obveljalo le kratek čas. V začetku 80. let 9. stoletja je prišlo do prave uničevalne vojne med obema državama, ki je strahovito opustošila obmejne dele obeh v spopad zapletenih strani. Ker takšna zaostrena mednarodna politična situacija ni mogla v nedogled izčrpavati vzhodnofrankovskih moči, brez usodnih posledic v prihodnosti, je v spor posegel osebno cesar **Karel**; na njegovo pobudo je prišlo do mirovnega sporazuma med Velikomoravsko in Vzhodnofrankovskim imperijem; pisalo se je leto 884. Kmalu zatem sta se osebno pobotala še Arnulf in Svetopolk. Do tako nenavadno hitrega razpleta tradicionalnega frankovsko-velikomoravskega oboroženega spopada je prišlo zaradi novega in energičnega dejavnika, ki se je pojavil na vojaško-političnem prizorišču Srednjega Podonavja, zaradi **Madžarov** ali **Ogrov** namreč.

Viri poročajo, da so Madžari prvič posegli v boj na Svetopolkovi strani leta **881** pred **Dunajem**, nakar se je del tega trdoživskega nomadskega ljudstva naselil v panonski nižini med rekama Tiso in Donavo (omenimo naj, da prvič literarni vir omenja vpad Madžarov na vzhodnofrankovsko ozemlje leta 862, morda v zvezi z Rastislavovim uporom). Madžari so bili namreč eno zadnjih mongolskih ljudstev, ki so se bila pomikala iz Centralne Azije proti Južni in Srednji Evropi in dajala utrip obdobju Velikega preseljevanja ljudstev (nemirna selitev barbarov se je končala v Srednji in Južni Evropi okrog leta 600 z naselitvijo Slovanov v Vzhodnih alpah in na Balkanskem polotoku, vendar lahko štejemo prihod Ogrov za nekaj končni mejnik tega dolgotrajnega zgodovinskega procesa, ki je ustvaril temelje za evropsko civilizacijo zahodnega tipa). Vsekakor je Svetopolk slabo izbral svoje zaveznike, ki so mu bili v letih 882–884 še učinkovito pomagali v boju z Arnulfom, po sklenitvi omenjenega miru pa se kar naprej plenili po ozemlju Karantancev, Bolgarov in (zanimivo!) tudi Moravanov. Seveda mir med Franki in Svetopolkom ni obveljal za dolgo, leta 892

je Arnulf obnovil sovražnosti in (spet zanimivo!) kot zaveznike proti Velikomoravski pritegnil Madžare. Očitno so Ogri skušali ribariti v kalnem med obema strastnima sovražnikoma ob srednji Donavi! Arnulfov vojni pohod je neslavno propadel, pač pa so Madžari dodobra oplenili del ozemlja Moravanov. Spet je prišlo do novega zanimivega obrata vojaško-politične situacije. Iz zaveznikov so se Ogri hitro prelevili v ponovne Arnulfove nasprotnike, leta 894 napadli s svojega dotedanjega poselitvenega prostora med Tiso in Donavo in strahovito opustošili Panonijo – ponos skoraj stoletne frankovske kolonizacije in žitnico Srednje Evrope. Leta 895 se je v Srednje Podonavje (še vedno zunaj frankovskih meja) pomaknila glavšina ogrskih plemen in ponovno (stari Madžari so bili očitno mojstri političnega pokerja) na Arnulfovi strani začela neusmiljeno pleniti velikomoravske posesti. Nenadoma je prišlo do nepričakovanega in usodnega dogodka, ki je porušil politično ravnotežje ob srednji Donavi: umrl je Svetopolk in leta 898 je izbruhnila državljanska vojna med njegovima sinovima, pretendentoma na velikomoravski prestol. Mlajšega sina so protežirali Franki, razprtije pa so izkoristili zlasti Ogri in pod njihovimi udarci se je začela Velikomoravska kneževina naglo sesedati.

Madžari so se tako izkazali kot nevaren nasprotnik vsem sosednjim ljudstvom. Leta 896 so izrinili Bolgare iz Srednjega Podonavja, leta **898** pa so prvič udarili čez sedanja slovenska tla, vzdolž stare rimske magistralne ceste v Italijo. Naslednje leto so Ogri osvojili frankovsko Panonijo in uničili tudi fevdalni red v pokrajini, vključno s cerkveno organizacijo. Sprva so se Franki uspešno branili le v Donavskem koridorju med Dunajem in Gornjo Avstrijo, na poti na Bavarsko, in v gorskem svetu. Madžarski napadi pa so se kar nadaljevali. Lahko gibljava nomadska konjenica se je namreč igraje soočala z majhnimi frankovskimi vojskami, sestavljenimi pretežno iz pehote in praviloma okornimi, poleg vsega še nenehno soočeni s problemom preskrbe; razvitemu fevdalnemu redu, ki je temeljil predvsem na naravnem gospodarstvu, je bila stalna vojska v nepopisno breme (z razvojem denarništva v Evropi se je šele omogočilo formiranje majhnih stalnih, plačanih vojaških enot). Vsekakor je bila za frankovsko stran boleč udarec Arnulfova smrt (899), nakar je prišlo do popolnega razpada prej močne fevdalne tvorbe v niz povsem neodvisnih vojvodin. Notranji frankovski zlom so izkoristili Ogri, leta **907** pri **Bratislavi** katastrofalno porazili bavarsko-karantansko vojsko in dokončno strli frankovski odpor na Jugovzhodu (vzhodnofrankovska = nemška oblast se je poslej za mnogo deset-

letja omejila le na jedro Vzhodnih Alp, južna meja njenega dosega so postale Karavanke). Madžari so s to zadnjo veliko zmago dokončno stopili v zahodnopanonski prostor, na desnem bregu Donave; od tu so poslej vse do sredine 50. let 10. stoletja nenehno napadali po Donavi navzgor, v središče Evrope: na Bavarsko, v Porenje, Francijo, vse do Pirenejev. Po drugi strani so Ogri brez odmora plenili Italijo, na kar še spominja toponim »ogrška cesta« v južni Furlaniji; na madžarske napade na italska tla, čez slovensko ozemlje, opozarja tudi krajevno ime **Vogrsko** v Vipavski dolini.

Za Slovence je bila ogrska naselitev v Panoniji dogodek izjemnega in hkrati usodnega pomena. Po eni strani je oslabela Vzhodnofrankovska država in prekinil se je nemški kolonizacijski tok v Panonijo, posredno tudi v Vzhodne Alpe. Po drugi strani so Madžari zabili klin med Zahodne in Južne Slované in Panonski Slovenci so bili obsojeni na počasno asimilacijo. De-jansko se je to zgodilo po dokončni razmejitvi med otonskim Nemškim cesarstvom in Madžarskim kraljestvom koncem 10. stoletja (velja pripomniti, da so poslej Slovenci v Panoniji povsem izginili, Prekmurški Slovenci pa so se v nekdanjem pustem mejnem pasu med nemško in ogrsko državo naselili mnogo kasneje). Vendar so prav slovenski kmetje v panonski nižini odločno prispevali, da so se njihovi gospodarji – dotedanji nomadi obrnili h kmetovanju (posledica tega relativno hitrega ekonomsko-družbenega procesa je vse polno besed slovenskega izvora v madžarščini, ki pomenijo osnovne pojme s področja poljedelstva itd.). Velja pripomniti, da so se s pokristjanjenjem okoli leta 1000 Madžari seveda odprli evropski omiki, hkrati preživeli kot edini nekdanji nomadi v Panoniji in z obema rokama sprejeli fevdalni red in s tem sistem podložništva v do tedaj svobodnem ljudstvu pod vodstvom vojaške aristokracije.

Opozoriti moramo, da je ožja Karantanija (Koroška torej) ostala še naprej kot vojvodina v okviru nemške države, sprva v personalni uniji z Bavarsko. Ves jugovzhodni predalpski prostor, naseljen s Slovenci, pa je v času ogrskih vpadov osvobojen fevdalnih in cerkvenih spon; najverjetneje se znova uveljavljata poganstvo in podobna družbena ureditev kot pred Karlovimi vojnami z Obri (čas se je torej zavrtel nazaj, s tem da so se pojavili domači plemiči, morda v nekem polfevdalnem nadrejenem položaju do sonarodnjakov). Seveda so nenehni ogrski napadi vsaj na začetku močno razredčili slovensko prebivalstvo, ki se je počasi obnavljalo, ne da bi ga imeli Madžari namen povsem uničiti (podobno je bilo v nekdanji Spodnji Panoniji, središču madžarske naselitve). Pač pa

so Slovenci izginili v Donavskem koridorju med Dunajem in ustjem Aniže, kar je imelo po ponovni nemški osvojitvi tega pasu tudi ustrezne posledice: ta prostor so zapolnili Nemci. Glede odnosa Ogrov do Slovencev je očitno, da je nomadom ustrezal nekaj podrejen, polzavezniški, polvazalni status slovenskega ljudstva v mejah **Ogrske države**, saj se je mlada državna tvorba v začetni ekspanziji posvečala predvsem vojaškim zadevam in manj ekonomskemu zaledju. Funkcioniranje nomadske države so z naravnim gospodarstvom omogočali prav pokorjeni Slovenci; verjetno so služili tudi v pomožnih vojaških enotah. Vez medsebojne odvisnosti Ogrov in Slovencev je bila močnejša v osrčju nomadske države (nekakšne velike plemenske zveze, vendar z nedvomnim fevdalnim naglasom, kar je bila verjetno posledica skoraj stoletne frankovske prisotnosti v Panoniji), šibkejša na njenem obrobju (v hribovju, zlasti ob zgornji Savi). Opozoriti moramo, da so si Ogri podvrgli tudi druge Slované, zlasti del Moravanov, vendar so bile nekdanje slovenske posesti v Spodnji Panoniji najbogatejše in tudi najbolj obljudene; pod ogrsko okrilje je prišla tudi nekdanja Kneževina med Dravo in Savo, v panonskem delu sedanje Hrvaške (meje se od 10. stoletja v tem prostoru niso bistveno spreminjale po etnični plati).

Karantanija pa je ostala trdno v objemu vpeljanega, razvitega fevdalizma. Ogrski napadi je verjetno po začetnem preplahu niso več dosegli; morda nomadov gorata pokrajina z relativno skupimi pridelki in bormim plenom niti ni preveč mikala. Vsekakor je postala ožja Karantanija tista slovenska pokrajina, od koder je v začetku 70. let 10. stoletja stekla nemška rekonkvista jugovzhodnega predalpskega prostora in v otonskem nadaljevanju **Svetega rimskega cesarstva nemške narodnosti** ponovno združila vsega slovenskega etničnega ozemlja, ob ponovni vpeljavi fevdalnih odnosov in obnovljeni krščanski cerkvi. To je bilo mogoče šele po prenehanju ogrske nevarnosti, po velikem ogrskem neuspehu v bitki pri Augsburgu leta 955.

Naj ob koncu spregovorimo še o arheoloških ostalinah, ki so v zvezi z življenjem Slovencev v 9. in 10. stoletju. Iz tega časa so znana predvsem grobišča, ob cerkvah in na ledinah, z začetkom v zgodnjekarolinški dobi ali s kontinuiteto pokopavanja na nekdanjem poganskem pokopališču. Pokrajine, ki so bile historično povezane s Karantanijo in so bile njej kasneje tudi pridružene (glej npr. Karantansko kraljestvo) je najkasneje sredi 9. stoletja preplavila staroslovenska kultura, ki jo imenujemo po prvem najdišču **Köttlach** v Spodnji Avstriji **köttlaška**. Zanj so značilni polmesečasti uhani (kovani in vlti emajlirani z rastlinskim okrasjem), obsenčni obročki z zaključki v obliki stožcev, okrogle ploščate zaponke (fibule), z emajliranim okrasom, itd. Del teh predmetov, posebno luksuznih, je nedvomno karolinškega izvora in najverjetneje importiranih v slovenskih pokrajinah (delavnice so obratoval v Porenju in verjetno tudi v Furlaniji), ostalo je pristen staroslovenski izdelek. Po letu 900 prično prevladovati vplivi z Vzhoda, povezani s prisotnostjo Madžarov (nomadska figuralika, izražena npr. v motivu fantastične zveri). Vendar je zdaj verjetno,

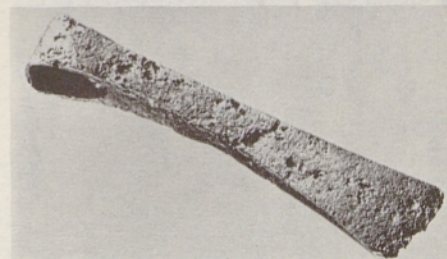
Okrasna aplika s stilizirano človeško glavo je bila izkopana v začetku našega stoletja na staroslovenskem grobišču na **Hajdini** pri Ptuj. Pripada 10. stoletju, verjetno prvi polovici, času torej, ko Madžari (Ogri) zrušijo vzhodnofrankovsko oblast v jugovzhodnem predalpskem prostoru in ko se med slovenskim prebivalstvom ponovno uveljavi poganstvo. Slovenci verjetno v odnosu do nomadskih Ogrov ohranijo krajevno samoupravo, pod vodstvom svojih veljakov; ogrskemu vladarju verjetno dajejo le določene dajatve. Gre v bistvu za podobno plemensko zvezo, kot je svoj čas združevala del slovenskih plemen in Avare. Pri ogrsko-slovanskem sožitju je verjetno šlo za povratek na staro, predfevdalno ureditev, saj je bila frankovska politična struktura, obenem s cerkveno, na dosegu madžarskih vpadov uničena. Takšno simbiozo Slovencev in nomadskih zaveznikov simbolično ponazarja tudi človeška upodobitev na hajdinski apliki, saj ima moški obraz izrazite vzhodnjaške poteze, značilne za mongolsko raso (Ogri so sicer sorodni po izvoru Fincem in skupaj z njimi oblikujejo ugro-finsko jezikovno skupino, v širšem smislu seveda, saj je madžarščina povsem specifičen evropski jezik, tudi s slovanskimi in germanskimi vplivi). Pri hajdinskem primeru gre nedvomno za izdelek delavnice nekje v Panoniji, verjetno iz jedra madžarske naselitve, ki pa je verjetno delala na tradicijah poznorimske in karolinške umetnosti oziroma livarske večšine. Hajdinska aplika iz bron, se tako uvršča med izredno zanimive in samonikle primere zgodnesrednjeveškega umetniškega delovanja, ki so bili najdeni na Slovenskem.

Fotografska reprodukcija: Jože Gorjup

da se tudi visokozahtevna tehnika emajljanja (privzeta verjetno iz frankovskih delavnic) le uveljavi tudi med Slovenci jugovzhodnega predalpskega prostora, zlasti na Kranjskem, na Ptuj, itd. Pomembna köttlaška najdišča so **Bled, Kranj, Batuje, Roje** pri Gabrovki na severnem Dolenjskem, **Ptuj**, nekateri predeli sedanje Avstrije (ob Donavi, na prehodu Alp v Panonijo: slavni Köttlach). Z naselitvijo Ogrov v Panonijo pa se z letom 900 prične druga staroslovenska kultura, ki zajame tudi del hrvaškega etničnega prostora, privzamejo pa jo tudi Madžari. Ta kultura se strokovno imenuje **belobrdska**, po najdišču **Bijelo Brdo** v bližini Osijeka v hrvaški Slavoniji; najustreznejša oznaka za to kulturo je v bistvu slovansko-ogrska. Za to drugo kulturno udejstvovanje Slovanov v okviru Ogrske države, torej predvsem velikega dela Slovencev, so značilne pletene ovrtnice, srebrni in bronasto grozdasti uhani, jezičasti obeski, kraguljčki, obsenčni obročki s petljo v obliki črke S (esasti obsenčniki) itd. Značilno za köttlaško in belobrdsko kulturo je, da se medsebojno prepletata prav na slovenskih najdiščih (**Bled, Kranj, Roje, Ptuj**, itd.; vplivi Köttlacha sežejo tudi daleč v Slavonijo). Belobrdska kultura zamre v slovenskih pokrajinah koncem 10. stoletja (po ponovni nemški zasedbi), v mejah madžarske države pa

še v 11. stoletju (po izvršenem pokristjanjenju).

Davorin Vuga

Železna sekira s pravokotno nastavljenjo luknjo za leseno toporišče je bila naključno najdena v strugi **Ljubljane**, že pred leti, in jo hrani ljubljanski Narodni muzej v zbirki srednjeveškega in novoveškega orožja. Sekira je del oborožitve konjenika iz 10. stoletja, iz časa ogrskih vpadov oziroma ogrskega nadzora slovenskih etničnih tal južno od Karavank in v zahodni Panoniji. Izvor seveda ni določljiv, takšno orožje so lahko uporabljali tako Slovenci (konjeniške enote pod vplivom nomadskih Madžarov) kot Ogri (občasni vpadi ogrske vojske so dokumentirani s pisanimi viri, tako proti Italiji kot na Bavarsko in v Srednjo Evropo). Morda je predmet padel v Ljubljano ob priliki nekega ogrsko-slovenskega vojnega pohoda iz Panonije proti Jugozapadu, proti Apeninskemu polotoku.

Fotografska reprodukcija: Jože Gorjup

Joyce odkriva Slovenijo

Sedanja predsednica organizacije Progresivnih Slovenk Amerike Florence Unetich in njena prva podpredsednica Joyce Gorše Plemel, sta se po številnih sprejemih in vrsti srečanj v Sloveniji s predstavniki družbenopolitičnega življenja, kulturniki, predstavniki Slovenske izseljenske matice, sorodniki in drugimi – pomudili in poskušali strniti paleto vtisov. Zlasti je bila očarana od lepot domovine svojih staršev. Joyce Plemel, saj je bil to njen prvi obisk v Sloveniji: »Rojena sem v Združenih državah, pa vendar me vsi sosedje, med katerimi živim, poznajo kot Slovenko. Bila sem prva podpredsednica organizacije Progresivnih Slovenk Amerike in vse do današnjega dne si prizadevam, da bi ohranili plemenita izročila in cilje, za katere si je vrsta mojih sovrstnic prizadevala dolгих petdeset let obstoja te organizacije.

Saj skoraj nimam besed, s katerimi bi popisala moje doživetje Slovenije, tako me je prevzela in napolnila z drago, toplo bolečino. Vsa ta leta sem si jo tako želela obiskati in končno se mi je ta želja izpolnila. Mati je bila rojena v Kostanjevici ob Krki, starši moža – Jožeta pa so bili doma v Mlinem na Bledu.« Kot majhno deklico, ki je našla svojo ljubljeno igrarico, je spreleti zanos, in vzdihne: »Zdaj pa lahko umrem, želja se mi je izpolnila!«

»Že ob prvem poskusu navezovanja stikov s sorodniki v Sloveniji sem imela neverjetno srečo: prva številka, ki sem jo zavrtela na ime Ivan Zagorc, je bila – prava, oglasil se mi je bratranec, ki živi v Ljubljani. Kar vzkipeła sem od sreče, in že

sva začela sklicevati vso sorodstvo, da smo se potem našli na skupnem srečanju v Kostanjevici. Objemanja in pričevanja ter obujanja naših sorodstvenih vezi ni bilo konca! Nato smo se napotili še na Bled. Nisem si mogla zamišljati, še v sanjah ne, da imate take lepote, kot je to jezero. Najčudovitejšje pa sem se počutila, ko sem si nataknila 100 let staro gorenjsko avbo in se oblekla v narodno nošo. Vsedli smo se v kočijo in si ogledovali okolico. Tudi vožnja s čolnom na otok je bila zame veliko doživetje.

Najbolj pa me preseneča prisrčnost in prirodnost vaših ljudi, ki žive mnogo bolj naravno in sproščeno kot Američani. Celo vrsto dni nisem zaužila nobene tablete ali zdravila in reči moram, da se kljub napornim potovanjem imenitno počutim.

Mislim, da je moje petdesetletno delo v organizaciji Progresivnih Slovenk Amerike s tem povabilom v domovino bogato poplačano. Sklenila sem, da bom svoja sinova, Roberta in Bruceja navdušila za Slovenijo tako, kot je ona mene. Pred časom sta tudi sama pela v mladinskem pevskem zboru v krožku št. 3, v Slovenskem delavskem domu.

Moj oče, Erazem Gorše, je dolga leta arhiviral programe slovenskega dramskega društva Ivan Cankar v Clevelandu, tako da je nastal zajeten album, ki bo lahko služil zgodovinarjem in raziskovalcem. Zajema pa obdobje 1918–1943. Izročili smo ga Gledališkemu muzeju v Ljubljani.«

Besedo povzame mož Jože, ki ji je pri delu v veliko oporo: »Pritegnile so me te stavbe, arhitektura stare Ljubljane. Vsaka hiša diha svojo osebnost, vsaka je drugačna, svet zase. Rad pomagam ženi pri raznih akcijah, zlasti, kadar ima opravka s tiskarnami. Tudi letos, oktobra, ko bo prišel v Cleveland Ljubljanski oktet, se bom pridružil organizatorkam, Progresivnim Slovenkam in s ponosom bom žrtvoval svoj prosti čas za to, da bi turneja okteta čim bolj uspela.«

»In še nekaj imamo v hiši, na kar smo ponosni: tri slike slikarja Božidarja Jakca: portret očeta Erazma iz leta 1930, sliko morja, prav tako iz leta 1930 in sliko kolca iz 1958.

Ta moj obisk v Sloveniji bo rodil sado-ve. Mnogim potomcem Slovencev, ki žive v Ameriki, bom zdaj s še večjim navdušenjem pripovedovala o vaseh in mestih, iskrenih in toplih ljudeh ter gostoljublju, ki ga je deležen vsak tujec v tej deželi, kaj šele rojak, ki ga vežejo nanjo mnoge vezi. Dognala sem, da imam tod veliko več sorodnikov, kot pa v Ameriki,« strne svoje vtise ena najzaslužnejših Progresivnih Slovenk. Še nekaj spominkov – kaset in plošč narodnozabavne glasbe in misel seže v Cleveland, kjer čakata sinova in nova generacija, da nadaljuje delo navdušenk in zagnancev, kakršna je Joyce Gorše-Plemel, slovenska Veselka.

Ivan Cimerman

Zdaj ne pridem več

Tako si napisala v enem tvojih zadnjih pisem, sestrična Mary. In si dodala: »Lani, 9. septembra sem bila stara osemdeset let in trideset let je minilo, odkar nas je za vselej zapustil moj dobri, skrbni mož. Če pomislim nazaj, si lahko rečem, da je bilo moje življenje zares lepo, čeprav sva oba tukaj v Ameriki trdo garala, vsak dan od jutra do noči. Imava dobra otroka, pridne vnuke in pravnuke. Oh, draga bratranka, saj si ne moreš misliti, kako velika je danes moja družina. Kar dosti je bilo treba vselej pred prazniki pripraviti daril. Pletla sem in pletla, pa šivala za otroka, za vnuke, za pravnuke... Zdaj pa ne morem več. Prišla je bolezen. Ja, saj je bila še dolgo tu, pa ji nisem dala do besede. Zdaj pa me hoče potolči. A družina lepo skrbi zame. Zdaj otroci in vnuki šivajo in pletejo zame, pripravljajo darila, da bi bila vesela. In tudi sem, čeprav imam včasih bolečine, ki so tako hude, da obležim. Ko pa je malo bolje, spet vstanem in se veselim za vsak dan, ki ga preživim med svojimi. Tako radi se imamo. Moja bolezen? Mislila sem, da je želodec, pa sem imela dieto. V bolnico pa so me vso pregledali. Rekla sem: hočem resnico! Zdravnica je po-

vedala. Zdaj vem, kako je z menoj...«

Berem Maryna pisma in mislim na najino prvo čisto slučajno srečanje pred nekaj desetletji v Ljubljani. Tako živ je tisti dan pred menoj, kakor da je bilo to včeraj. Bilo je poleti in v vseh prostorih Izseljenske matice je bilo živahno kakor v čebelnem panju, z vseh strani sveta so prišli naši ljudje obiskat domače, slovenske kraje in svoje ljudi. In med njimi je bila tudi Mary iz Milwaukeeja, Wisconsin. Povedala je, da je po rodu iz Štajerske in končno sva obe neskončno presenečeni ugotovili, da sva čisto pravi sestrični, hčerki dveh bratov Javornikov iz Laporja. Tako sva se spoznali. Potem je prišla še sedemkrat.

Sama pripoveduje v pismu o tem: »Dobro, da sem prišla v stari kraj, ko sem bila še močna in korajžna, da sem lahko šla povsod in vse videla. Osemkrat sem obiskala Slovenijo. Enkrat je prišla z menoj sestra Helen, dvakrat hčerka Marica, enkrat sin in snaha pa osem parov sestričev z ženami. Tako zdaj moji otroci vedo, kje na Štajerskem sem se rodila jaz in kje njihov oče. Samo dve vasi sta vmes.

Zdaj pa ne pridem več. Ne zmorem potovanja. Pa nič zato. Saj imam res lepe spomine. Novice iz starih krajev mi pa prinaša Rodna gruda. Tudi otroci in vnuki, čeprav ne znajo slovensko, jo radi gledajo in so zelo radovedni, ko jo berem. Ko je bila notri lepa slika

Na sprejemu pri Slovenski izseljenski matici: od leve proti desni – Florence Unetich, Joyce Gorše-Plemel in Mary Kobal. Spredaj stojita otroka predsednika SNPJ – Michelle in Edward Hribar mlajši.

Mary Grasch iz Engelwooda na Floridi (v sredini). Na desni hčerka Marica z možem Francisom, na levi sin Anton z ženo Jožefo.

ajdove njive, so me vprašali: Kaj je to ajda? Tu pri nas nimamo ajdovih njiv. Pa sem jim razložila in povedala, kako dobre so jedi iz ajde: žganci, krapci. Ja, Rodna gruda nam pomaga, da stari ne pozabimo na domače kraje in da jih naši otroci in vnuki spoznajo...»

Draga bratranka Mary! Čeprav zdaj živiš daleč v sončni Floridi, si mi, ko

prebiram tvoja pisma, tako blizu, da v svojem srcu čutim utrip tvojega srca in slišim tvoj vedri glas. Naj ti bo vsak dan v krogu tvoje družine posebej prijeten in lep in misli na to, da sta trdna volja in velika ljubezen še velikokrat premagali tudi še tako hudo bolezen. Pozdravljena!

Ina Slokan

Dogodek na lovu

Lepega jesenskega dne se je naša vesela lovska skupina odpravila na lov na divje svinje. Toplo avstralsko sonce nas je prijetno grelo in nas po daljšem, neuspešnem streljanju tudi precej utrudilo. Tako smo se hitro odločili, da se utaborimo in zmanjšamo naše zaloge hrane in pijače, med katerimi je bilo tudi večje število steklenic »melbourne bitter«. Nismo še utegnili postaviti šotorov, ko se je nenadoma zabliskalo in zagrmelo. Sonce so nenadoma zakrili temni oblaki in debele kaplje dežja so začele namakati osušena tla. V paniki smo se hitro razbežali na vse strani v upanju, da si najdemo zavetišče. Toda kam? Na srečo sem opazil debelo, votlo deblo. Kot zajec sem hitro smuknil v votlino in se oddahnil. Skozi odprtino sem opazoval neurje.

Lilo je kot iz škafa. Pravo avstralsko

vreme. Od utrujenosti me je hitro premagal spanec. Sanjal sem o obilnem lovu.

Ko sem se končno prebudil, sem z veseljem opazil, da zunaj zopet sije sonce, nebo pa je bilo jasno in čisto, kot da bi ne bilo nevihte. Pretegnil sem se in se odločil, da stopim ven. Toda groza! Nenadoma sem opazil, da je odprtina premajhna in da ne morem ven. Poskušal sem na vse načine, toda zaman. Spreletel me je strah. Kaj zdaj? »Treba bo umreti v tej votlini,« sem razočarano ugotavljal. Nenadoma mi je prišlo pred oči vse moje življenje, razmišljal sem o vseh dobrih in slabih stvareh, ki sem jih počel v življenju...

In ko sem se spomnil, da nisem poravnal naročnine za Rodno grudo, sem se počutil tako majhnega, da sem z lahkoto stopil iz votline.

Tudi drugim, ki še niso poravnali naročnine, svetujem, da to store čimprej. Prav tako svetujem tudi tistim, ki niso poravnali članarine pri Slovenski zvezi »Ivan Cankar« v Geelongu, da ne bi bili kdaj pozneje v zadregi. Lep pozdrav vsem bralcem Rodne grude in članom Slovenske zveze »Ivan Cankar« v Geelongu.

Jože Ramuta, Geelong, Vic., Avstralija

Slovenci iz BUČ in LUČ v Melbourneu

V poletnih mesecih, ko so pikniki ena izmed oblik srečevanj z našimi izseljenci, se ti zdi, da se je med udeleženci stakla nevidna nit. Izda jo zaupljivi, pričakujoči nasmeh, prijazna beseda, domačnostna kretnja. Ta dopoldan so prišli Debelakovi v Matico, da bi za nekaj let vnaprej poravnali naročnino za Rodno grudo, oče Stan-ko, mati Marija in hči Greta, manjkata le

še hčerka Sharon in sin Gary. Z njima sta domačina, brat in sestra – dvojčka Fani in Avgust Pahovnik iz Krnic pri Lučah v Savinjski dolini, povezani pa so po krvnih, sorodstvenih vezeh in Debelakovi so bili med svojim bivanjem v Sloveniji njihovi dragi gostje.

Oče poseže v spomin: »Že 25 let je minilo, odkar sem odraščal iz domovine s trebuhom za kruhom, potem, ko sem se izučil za mizarja. Najprej sem šel za šest mesecev v Avstrijo, nato pa prek Luče, še naprej, v Avstralijo, kjer smo se ustavili v Melbourneu. Hišo imamo in zasebno mizar-sko obrt. Deset let je minilo, odkar nismo videli rodne Slovenije in domotožje je bilo premočno. Štiri mesece nameravamo osta-

ti, sredi junija smo prispeli. Žena Marija je doma iz Luč v Savinjski dolini, jaz pa iz Buč na Kozjanskem.« Nasmehnemo se posrečeni rimi: LUČE – BUČE. Ta rima bo trajala vse življenje, pravi pa se ji zakon.

»Skoraj verjeti ne moremo, ko danes vidimo, kaj ste naredili iz naše Slovenije! Hiše so lepe, zidane, nadstropne, včasih so bile še povsod, predvsem na Kozjanskem, s slamo krite, iz ilovice butane. S konji smo orali in z rokami obdelovali zemljo, zdaj pa – traktorji in vse vrste strojev v vsaki trdnješi kmečki hiši. Vse kaže, da so začeli kmeta mnogo bolj upoštevati in spoštovati, kot pa so ga takrat, ko sem bil še fantič. Če bi bilo v naši mladosti tako, bi le redki odšli po svetu!« Otožen nasmešek mu spreleti obraz, kot kanec obžalovanja, da ni svojih najboljših moči dal tej zemlji, tem ljudem, ki so in ostanejo najbolj nje-govi. Žena Marija povzame: »Savinjska dolina se kar koplje v hmelju, ki ga zdaj sodobno obdelujejo. Lesene kole, »štangec« smo imeli nekoč hmelju v oporo, zdaj pa so tu betonski stebri, hmelj obirajo strojno. Ej, mislim, da je bilo obiranje hmelja najbolj vesel dogodek pri nas! Iz vseh krajev so vreli obiralci v to lepotoj, spali so po senikih in prinesli s seboj vse mogoče domače dobrrote. Šala in pesem, vrisk in smeh je odmeval ponoči in podnevi. Obiranje hmelja je še vedno lep praz-nik, ki ga nobena »mašinerija« ne bo mogla spodriniti.«

Na Rodno grudo smo naročeni že 20 let in nam predstavlja družinski zaklad. Najprej pogledam slike, nato rubriko PO SLOVENIJI, med vrsticami iščem svoje ljudi, svoj kraj in dogodke v njem. Potem jo počasi in večkrat preberem, da mi ostane v srcu in spominu...»

Hčerka Greta, ki nas molče posluša, se nam razkrije kot – pevka, ki poje v ansamblu Večerni zvon: »Delam kot pomočnica direktorja trrdke Siemens, moja velika strast pa je zabavna glasba, petje. Šest Slovenk in Slovencev, potomcev priseljen-cev, nas poje v tem ansamblu: Emilija, Majda in jaz, in fantje: John (Ivan), Zlatko in Andrej. Pojem v angleščini, nemščini, najraje pa v slovenščini. V Melbourneu dobimo skoraj vse tekste, ki so popularni v Evropi. Poprej sem štiri leta nastopala pri ansamblu Drava.

Mi, mladi, radi beremo o modi, filmu, zabavni glasbi in športu, tega pa v Rodni grudi skorajda ni najti, zato si želimo, da bi bil tudi za nas kakšen kotichek.

Rada bi imela natiskane vse tekste slovenskih papevk z notami vred, da bi jih lahko posredovala avstralskim poslušalcem na naših nastopih. Slovensko besedo si poslušalci najlaže zapomnijo s pomočjo pesmi, ostane pa jim še dolgo v zavesti, zlasti če imajo posluh in znajo potem sami zapeti novo melodijo.«

Manjkata še dva: 14-letna Sharon, ki hodi v gimnazijo, 18-letni Tary, ki ni mogel z njimi, saj ga poleti ne morejo pogrešiti pri njegovem delu, uči se za konstruktorja v gradbeništvu.

Jeseni šele se bodo odtrgali od rodne Slovenije, ti trije izmed Debelakovih, zdaj vpijajo vase vse lepote, po katerih so desetletje hrepeneli, potujejo, obiskujejo prijatelje, sorodnike in obnavljajo mate-rinščino.

Ivan Cimerman

umetniška beseda

Danilo Lokar

Ključjakar

Boštjanu Ključjarku se je zmeraj zdelo, da se v njegovi vasi pod goro hitreje mrači kot drugod. In zdelo se mu je tudi, da se dani počasneje, kakor drugod po dolini.

»Gora je preblizu!« je rekel sam s sabo, kadar je prišlo spet tako občutje nadenj. In v takem primeru se je napol odkril, pahnil je klobuk v zatilnik in, privzdignil je glavo, se ozrl v goro. Čaven je res stal pred njim, kakor da mu bo vsak hip pritisnil na nos. Nekaj časa je z očmi razbiral po rebrih, šel od Sv. Urbana proti Mali in Veliki Konjariji in nato zakrožil po košenicah nad Stomažem. Zdaj je bil prepričan, da je tako in spet je sklonil glavo.

Pripravljaj je voz za na pot in šaril okoli sore. Bila mu je nekoliko predolga. Toda odžagati jo, krajšati jo, mu je bilo žal – tudi skopost je bila zraven – in tako ni vedel, kaj bo storil.

Neko noč namreč, imel je že pol poti do Gorice za sabo, se je na vozu nenadoma prebudil. Bilo mu je, kakor da mu je legel nekdo na prsi. Pa ni bilo na prsih nikogar, bile so povse proste, le na sori zadaj je sedel, zviti sam vase, neznan capin. Misli je, da bo odskočil, ko sta se pogledala, toda zagrabil je še trdneje za ročico. In zato ni danes Ključjakar vedel, kaj bi s soro. Krajšati? Pustiti? Vedel je le to, da hoče med vožnjo na vozu brezskrbno spati.

Mirno je ravnal po načrtu dalje in del predolgo soro iz glave. Nalagal je na voziček na vrh slame poljedelsko orodje, ki so ga bili izdelali v kovačiji. Kosi so bili povezani med sabo z žico. Večje kopače po šest skupaj, manjše motike po dvanajst. Nameščal jih je vrh slame na straneh, zadaj, spredaj in preudarjal, kako mora pustiti za samega sebe v sredini dovolj votlega prostora, kjer bo med vožnjo preležal noč.

V tem načrtovanju je bilo polno sladke romantike, če pomislimo, da je Ključjakar pri vsem tem opravilu računal najbolj na udobnost in lagodnost sanjarjenja, ki ga bo zibalo vso pot v svojem naročju. To sanjarjenje

pa je terjalo prijetno ležišče. In zato je mislil, kako bi podložil še slame, nato pa natrčano vrečo sena na desno in na vzglavje.

Kovač Ključjakar je bil prav tako voznik kakor kovač in zato ni bil ne eno ne drugo popolnoma, pač pa eno in drugo napol. In vendar je morda prav spričo tega opravljal svoje vsakokratno opravilo s posebno vnemo in prizadevnostjo, če že ne z ljubeznijo.

Mrak se je bil medtem že dokaj dobro zgostil, ko je spet privzdignil klobuk in nato radovedno vzdignil še glavo, a ni več razložil melišč in griž v Čavnu. Tudi ni več obšel s pogledom vsega pobočja, temveč se je že vdal v mrak in noč in pomislil na vprego.

Vozil je z osli, vozil je navadno s tremi osli, ki so šli po cesti vstric, in le redko je priključil četrtega. Včasih ni niti natanko vedel, zakaj je bil priključil četrto žival. Le pozdelo se mu je, da je pač rad imel »vso družino« skupaj, se pravi v tem primeru na poti.

Danes mu je bilo ponagajalo, ker sta bili dve živalci bosi in je zgubil malone ves popoldan, da ju je podkoval. Ker je bil in voznik in kovač, ju je podkoval sam. Bili so pa še drugi vzroki. Rad je opravljal, če je le šlo, vse sam. Živalce so mu bile tako pri srcu, da jih ni rad dajal komursibodi iz rok.

»Saj,« je rekel, »storile so se v mojem hlevu, pred mojimi očmi.« Zato je rad podkoval sam.

To noč se ni odločil za četvorko, odločil se je za trojko in zaračunal je, da je malone pripravljen.

»Toda,« je pomislil, »ne prezgodaj na pot.«

To je bilo zaradi vozov in zlasti avtomobilov, katerim se je bilo nerodno izogibati. Če je hotel vso pot sanjariti, in to je hotel, na to je računal, mu ni smela vozniška skrb zapirati poti. Zato je rad krenil na pot med deseto in enajsto, ko je vsak popotnik mislil na svojo posteljo. Takrat, se mu je zdelo, je cesta dovolj prosta in takrat – prišlo mu je na um še nekaj čisto posebnega.

Rad je gledal v zvezdno nebo, kakor je mislil, kadar so vse zvezde zunaj. Proti polnoči bi to moglo že biti in takrat bi imel slabo tretjino svoje nočne poti za sabo. Bil je nekje blizu Goričice.

Bilo je v aprilu po sedmih zvečer, noč je že pala, živalce so bile podkovane, voz nared. Vreča za na desno stran, vreča za na vzglavje sta bili na vozu.

Lahna sapica je vlekla od Podrte gore in Boštjanu znane zvezde so prihajale prav od te strani na nebo. Ta red je ljubil, tega si je želel.

Zdaj bo povečerjal, potem bo počival, še malo počakal in vsa vas bo že pala v trdno spanje in glasno bo zasmrčala; ceste bodo prazne, to je poglobitno. Takrat bo prišla njegova ura.

Minil je Goričico in se bližal Selskemu klancu, ko so korakale živalce čudovito enakomerno, vsa trojka v en korak, to mu je bilo všeč. Glavo je imel visoko vzdignjeno na seneni vreči, tako da je zrl na svoja ozvezdja od strani. Že preko polovice neba so se bili pomaknili Gostosevčki, bliže njemu je stal Kočijaž s presvetlo Capello in skoro nad čelom je imel razsežno, drzno skupino Orion, velikega nebeskega lovca z Riglom na levi.

»Nebeški lovec!« je vzkliknil glasno Ključjakar in se razveselil daljav nad sabo, ki mu jih je zajemalo željno oko. Rado je pilo na veselstvu.

Vela je nežna pomladna sapa in zdelo se je, da hoče sproti pomesti vsako pegico z neba.

Malomarno, kakor da se mora preveriti, ali so zvezde prav razmeščene, se je nato obrnil z vsem telesom na desno in zaobjel z enim pogledom Veliki voz, Severnico in – že v obračanju v svoj prejšnji položaj – Kasiopejo, ta je visela tik nad njegovo glavo.

Trojka je korakala enakomerno v hrib. Korakala je po sredi ceste in skoro drobno je odmevalo v taktu nabijanje dvanajstih kopitc, ki so bila spričo razgrnjenega veličastja jasne pomladne noči res nežna.

Ključjakar se je zazrl v ozvezdje pred sabo in nepopisno občutje prostosti se mu je razlilo po prsih, ko je pomislil na lepo pravljico, kakor jo je bral v knjigah. Toda Artemida je bila ljubosumna na velikega lovca, ki je korakal tako zmagoslavno po goščavah in tudi po morjih in ga je s puščico usmrtila.

Za Ključjakarja pa je imel občutek velike prostosti v veselstvu, ki ga je obšel, ko se mu je postavilo svetlo ozvezdje naproti, še drug nasledek. Sprožilo je v njem napol nevoščljivo, napol ugodljivo spominjanje na deklet, ki ni pripadalo njemu, kje pa! toda je sodilo toliko bolj k njegovemu skrite-mu, zatajevanemu, a zato nič manj resničnemu miselnemu in čustvenemu krogu.

Ključjakar si je že dolgo želel in je porabil vsako priliko, da je napeljeval vodo na ta mlin, da bi se Franc in Filomena na kak način srečala in povežala. In ker se mu je to naposled, kakor je mislil, posrečilo – a zgodilo se je dolgo pred njegovo zamisljivo in zgodilo se je docela mimo njega – in sta se mladenič in deklet tako pošteno srečala, da sta se drug v drugega ujela, mu je tako godilo, da ga je kakor noro osrečevalo. Nor, kakor je bil, se mu je zdelo, da so bile prave zvezde z njim, da so tudi zdaj na njegovi strani in je v veseli obsedenosti celo klical veliko ozvezdje Rimščic nad glavo mladega para.

Videl je iskreči se pogled dekleta, ki se je bilo v poslednjem letu tako izpre-

menilo. Prav njen pogled je pridobil na globini in iskrevosti, ki ju prej ni imel in ki ga je celo on sam včasih iskal. A tudi telo je bilo sedaj bolj poudarjeno in kakor samozavestno.

Pogledal jo je radovedno od strani, ko je prišla popoldne na Fužino, in razumel je, kaj se v nji godi. Pogledal je ob drugi priložnosti na Franca, bil mu je po poli stric po očetu, kakor je bil dekletu po poli stric po materi, pogledal na gluhomemega Matevža, ki se je tudi priložnostno ustavljal v kovačnici, in sedaj se mu je zdelo že popolnoma gotovo, da so ju povezali tihi, zanesljivi tokovi. Sam je bil še spogledljiv in se njegovo erotično čustvo ni več vzdignilo nad to spogledljivostjo. Danes nič več. Bilo je, kakor da mu ta spogledljivost zadostuje, kakor da mu je sama tudi namen. Bila je poslednji ostanek velikega življenjskega kompleksa.

»O lepa, lepa, lepa moja,« je napol blebetal, napol šepetal Ključjaka sam s sabo, ko je ležal na vozu na slami, se z glavo upiral v natrpano vrečo, se pazil, privzdigoval, da ga ni povezano železje prehudo tiščalo, in zrl v zvezde. Zvezde, se mu je zdelo, se tudi pomikajo, kakor njegov voziček po cesti, a one so vendarle bolj počasne. Njihove poti so daljše, njihov cilj bolj odmaknjen. Vseeno mu je močno prišlo, da je primerjal svojo vožnjo s trojko s potjo zvezd na nebu, in se je nasmehnil.

Podoba dekleta je prihajala predenj kar sama od sebe, nič je ni bilo treba danes klicati, bila je več čas tu, ob njem in pri njem. Bila je tudi popolnoma jasna in razločna, kakor zvezde nad njim, in kdaj pa kdaj se mu je pozdelo, da sloni dekletov komolec na skrajnem spodnjem robu ozvezdja velikega nebeškega lovca, Oriona, po priliki nekje nad južnim obzorjem. In sredi hladne majske noči, ko je pošepetavala nočna sapica preko ceste, se mu je zdelo, da čuti tudi dekletovo toploto ob sebi in oni posebni duh njenega telesa, ki ga ni mogel pozabiti. Bilo je razmerje dveh starcev do Suzane, ko starca laskrno prežita od strani skozi vejevje proti stopnicam nad vodo, kjer se zrcali božansko telo dekleta, ki se hoče ohladiti in okopati.

Vprega se je pomikala po sredi ceste enakomerno, trojka se je včasih tako zelo ujela v en korak, da bi bil mislil, da stopa ena sama žival. Pa tudi Franc, pa tudi Tevž sta se mu postavljala pred oči in se sladko smehljala in bilo je celo, da ju je zamenjeval s sabo, to je, da so vsi trije kukali skozi vejevje od strani za lepo Suzano, ki stopa previdno v kopališče. Poznal je podobo iz mesečnika. Pa se je podoba sprevrgla in zrl je pred sabo le onadva – Franca in Matevža, pa spet samega sebe namesto njih dveh.

»O laskrni norec!« si je rekel.

Naposled se je dekle, ki je slonelo na nebesu in bilo s komolcem uprlo v krajno zvezdo velikega nebeškega lovca, glasno nasmehnilo. Takrat se je nasmehnil tudi Ključjaka in od sladkosti zaprl oči.

Trojka je korakala enakomerno po sredi ceste, stopala je kakor z enim samim parom kopitc, zvezde so se pomikale po nebesu v smeri proti zapadu, proti Gorici, kakor da hočejo z vozom dalje. Dekle, ki se je bilo naslonilo s komolcem na krajno zvezdo, se je smehljalo dalje in – kakor v odgovor – se je smehljalo na vozu, upirajoč glavo v trcato vrečo sena na vzglavju tudi Ključjaka, ko je bil zaprl oči.

V tem trenutku se je postavila podoba popolnoma nazorno predenj.

»Vsi trije gledamo enako hotljivo,« je vzkliknil v samem sebi sanjarski voznik, »vsi trije imamo enako pravico, vsi trije gledamo enako pravico nanjo in se,«

Dekle, ki je doslej slonelo na ozvezdju še dokaj mirno in zadržano, se je zganilo, vzdignilo komolec, zvezda je

zasijala v belem ognju z veliko močjo in dekle je vstalo. Bilo je, kakor da hoče stopiti dol, Ključjaka se je nalahno zdrznil, ker je uganil, da hoče naravnost nadenj.

»To pa ne,« je vzkliknil, »kaj bo rekel pa Franc?«

Bilo je že napol v snu in norost mu je že medlela, ko je izgovoril Franc. Kajti ko je stopilo obličje fanta predenj, ni bil več gotov, ali je njegova misel zanesljiva. Brž se je ovedel, na pragu med snom in stvarnostjo, da se mu hoče podoba pomešati in zabrisati in se je zato oprijel samo obličja dekleta. To se je že sklanjalo nadenj, ko ni več občutil, kako ga zveženj rovní ob desnem boku tišči, ker se je bil malo prevagnil. Enakomernega stopanja trojke ni več slišal in ko ga tudi majska hladeča nočna sapa ni več rezala v lica in ni več naporno tiščal v vrečo, je pal v sen.

Odlomek iz novele Svetla noč, ki je izšla v zbirki novel pod skupnim naslovom Dom je jezik pri Cankarjevi založbi v Ljubljani.

Kažipot (foto: Janez Zrnec)

mladim po srcu

Mitja Vošnjak

Iz hlač zvezdice

Kot že tolikokrat je bila mamica spet slabe volje.

»Zaradi tebe nimam niti zvečer časa, da bi se spočila,« je očitala, ko je stala ob koritu v kuhinji in drgnila ter ožemala umazano perilo. »Da bi šla ven, niti pomisliti ne smem!«

Kam neki naj bi šla, je ugibal mali Jožek, saj je vendar že ob prvem mraku policijska ura. Odkar so tujci zasedli mesto, vse od večera pa do jutra nihče ne sme na ulico, čez noč odmevajo med zidovi samo topi vojaški koraki ali pa razbijanje po zaklenjenih vratih.

»Le kdaj bo konec,« je na glas pomislila mamica in si z mokro roko otrla solze iz oči. Takšni so bili že dolgo vsi večeri, sicer pa Jožek sploh ni videl mamice drugače kot zvečer. Ves dan je bila zdoma, zjutraj v tovarni, nato pa je hodila prat in pospravljat, da je zaslužila za oba. Tako je pač, odkar je očka neko jutro odšel. Povedal je samo, da bo obiskal sorodnike na Dolenjskem. Bilo je jeseni, zima je že minila medtem in tudi pomlad, a se še ni vrnil.

Mamica pravi, da sploh ne ve, kje naj bi bil – mogoče so ga ubili, saj je vojna in ni človeško življenje vredno niti toliko kot kozarec vode. Jožek pa misli, da mu mamica laže: zakaj bi bila sicer vsa zmešana, če vidi italijanske kolone, da odhajajo iz mesta na dolenjsko stran? Zakaj bi kdaj pa kdaj tiho šepetala z neznanci, ki prihajajo v hišo, pa se potem še dolgo smehljala in včasih celo zapela? V omari je našel listek, poln besed, ki so brez pomena, a je vedel, da je čudna sporočila pisala očkova roka. Spominjal se je še njegovih velikih in oglatih črk, nihče drug na svetu ni pisal tako!

Saj bi bilo lepo, če bi se z mamico pošteno pogovorila o očku, a mu nihče ne zaupa in mu vse prikriva.

»Kje vraga si se plazil,« je zagodrnjala, ko je na vrh obesila še zadnjo

srajco in segla po umazanih fantovskih hlačah. Bile so blatne, da je mamica prišla sirkovo krtačo, brez nje jih prav gotovo ne bi očistila. Na koncu, ko so spet bile kot nove, jih je hotela še polikati. Najprej bi seveda morala poravnati žepe, a je bilo spet vse potr-gano, čeprav jih je pred dobrim tednom pošila.

»Le kaj počneš,« se je zgrozila, »če bi tvoj očka videl, bi te pošteno za-ušesa!«

Zapeklo ga je v srcu, najraje bi se ji uprl in zakričal, da bi bil očka nanj ponosen. A kaj bi se prepirala, saj ji je že tako dovolj hudo, sicer pa bi izdal še kakšno tajno, če bi bil preveč zgo-voren.

Medtem je mama obrnila hlače, poiskala je iglo in vdela nit. Lotila se je šivanja, kot da ji pranja ne bi bilo dovolj.

Potem pa, ko si niti Jožek in še manj mama nista mislila, da se bo kaj zgodilo, se je spremenilo vse.

Na robu žepa, v razcefranem blagu, se je zasvetila majhna rdeča zvezdica!

Zvezdica v strganem žepu? Mamica se je začudila, nezaupljivo, polna dvomov se je zazrla svojemu Jožku v obraz. Od kod naj bi se vzela zvezdica v njegovem žepu?

Jožek pa je uganil, da je končno doživel trenutek, ki je dolgo čakal nanj. Odločno, kot pač mora biti pri velikih ljudeh, je obljubil in zahteval hkrati:

»Vse ti povem,« je pribil, »vendar pa mi boš ti najprej pojasnila, kako je z očkom v partizanih!«

Prijateljsko ga je potegnila k sebi, še na kolena si ga je posadila kot že dolgo ne. Segla mu je v razmršene lase, solze v njenih očeh je osvetlil srečen nasmeh.

»Ti si moj junak,« mu je zašepetala, »si torej zdaj že tudi ti z nami?«

Nič dosti ni razmišljala, da mu je obljubila: »Pa se pogovoriva, če znaš molčati!«

»Veš, mama, to je prima stvar,« ji je strokovno pojasnil. »Najprej si pripravimo zvezdice in listke z napisi, natlačimo jih v žepe in jih v rokah držimo, da ne uhajajo, kadar ne smejo. Po mestu hodimo, in če odmaknem roko, se papir vsipava iz žepov skozi hlačnice po tlaku. Oni seveda divjajo, ko gledajo listke in ugibajo, zakaj so vse ceste postale rdeče!«

»Pazi se, fant,« mu je svetovala, ko ga je poljubila na teme, »pazi se, da te ne dobijo! Počakati moraš, da se vrne očka, še sanja se ti ne, kako bo srečen in ponosen nate!«

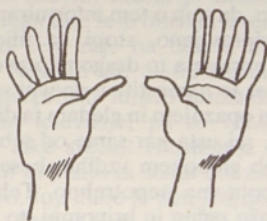
Jožek je potem mislil samo še na očka, ki je partizan, mamica pa je skrbela za vse drugo. Šivanko z nitjo je seveda odložila in jo shranila nazaj v prazno škatlo. Vzela je raje škarje in se lotila dela drugače. Lepo in gladko je obrezala odprtini v žepih, da ni od raztrganega blaga štrlela nobena nitka. Jožku, ki jo je začudeno gledal, pa je pojasnila:

»Tako bo bolje, veš! Nič se ti ne bo več zataknilo v razcefranem blagu, zvezdice bodo gladko in mehko padale iz tvojih hlač!«

Ročice

Roke so vsakršne vrste: desnice ali levice, navadne ali dolgoprste in čisto majhne ročice.

Te so za žvenketanje vilic in žlic ali za varno spanje sklenjene preko lic.

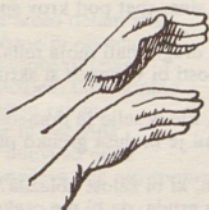

A so tudi take ročice, ki nočejo iti spat, pa se iz posteljice obešajo mami za vrat.

Od drugih ročic poznamo ročice za težke glave in take, ki jih ne znamo vtakniti v rokave.

Ročice za rokovanje, če na obisk pride kdo, in takšne za vneto mahanje v slovo.

Limanice

Na Slovenskem so poznali lov na vodne in lov na kopne ptice. Vodne ptice so lovili odrasli in otroci deloma za dopolnilo hrani, največ pa za prodajo. Lovili so jih z zasledovanjem, v pasti in na limanice.

Oglejmo si lov na limanice.

Najprej so si morali pripraviti limanice. Zanje so narezali brestove ali vrbove palice, kakih dvajset centimetrov dolge in štiri do šest milimetrov debele. Potem so pripravili ptičji lim, ki so ga kuhali iz jagod hrastove omele. Z limom namazane limanice so nastavljali na drevesa in grmičevje. Ptice, ki so naletele nanje, so se prilepile in se niso mogle rešiti s še tako močnim frfotanjem.

Mladi ptičarji, ki so nastavljali neusmiljene pasti, so znali spretno posnemati ptičje glasove, s katerimi so vabili ptice na limanice. Pogosto so v ta namen postavili pod drevo v kletko zaprtega ptiča, da je s petjem vabil druge ptice. Imenovali so ga vabnik.

Če boste v pogovoru kdaj slišali, da so zvalili koga na limanice, boste razumeli, od kod ta izrek in kaj pomeni.

Marija Makarovič

Ročice za skremženino in mulokuho, pa take z visoko vročino pod pazduho.

Ročice, ki te imajo rade do zvezd, in take, ki se hahljajo veselo v pest.

A čisto na koncu ročice za razne čarovne podvige: na njih za vse kljukaste škricice zorijo fige.

Klofuta

Nekega dne se je učiteljica prej vrnila iz

Vera Marija Volk, Dunaj, Avstrija

Jože Ramuta, Geelong, Avstralija

Kje si pesem, ki bi žalost ublažila?
Kje si rodna gruda, da bi me prekrila?!

ostali pravični, boste doživeli mnogo škode, toda sovražnikov ne boste imeli.

Bilo je v Turčiji. Prišel sem v neko delavnico in opazil 12-letnega dečka pri delu čepé na tleh. Vprašal sem ga, koliko je star. Ni mi vedel povedati. Ni znal ne brati ne pisati. V šolo ni hodil, oče mu je umrl, ostala je mati z malimi otroki in on, najstarejši, je moral najti delo, da bi materi pomagal preživeti družino. Sam je bil obut v raztrgane šlape, imel je kratke hlače in raztrgano srajco, moral je delati za druge... Istega dne sem obiskal izven mesta – veste jaz sem raje na deželi, mesta sem tukaj v Nemčiji sit, materializma ne maram – preprosto turško družino. Nimajo radia, ne televizije, pa so vendar kljub revščini tako srečni! Harmonija vlada pri njih, radi se imajo in znajo biti zadovoljni. Zdravi so. Joj, kako je tam doli, pri nas' vse drugače! Dober zrak in ljudje se ob srečanju prijazno pozdravljajo, govore med seboj in se zanimajo drug za drugega, kako žive. Tukaj pa hodimo, bolje – bežimo, drug mimo drugega, hladno, brez občutka... Potem mi je še povedal: naši ljudje se počasi selijo v domovino. Pred kratkim (bilo je letošnjo pomlad), so Turki iz občine Duisburg izvedeli, da oblast želi, da bi se naj izselili proti primerni odpravnini. In tako se jih je v nekaj dneh iz predmestja Duisburga v Severni Nemčiji izselilo pet tisoč turških družin. In kakšne so bile posledice? Dosegli so ravno nasprotno, kot je oblast želela. Tamkajšnje življenje je dobesedno zamrlo. Trgovci niso imeli komu prodajati, gostinci so ostali brez prometa, zdravniki brez zaslužka in tako naprej. Nastala je prava verižna reakcija...

Končati sva morala pomekanek in razšla sva se kot dobra prijatelja.

Ko je opoldne prišla hčerka iz službe, sem ji povedala moj doživljaj. Toda navdušila je nisem, kajti ni se mogla strinjati z obiskovalčevu trditvijo, da dragoceno opremljeno stanovanje ni sreča. Rekla je: Če pomislim, kako težko je bilo v tujini med tujci začeti ustvarjati, potem sem res lahko zadovoljna, da je iz dela pridnih rok in uma vse to nastalo. Srečna sem, četudi bi včasih za kozarec vode iz domačega studenca dala vse, kar imam, tako domotožje me prime. Ni pa samo imetje, kar me osrečuje, vse bolj sem srečna zato, da imam možnost, da lahko pomagam tistim, ki nimajo in jih osrečujem. Imam urejeno družinsko življenje, zadovoljni smo, vseeno gojimo upanje, da se nekoč vrnemo v domovino.

Erna Meškova

Cilka Žagar

SLOVO

Za srečo delam zdaj račune in obračune za vroče objeme plačujem odškodnino pesem rabim ker ni več vina in dnevi so pust in nočeva več niti spomina.

naši po svetu

Srečanje v Moravcih

Uradne ocene devetega srečanja slovenskih društev Zahodne Evrope sicer še ni, vendar pa eno vsekakor lahko ugotovimo, da je to srečanje v vsem preseglo mariborsko srečanje pred dvema letoma, ki je bilo prvo srečanje naših zahodnoevropskih društev v domovini. Srečanje v Moravcih in Murski Soboti je bilo po zaslugi pripravljalnega odbora, predvsem soboških organizatorjev, – zares dobro pripravljeno, nadvse dobro obiskano in izredno bogato. Za udeležence je bilo toliko prireditev, da so bili lahko zadovoljni stari in mladi.

Vprašanja o delu in perspektivah naših zdamskih društev seveda niso izostala niti tokrat. Prireditelji so jim namenili poseben posvet v Moravcih, ki je bil zelo dobro obiskan in zelo koristen. Na njem so – na pobudo predsednika koordinacijskega odbora za vprašanja delavcev v tujini pri RK SZDL Slovenije Martina Mlinarja – osredotočili pozornost na eno samo vprašanje: kako pritegniti v delo društev mladino, predvsem odraščajočo in s tem zagotoviti dvoje: da bo ostala zvesta materini besedi in privržena naši samoupravni socialistični skupnosti ter da bodo iz njenih vrst prihajali aktivisti, ki bodo ob pravem času prevzemali najodgovornejše naloge v naših društvih na tujem.

Kot je dejal neki udeleženec, je dober učitelj slovenskega pouka zelo važen predpogoj za to, da bo tudi druga ali morda že tretja generacija naših zdomcev ostala zvesta domovini. Pravi učitelj mora biti seveda dobro strokovno podkovan, predvsem pa mora zagotoviti, da bo mladina rada prihajala k slovenskemu dopolnilnemu pouku. Za to pa je potrebno, da si pridobi otroška srca v času tudi prek slovenske pesmi in glasbe, pa čeprav to ni v učnem programu. Skratka: učitelj mora doseči, da otrokom slovenski dopolnilni pouk ne bo v nadležno breme, temveč v veselje in jim bo pomnil veselo vez z domovino. Če bo to dosegel, bo veliko manj nevarnosti, da bi mladina, ki je že prerasla obvezno šolanje, postala plen tujega okolja.

Upamo, da bomo na desetem srečanju slovenskih društev Zahodne Evro-

Srečanje slovenskih zahodnoevropskih društev v Moravcih je potekalo pod geslom »Slovenija – moja dežela«.

Sestavni del vseh srečanj so tudi pogovori predstavnikov slovenskega družbenopolitičnega, gospodarskega in kulturnega življenja z rojaki.

Na »Veselim toboganu«, javni radijski oddaji, ki je potekala hkrati s srečanjem, so sodelovali slovenski otroci iz več kot dvajsetih društev.

pe lahko o tem pomembnem vprašanju spregovorili že bolj samozavestno. Ni še odločeno, kje bo jubilejno srečanje; za zdaj sta kandidata Ljubljana in Tübingen, kjer je 1586 let, torej pred 400 leti, v njegovem sedanjem predmestju Derredingen umrl oče slovenske knjige Primož Trubar. To bo odločeno do konca tega leta, in sicer po posvetovanju zdamskih društev in SZDL Slovenije. Kaže pa – vsaj tako je bilo slišati na posvetu v Moravcih –, da je večina slovenskih društev za to, da bi bilo to srečanje v glavnem mestu SR Slovenije.

Besedilo: Milan Pogačnik
Slike: Mare Rudolf

Pred 40 leti so mladi Slovenci v severni Franciji ustanovili svojo organizacijo

V Pas-de-Calais v severnem delu Francije so na pravkar osvobojenem ozemlju izpod nemškega okupatorja mladi Slovenci oktobra 1944 ustanovili svojo mladinsko organizacijo. To je bil pomemben dogodek, saj se je takrat zbrala skupina mladih Slovencev in tudi drugih Jugoslovancev, da bi se dogovorili o obrisih in vlogi mladih, ki naj bi v okviru svoje organizacije razvijali ljubezen do domovine, napredka in demokracije ter ohranjali in gojili nacionalno kulturo.

Prvim srečanjem je kmalu sledilo

večje zborovanje mladih. Že 28. januarja 1945 se je v Lensu, v gostilni pri Pateju, zbralo 53 mladih Jugoslovancev, večinoma Slovencev, da bi postavili temelje prve mladinske organizacije slovenskih oziroma jugoslovanskih izseljencev v severni Franciji. V maju 1945 je organizacija dobila tudi uradno ime: Zveza slovenske mladine v Pas-de-Calaisu. Toda to ime je bilo kmalu preozko in organizacija se je preimenovala v Zvezo jugoslovanske mladine v severni Franciji. Po tem vzgledu so bile ustanovljene podobne organizacije v drugih krajih Francije, zlasti v Moselle in Meurthe-et-Moselle. V februarju 1947 je bilo ustanovljeno tudi osrednje mladinsko vodstvo za vso Francijo s sedežem v Parizu.

Aktivnost mladine v severni Franciji ima bogato napredno tradicijo iz predvojnih časov v okviru društev, ki so tamkaj delovala med obema vojnama: Jugoslovanska podporna jednota,

Vesna, Društvo proti vojni in za mir, samostojne sindikalne sekcije v okviru Generalne konfederacije dela (CGT), društva sv. Barbare, Sokola idr. Obdobje od 1925 do začetka druge svetovne vojne je bilo bogato izpolnjeno z živahnim kulturnim delovanjem, o čemer pričajo številne dramske prireditve in pevski nastopi, v okviru katerih so imeli svoje mesto mladi.

Mladi so imeli pomembno vlogo tudi v francoskem odporiškem gibanju skupaj s francoskimi udeleženci, že v letu 1941 ali v okviru »nacionalnega gibanja za osvoboditev Jugoslavije«, ki je bilo ustanovljeno v Sallauminesu že zadnjo nedeljo v aprilu 1941. Mnogi mladi so skupaj s starejšimi z vsem žarom svoje mladosti ali dolgoletne pripadnosti naprednemu delavskemu gibanju prispevali svoj delež v boju proti okupatorju in dajali svojo kri za svobodo Francije ter tudi svoje domovine, saj se je okrog 50 mladih in nekaj starejših borcev iz severne Fran-

Martin Kačur v Ameriki

Razmišljanje o utrjevanju slovenstva med izseljenci

Slovenski izseljenci v Ameriki, kakor tudi drugod – po Evropi in po drugih kontinentih – so bili vse do druge svetovne vojne v glavnem preprosti, obubožani kmečki ljudje, ki so šli v svet s trebihom za kruhom. V deželah, kamor so prišli, v Ameriki pa še posebej, so bili ne le tuji ampak tudi drugorazredni državljani, delavci, ki so garali v glavnem po rudnikih, neke vrste moderna vprežna živina. Ker so se oblačili in hranili drugače od domačinov, in še posebno ker niso znali jezika dežele, v katero so prišli po zaslužek, jih domačini nikoli niso smatrali za sebi enake. Kadar je prišlo do gospodarskih kriz in do brezposelnosti, pa so bili priseljenci še tarča sovraštva, češ da so domačinom odžirali kruh. Tudi danes, v času depresije na industrializiranem zahodu, je tako. Mnogokje jezni domačini dolžijo garače – priseljence za svoje gospodarske probleme, za pomanjkanje služb. Tukaj, v Ameriki, jezno kažejo na hiše, ki so si jih priseljenci postavili tekom let, na vse, kar so si pridobili s trdim delom in varčevanjem. Nihče ne pomisli, da so izseljenci navadno prijeli za dela, ki se jih noben domačin ne bi bil dotaknil, da so živeli skromno in se drenjali po podpopprečnih stanovanjih, in to leta in leta. Poleg nevoščljivosti zaradi zaslužka pa trpijo doseljenci tudi zaničevanje, včasih prikrito včasih očitno, zaradi svojega etničnega izvora. Zato ni čudno, da so se priseljenci doslej največkrat družili le s svojimi rojaki in se zbirali v prostovoljnih getih. Gradili so si cerkve, kjer so vzdrževali lastne duhovnike, ustanavljali so si lastne kulturne domove, kjer so preživljali proste ure med svojimi – vse to pa ne toliko iz narodne zavednosti kakor zato, ker so bili edino v takih združevanjih dobrodošli in enakovredni. Tam so lahko dajali duška svoji zagrenjenosti in domotožju v pogovorih z ljudmi, ki so živeli v identični situaciji.

Tako se je med izseljenci ohranjala tudi slovenska »kultura«. Uprizarjali so stare slovenske igre na nivoju čitalnic, peli slovenske pesmi, se veselili ob poticah in klobasah in se

razživiljali ob polkah in pijači. Tudi politiko so prinesli s seboj v novo domovino; tako so se v tujini spet razcepili na napredne in konzervativce. Nastajale so grupe, ki druga z drugo niso hotele imeti nobenega opravka, razen obmetavanja z blatom, seveda, z namigavanji in obtožbami. In tako kulturno dediščino so ljudje poskušali posredovati tudi svojim otrokom. A tu je nastal problem. Otroci nikoli ne žele biti drugačni od svojih vrstnikov; še manj pa so želeli otroci doseljenecv nositi na rokavu značko, da pripadajo neki manjvredni plasti prebivalstva. Nastala je borba okoli materinega jezika. Jezik je namreč otroku pomenil najvidnejšo manifestacijo »drugačnosti«. Dostikrat se je uprl vlogi tolmača, kadar je moral s starši po opravkih na uradih ali po nakupovanju izven »ghetta«. A mnogi otroci so morali to delati cela leta, ker se njihovi starši nikoli niso naučili več kot nekaj najnujnejših fraz v angleščini. Ob sobotah in nedeljah, ko so njihovi sošolci igrali hockey ali baseball, ali pa se brez dolžnosti podili naokrog, neomejeni v svoji svobodi, so morali izseljenski otroci v slovensko cerkev, nato v slovensko društvo, pa v slovensko šolo, če je kje bila. Ni čudno, da so to delali le, dokler so bili prisiljeni, odvisni od staršev. Čim so zrasi in se osamosvojili, so se vsega tega otresli; in tako so slovenske organizacije med izseljenci ostajale brez mladih članov. Prva generacije slovenskih otrok, rojenih v Ameriki, je še govorila jezik svojih staršev, ker je bil to pač edini jezik sporazumevanja s starši. Druga je znala slovensko le malo ali nič več. »Slovenščina« otrok rojenih v Ameriki je bila, seveda, le neprečiščeni in z »amerikanščino« premešani dialekt slovenske vasi, iz katere so starši izšli. Tudi če so se otroci slovenščine učili v kaki cerkveni šoli, ni dosti pomagalo. Učitelji so bili največkrat požrtvovalni amaterji, ki pa knjižne slovenščine ali sami niso obvladali, ali pa je v danih okoliščinah niso mogli posredovati.

V zadnjih desetletjih pa se je sestav slovenskih doseljenecv znatno spremenil. Med njimi so se znašli izobraženci. Večina izmed teh je bodisi že ob prihodu v Ameriko obvladala knjižno in pogovorno angleščino, ali pa si jo je osvojila v nekaj mesecih. Čeprav mnogi takoj skraja niso našli zaposlitve v svoji stroki, so se z vso energijo vrgli na prizadevanje, da jo čimprej najdejo. Niso se zaprli v kak geto, ampak so se brez vsakih manjvrednostnih kompleksov vključili v politično, gospodarsko in kulturno življenje svoje nove domovine. Tem Slovincem slovenske cerkve in

cije pridružilo tudi narodnoosvobodilnim enotam v Jugoslaviji.

Jugoslovanska mladinska organizacija, ki je bila ustanovljena v Pas-de-Calaisu oktobra 1944, je torej imela idealne vzornike.

Osnovne naloge Zveze jugoslovanske mladine v severni Franciji bi lahko strnili v štiri točke:

- združiti vso jugoslovansko mladino iz severne Francije
- razvijati ljubezen do domovine, napredka in demokracije
- razvijati nacionalno kulturo
- krepiti bratstvo in enotnost med mladim in jugoslovansko mladino.

Mladim je pomagal pokrajinski odbor Narodnostnega gibanja osvoboditve Jugoslavije, ki se je kasneje preimenoval v Združenje Jugoslovancev v severni Franciji. Za delo z mladino je bilo vedno zadolženih nekaj starejših tovarišev (Martin Hajsinger, Franc Gole, Franc Močilnikar), ki jim ni bilo

žal prostega časa kljub napornemu delu v rudniku.

Številni mladi so tudi slabo obvladali materinščino, zato so se na sestankih v začetku pogovarjali v glavnem v francoščini. Kmalu pa so se odločili, da mora biti njihov pogovorni jezik slovenščina, zato so se izpopolnjevali v materinem jeziku. Najuspešnejši način za izpopolnjevanje je bilo petje. Že v začetku 1945 so mladi ustanovili svoj pevski zbor, ki ga je vodil zdaj že pokojni Ignac Klenovšek. Zbor je nastopal na vseh prireditvah, kjer je sodelovali jugoslovanski naseljenci. Mladi pa so sodelovali tudi v dramskih skupinah, nekateri pa so se vključili tudi v telovadni krožek.

Na svojih sestankih so se mladi seznanjali z osvobodilnim bojem v domovini, z razvojem ljudske oblasti in obnove domovine, z delom Ljudske mladine Jugoslavije, Skoja idr. Sodelovali so na vseh jugoslovanskih zborovanjih in na pomembnejših francoskih mno-

žičnih manifestacijah. Nemogoče je pozabiti jugoslovansko manifestacijo ob 9. maju 1945 s sprevedom iz Sal-lauminesa. Nepozaben je bil tudi sprejem partizanskega pevskega zbora ob njegovem gostovanju v Pas-de-Calaisu. Nepozabna sta bila pogreb mladega slovenskega partizana Viktorja Filipiča in slavnost ob poimenovanju ulice po borcu Murniku. Podobnih manifestacij pa je bilo še več.

Posebej je treba opozoriti na navdušenje mladih leta 1946, ob ustanovitvi samostojne mladinske izseljenske delovne brigade za delo na progi Brčko-Banovići. Brigado je sestavljalo kar 76 mladink in mladincev iz severne Francije in 40 iz drugih pokrajin.

Brigada je bila odlikovana z redom bratstva in enotnosti I. stopnje 30 mladih brigadirjev je za stalno ostalo v domovini. Leta 1947 je izseljenska mladinska brigada sodelovala tudi pri graditvi proge Šamac–Sarajevo, poz-

kulturni domovi niso pribežališča. Udeležujejo se njihovega življenja – če se ga udeležujejo – zavestno, da s svojo prisotnostjo potrdijo in manifestirajo svojo slovensko identiteto. Nekateri tudi zato, da s svojim znanjem in razgledanostjo vodijo manj izobražene rojake. Na slovenske veselice in piknike hodijo bolj iz zvestobe kot zaradi dejavnosti samih.

Vendar pa so prav ti ljudje kvas slovenskega izseljenstva. Oni so tisti, ki bodo slovenstvo v tujini ne le ohranili, pač pa mu bodo utrdili mesto v družini kulturnih narodov sveta. Ta generacija, in prav ta, ima to edinstveno možnost in zgodovinsko dolžnost. Zakaj? Nekateri njeni pripadniki, večina, so bili izobraženi v matični deželi, v Sloveniji, nekateri so celo diplomirali na ljubljanski slavistiki. Njihova slovenščina ni nebogljeni dialekt z omejenim besednim zakladom. Suvereno se gibljejo na nivoju knjižne slovenščine in pogovornega jezika izobražencev, hkrati pa obvladajo tudi angleščino, ne samo do potankosti in subtilnih nians knjižnega jezika, ampak tudi – in to je mogoče le zato, ker živijo in delajo v vsakdanjosti tujine, kjer se živi jezik formira in spreminja iz dneva v dan – pogovorni idiom in slang. zato slovenski izseljenec-izobraženec lahko opravlja – oziroma bi lahko opravljal, če bi finančno zmožel – prevažno funkcijo posredovanja slovenske kulture tujini. To posredovanje obsega: prevode slovenskih klasikov v angleščino, učbenike za slovenščino (pisane s stališča tujca!), informativno dopisovanje v dnevno časopisje in znanstvene publikacije o Slovencih, njihovi zgodovini, jeziku in literaturi. Táka, v angleščini pisana dela, so dragoceno pomagalo potomcem starih izseljencev, ki iščejo svoje korenine, tako kot jih v zadnjih letih prizadevno iščejo črni Amerikanci kakor tudi potomci raznih drugih etničnih skupin. Istočasno pa utirajo slovenski kulturi pot na mednarodno prizorišče.

Velikega pomena je dejstvo, da je predstojnik slavistike na univerzi Columbia v New Yorku vzgojil generacijo slavistov – Amerikancev, ki so si vzeli slovenščino za predmet svojega znanstvenega raziskavanja. Lani je iz tega kroga izšla ne le monografija o slovenskem jeziku izpod peresa Slovenca, predstojnika profesorja R. Lenčka, ampak tudi monografija o Prešernu, ki jo je napisal njegov učenec, prof. H. Cooper. Letos praznuje desetletnico znanstvena organizacija, Society for Slovene Studies, ki povezuje znanstvenike-sloveniste v ZDA in Kanadi, skrbi za

slovenske sekcije na ameriških in mednarodnih slavističnih srečanjih in prireja lastne konference ob važnejših jubilejih. Take so bile npr. konference posvečene Kopitarju, Adamiču in 400-letnici Dalmatinove Biblije.

Drugi slovenski znanstveniki, ekonomisti, zgodovinarji, sociologi, etc. izdajajo dela s slovenskimi tékami iz svojih strok. nekateri pa dodatno še zbirajo podatke in dajejo na svetlo npr. antologije slovenskih pesnikov in pisateljev v Ameriki, leksikone-kronike o Slovencih, ki so se uveljavili in proslavili v življenju nove domovine – Amerike, informativna dela o Sloveniji, njeni geografiji in folklori. V New Orleansu je ekonomist profesor T. Hočevár, ustanovil majhno založbo za slovenske knjige z optimističnim imenom Prometej; v njej so že izšle razprave o Slovencih in Sloveniji doma in v Ameriki, pa tudi prevod Vorančevih Samorastnikov.

Vsa ta dela pa ustvarjajo slovenski izseljenci-izobraženci z velikanskimi žrtvami. Vsa njihova prizadevanja in vsi dosežki so plod neuničljivega Martina Kačurja, idealista. Vsa Amerika je kulturno en sam asfaltirani Blatni dol, ena sama veselica, na kateri se punce v rdečih židanih bluzah posmehujejo Kačurjem in se veselo vrtijo v razdivjanih ritmih plesa pred apokalipso. Kaj je njim kultura?! O literaturi – celo svoji lastni – povprečni Amerikanec ne ve ničesar. Slovenski pisatelj-izseljenec je vesel, če prodaja njegove knjige pokrije stroške izdaje. Plačila za svoj trud ne pričakuje in ga nikoli ne dobi. Včasih se mora vsa njegova družina čemu odpovedati, da pride do izdaje knjige; po vodi gredo počitnice, novo pohištvo, avto. O kakih honorarjih za dopise v slovenskem izseljenskem časopisju ni govora. Tudi prispevki v znanstvenih publikacijah niso honorirani. Stroške za udeležbo na konferencah dostikrat krije neumorni Kačur sam.

Ali bo zdržal v Blatnem dolu? Stara se in moči mu upadajo. Ali ni škoda, če ta generacija izobraženih slovenskih izseljencev ne bo mogla izkoristiti svojega potenciala, če bodo njihovi talenti ostali neizrabljeni in bo tako slovenska kultura brez takih posredovalcev obvisela nekje na robu svetovnega prizorišča, neopazna, nepoznana in nepriznana? Svetovna kultura pa bo ostala brez tega majčkene, a blestečega kamenčka, ki bi dodal svojstveno poanto njenemu mozaiku.

Irma M. Ozbalt,
Montreal, Canada

neje pa tudi pri graditvi ceste bratstva in enotnosti.

Iz tega zapisa lahko ugotovimo, da drugi rod naših izseljencev v severni Franciji ni zatajil svoje nacionalne pripadnosti in je častno zastopal Jugoslavijo na tujem.

Žal je odhod mnogih mladih v domovino močno zavrl nadaljnje delo mladinske organizacije. Še huje je bilo leta 1948, ko so francoske oblasti prepovedale delovanje združenja Jugoslovčanov, kar je imelo za posledico, da je prenehalo vse društveno življenje v severni Franciji. Toda Slovenci ne bi bili to, kar so, če ne bi kasneje ponovno ustanovili svoje združenje in ponovno oživeli društveno življenje.

Danes, po tolikih letih, so bivši člani mladinske organizacije postali možje in žene pa tudi že dedje in babice. Nekaterih žal ni več med živimi. Zelo različna so bila tudi pota posameznikov, nekateri so si družinsko okolje ustvarili v domovini, drugi so ostali v Franciji.

Na sedanjih prireditvah, ki jih prireja združenje Jugoslovčanov v severni Franciji, je navzočih mnogo mladih, kar priča, da se radi udeležujejo tovrstnih srečanj. Nekateri so aktivni člani odbora, še vedno pa so zavzeti za razvoj narodnostne kulture, zlasti glasbe. Slišati je želje po učenju slovenskega jezika. Bržkone slovenska beseda v severni Franciji še ne bo zamrla, kajti pri mladih se vedno poraja kanček narodnega ponosa, kot se je pojavljal tudi med obema svetovni vojnama, v času odporniškega gibanja in po osvoboditvi.

Anton Kukovica

BELGIJA

Iz dela društva Sv. Barbara

Jugoslovansko kulturno društvo Sv. Barbara v Eisdnu je v zadnjem času

Zmagovalci in organizatorji »iger brez meja« pred društvenim domom

Dva posnetka z zabavnih »iger brez meja« pri Sv. Barbari v Eisdnu

uvedlo v svojo dejavnost nekaj novih prireditev, ki so pritegnile vrsto novih članov in prijateljev društva, kakor tudi Belgijcev, ki imajo radi Jugoslavijo. Tako nam je ob obisku uredništva pripovedoval kulturni referent Barbare Salih Čavkič z ženo Jeleno Marčuk. Spomladi letos, točneje 26. maja, je tako društvo priredilo zabavne »igre brez meja«, na katerih so se mladi in tudi starejši člani pomerili v številnih igrah, ki so med gledalci vzbudile veliko smeha in veselja. Dogovorili so se,

da bodo podobne prireditve večkrat.

V maju so imeli pri društvu tudi lepo proslavo materinskega dneva, v začetku septembra, po poletnih počitnicah pa so pripravili »borzo« jugoslovanskih izdelkov, pri kateri so sodelovala jugoslovanska podjetja, ki izvažajo v Belgijo. V novembru letos bo društvo pripravilo veselo martinovanje, združeno s proslavo dneva republike, na kateri bo nastopal tudi ansambel, ki ga bo posredovala Slovenska izseljenska matica.

Slovenska dopolnilna šola v Vorarlbergu v Avstriji, ki jo vodi prizadevna učiteljica Antonija Brezec, se je letos udeležila tudi tradicionalne prireditve mladih švicarskih Slovencev z naslovom »Slovenski otroci vabijo« v Unteribergeru, udeležuje pa se tudi nekaterih drugih slovenskih in jugoslovanskih društvenih prireditev v tem delu Avstrije. Njihova folklorna skupina je imela izreden uspeh tudi na »dnevu tujih delavcev«, kjer je nastopila skupaj s kulturnimi skupinami nekaterih drugih narodnosti, ki so se začasno naselile v Vararlbergu. Šola neguje tudi prijateljske stike z osnovno šolo dr. Jožeta Potrča iz Ljubljane. V aprilu letos so obiskali svojo prijateljsko šolo in skupaj z ljubljanskimi učenci so se odpravili tudi na obisk Postojnske jame (na sliki: učenci iz Vorarlberga z učenci OŠ Dr. Jožeta Potrča v Ljubljani).

Novo slovensko društvo v Muntedamu?

Breda in Bert sta se srečala po naključju, kot se srečujejo mladi po vsem svetu, ona Slovenka iz Cerknice, on Holanec iz Muntendama. Ruski plinovod je označeval s številkami s svojo ekipo in fantje so si iskali prenočišča ob delu na terenu. Turšičevi so ga vzeli pod streho, zagledala sta se drug v drugega in... Zdaj se Breda Turšič piše Sikkens, rodili sta se jima že dve hčerki – Nina in Tanja. Muntendam je trg z okrog 4000 prebivalci, blizu Groningena, mesta, velikega kot naša Ljubljana. In v tem majhnem kraju se je našlo pet Slovencev, ki so se poročile s Holanci. Največ časa so 'zdoma' Maroltovi, polnih 27 let. Vezi z domovino so še vedno žive in tudi zlepa ne bodo zamrle.

Pred kakšnimi 20 leti so se začeli v Muntendam množično priseljevati Srbi in drugi, saj je to zahteval skokovit razvoj tekstilne in čevljarke industrije, zasnovali so družine pa tudi druge oblike družabnega življenja.

Tudi naše Slovenke so sklenile, da ne bodo držale križem rok, vedno bolj so čutile potrebo po organiziranem, javnem delovanju za ohranitev jezika, kulture, nacionalne zavesti, vsega, kar jih opredeljuje in priklepa na nekdanji dom. Dozorela je misel: USTANOVI-LE BOMO SLOVENSKO DRUŠTVO!

Sredi poletja sta se Breda in Bert oglasila na Slovenski izseljenski matici v Ljubljani, da bi se dogovorili o tem »rojstvu«. Zatrjevala sta, da ni nobenih ovir za ustanovitev takega društva, tamkajšnje oblasti z razumevanjem sprejemajo tovrstne pobude.

Breda je bila vsa v ognju: »Oprede-
liti moramo pravno-formalno utemeljitev za ustanovitev društva, naše dejavnosti, cilje, način nastopanja v javnosti. Pri tem bomo poudarili kulturno in jezikovno poslanstvo. Pet družin nas je, za začetek se lahko sestajamo na domovih.« In se ozre po možu Bertu, ki z blagohotnim razumevanjem

podpira njeno idejo: »Za nastope raz-
nih skupin iz domovine imamo v Mun-
tendamu dovolj dvoran, najprej pa
morava urediti formalnosti z registra-
cijo in podobnim.«

Tudi kakšen slovenski stavek se mu
prikrade. Žena Breda ga ljubeče ošvr-
kne: »Ni čudno, saj sem ga poslove-
nila!«

ŠVEDSKA

Švedska: skupinica mladih Slovencev v Malmöju. Od leve proti desni: Dario Križ, Natali Silič, Viktor Kraševac, Milena Franceus in Diana Krumpačnik. Foto: Anton Mažgon

AVSTRALIJA

V prostorih slovenskega kluba Triglav v Sydneyu je bila 7. julija izredno zanimiva folklorna prireditev z naslovom: »Jugoslavija pleše«. Na prireditvi je bila prikazana folklor vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti, saj so sodelovala tako jugoslovanska izseljenska društva iz Sydneya kakor tudi društvo »Mladost« iz oddaljenega Newcastla. Na slikah: mladi plesalci slovenskega kluba Triglav (v kolu) in folklorna skupina Slovenskega društva Sydney.

Umrli je Tone Muha

V Geleenu na Nizozemskem je 20. junija 1984 umrl Tone Muha, dolgoletni član in večkratni odbor-
nik slovenskega društva Sv. Barba-
ra v Geleenu. Bil je tudi zvesti bra-
lec revije Rodna gruda. Za njim
žaluje žena Ani Muha, ki ji ob tej
priložnosti izrekamo iskreno soža-
lje.

od porabja do čedada

Prvi praznik izseljencev Rezijske doline

Sredi avgusta so v vsej Rezijski dolini potekale slovesnosti ob prazniku izseljencev, ki ga je priredilo kulturno društvo ROZAJANSKI DUM. Rezijska dolina je znana po svojem bogatem ljudskem izročilu – plesih, pesmih, basnih, pripovedkah, ki se širijo iz roda v rod. Hkrati pa jo preveva velika bolečina zaradi izseljevanja, saj so samo v zadnjih tridesetih letih izgubili 54 odstotkov svojih prebivalcev. Kljub temu pa so ostali zvesti svojim koreninam, navezani na rojstni kraj, kamor se vračajo vsaj enkrat na leto ob največjem prazniku, za »Šmarno mišo«.

Na tem prvem srečanju je o emigraciji spregovoril predsednik društva ROZAJANSKI DUM, Aldo Madotto. Dr. Milko Matičetov je poudaril česte stike med Rezijani in Slovenci v matični domovini. Svoje občutje pa sta s pesniško besedo izrazila Silvana Paletti in Renato Quaglia.

Predstavili so tudi nove izdaje domačih in drugih knjig. Prof. Bruno Petris je v skupni knjigi izbral najboljše iz del sedmih rezijanskih ustvarjalcev. Bogat kulturni program pa je povezoval neumorni kulturni delavec Luigi Paletti, zaokrožila pa rezijanska folklorna skupina.

Veliko doživetje pa je bila revija zborovskega petja, ki so jo priredili v kulturnem domu na Ravanci. Bogato glasbeno izročilo slovenskih rezijanskih vasi pa so posredovali tudi pevski zbori iz Osojan, Solbice in Bile. Ljudske pesmice so opevale vse koticke te prelepe doline pod Kaninom, ves Kulturni dom pa je v en glas zapel himno Rezijske doline LIPA MA MARICA.

Slovenski utrip v Porabskem monoštru

Slovenci so vezani na Monošter največ po ekonomski, upravni in prosvetno-kulturni plati. Lani pa je postal tudi upravno središče. Največ pripad-

nikov slovenske narodnosti pa ne živijo na območju Monoštra, pač pa v predelu, ki ga označujejo kraji: Verice – Ritkarovci, Števanovci, Andovci, Gornji Senik, Dolnji Senik, Sakalovci in Slovenska ves.

Ob 800-letnici se je Monošter lani preimenoval v mesto, ki je tako najmlajše mesto na Madžarskem. Tako je dobil tudi večje pristojnosti. Nekdanje okrajne institucije, ki so bile pred tem v Körmendu, delujejo zdaj pri mestni občini (svetu) v Monoštru.

Po enem letu statusa mesta še ni mogoče pričakovati velikih sprememb. Pomembno pa je, da so začeli graditi več večjih zgradb, ki bodo postale pomembna središča: osnovno šolo, gledališko hišo, tovarno strojne opreme, nova stanovanja; obnovili so več stavb. Mestni pečat je dobila trgovina, ki je bolje založena.

Za tamkaj živeče Slovence je status mesta velika pridobitev, saj jim ne bo treba odhajati iz domačih krajev s trebuhom za kruhom širom po Madžarski, zaustavljeno je izseljevanje.

Za financiranje razvoja porabskih vasi je še vedno zadolžen županijski svet v Szombathelyu. Pri mestnem svetu v Monoštru pa je začel delovati oddelek za prosveto, kulturo in šport. Prav tu pa obstoje možnosti za nadaljnje uresničevanje narodnostne politike v slovenskih porabskih vaseh.

Ta oddelek je že navezal stike z organizacijsko enoto zavoda za šolstvo SRS v Murski Soboti. Prvi rezultati se kažejo v povezovanju osnovnih šol in vrtcev na obeh straneh meje. V Porabju se bodo oprli na izkušnje dvojezičnega šolstva, ki ga imajo v Pomurju.

Slovenski oktet gostoval med rojaki na Koroškem

Slovenski oktet je po zaključnem koncertu na 32. mednarodnem poletnem festivalu v Križankah nastopil med rojaki na avstrijskem Koroškem, peli so v Železni Kapli in Podgorju.

V Železni Kapli je bil gost okteta sloviti organist Hubert Bergant, ki je s pomočjo domačega župnika in vodje mladinskega doma na Reberci, Poldeja Zunderja, organiziral koncert v cerkvi sv. Mihaela. Oktet je zapel Galusovo skladbo, sledile so pesmi slovenskih skladateljev in koncert organista Berganta s skladbami za oktet in orgle avtorjev Mokranjca in Čajkovskega. Zaključili so s črnskim duhovnim pesmimi in poželi aplavz poslušalcev.

Oktet je prispel na Koroško dan po zaključenem referendumu koroškega Heimatdiensta, s katerim so sprožili zahtevo, da bi ločili nemško govoreče od slovensko govorečih šolarjev na južnem, dvojezičnem delu Koroške. Vendar so se nacionalisti ušteli, ko so predvidevali, da bo kar 83% južnokoroških staršev za ločitev otrok, saj je ta odstotek že po tednu dni padel na 8,9% volilnih upravičencev. Ta manjšina pa seveda ne more odločiti o ničemer.

Ta referendum je zelo prizadel rojake na Koroškem, saj je spet privrela na dan zatajevana nacionalistična gonja in mrznja. Heimatdienst je tudi zatrjeval, da bo zbral v ta namen sto tisoč podpisov, večina prebivalcev pa se je izrekla proti referendumu, med njimi tudi deželni glavar Wagner.

Polje pozimi (foto: Janez Zrnec)

novе knjige

Antologija jugoslovanske
mladinske proze

Od sna do zvezd

Izbor kratke jugoslovanske proze, ki je v prodaji v dveh knjigah na skupno 480 straneh, predstavlja eno večjih založniških dejanj. Časovno zajema obdobje po realizmu, na prelomu devetnajstega v dvajseto stoletje, obe vojni, graditeljski zanos po osvoboditvi, vse do današnjih dni. Tematski razpon besedil prehaja preko spominskih, avtobiografskih, fantazijskih pripovedi do urbaniziranega, tehničnega sveta velikih mest; od socialnega, stvarnega, resnobnega, do humorističnega, neobremenjenega, igrivega, ideologijam nezavezanega branja.

Antologija prinaša tako izbor obdobja, stilnih oblik in smeri, po edinem kriteriju – kvalitete, torej vse najboljše, kar je bilo ustvarjeno v Jugoslaviji v enem stoletju. Poleg slovenskih, hrvaških, srbskih, bosansko-hercegovskih, črnogorskih in makedonskih avtorjev so zastopani še književniki drugih narodnosti, ki živijo pri nas: madžarske, slovaške, rusinske, albanske, turške in romunske. Umetniška svežina, polnost in svojskost stila in jezika so torej glavne odlike teh pisanj.

Velik je delež slovenskih avtorjev, od Frana Levstika, Prežihovega Voranca, Ivana Potrča, Branke Jurce, Daneta Zajca, Svetlane Makarovič do Saše Vegrijeve, ki kažejo obraz današnje dobe.

Zanimive so izpovedi generacije, ki se je udeležila druge vojne in našla v njej vir navdiha, kot tudi one, ko jo je to obdobje prikrajšalo za sončno otroštvo.

Nadalje veje iz antologije mnogo odtenkov različnih psihologij naših narodov in narodnosti, navad, mišljenj, tipičnosti, svojskosti, ki dajejo z množico dobrih avtorjev priložnost za užitek odraslemu, bogastvo besedišča in dobrega jezika na umetniški ravni – za vzgojo mlademu, odraščajočemu bralcu.

Besedila so prevajali v slovenščino znani ustvarjalci in prevajalci: Ivan Minatti, France Klopčič, Branko Rudolf, Miha Matè, Slavko Jug... Anto-

logijo je zasnoval in uredil Dragutin Ognjanović, slovensko izdajo pa Evelina Umek in Tončka Stanonik, ilustrirala pa Kamila Volčanšek. Natisnili sta jo DDU Univerzum iz Ljubljane in IRO Vuk Karadžić iz Beograda. Cena obeh knjig je 1608 dinarjev.

Vinko Trinkaus

Zemlja

Pisanje o slovenski sodobni kmečki tematiki nosi tudi v tej knjigi več značilnih obeležij: najprej je tu gospodar Anton, ki mu je zemlja srce in smisel življenja. Zanj je žrtvoval mladost, jo ohranil pred pobiralcem davkov in reformami, pred begom v fabrike, kamor se je po vojni zagnalo veliko slovenskega vaškega prebivalstva, zlasti s hribovskih kmetij. Navezan je na živali, bohotno lepoto rodne zemlje. Hiša ni razkošna, je kočja; pridelek reven; trdo se prebija družina, a kljubuje, vztraja. S konji orjejo, za traktor ni denarja.

Po pameti se je oženila Boštjanova mati, srce pa ji je ostalo nemo. Boštjan je »naslednik« lik sodobnega begavčka, razklanega kmečkega fanta, razpetega med svetom, iskanjem zdomske sreče in domom, ki bi ga moral temeljito preurediti in si poiskati nevesto zanj; trči pa tudi ob starodavne navade in primitivni način gospodarjenja, na očetovo oklepanje starih tradicij pri kmetovanju.

V mesto gre in se skoraj izgubi. Rešitev išče v ljubezni, srečuje se s sebi enakimi, z zdomko Frido, ki ima

poslovno žilico, a je vseeno izkoreninjena in se stežka vrača na zemljo dedov.

Prav tragično-smešno je iskanje neveste, ki bi bila pripravljena deliti z bodočim novim gospodarjem življenje in usodo na kmetiji: »Teško dobiš dekle, če iščeš najprej kmetico... Posebne veselja za kmetovanje med dekleti ni več. Sklenil je, da bo poslej začel hoditi po vaseh, da ne bo zamudil nobene prireditve, plesa,« pove pisatelj. Ostali, obrobni liki dopolnjujejo osrednjo zgodbo.

Kaže, da so minila stoletja, v vaškem načinu življenja pa se je komajda kaj spremenilo; vas utripa po starodavnih tirnicah, veliki svet pa drvi naprej z vso hitrostjo, ki si je želijo mladi. A tisti »lažji kruh« v mestih je postal – težji!

Delo lahko uvrstimo med boljša besedila, ki izpovedujejo temeljno resnico slovenskega kmetstva; jezik je sočen in klen.

Pisatelj V. Trinkaus je najprej napisal televizijsko dramo Tiha dolina z enako snovjo, ter prejel zanj na evropskem tekmovanju tretjo nagrado.

Knjigo je izdala Državna založba Slovenije, vezana v platno stane 780 dinarjev.

Jože Toporišič:

Slovenska slovnica

Izšla je druga, razširjena izdaja Slovenske slovnice, ki jo je prvič izdal pred sedmimi leti prof. dr. Jože Toporišič, vodilni slovenski jezikoslovec. Tematsko je slovnico razdelil na sledeča poglavja: Zvrstnost slovenskega jezika, Glasoslovje, Besedoslovje, Besedotvorje, Oblikoslovje in Skladnja. V začetku vsakega poglavja je kazalo, ki razčlenjuje njegovo problematiko. Na koncu navaja domačo in tujo znanstveno literaturo, iz katere slovnica zajema. V dveh novih poglavjih je najprej govora o tvorjenju besedila, sporočanju, v drugem pa prikazuje razvoj slovenske besede od prvotnih začetkov do danes, od praslovanščine, alpsko-panonske slovenščine v narečne praskupine, nato razvoj od 16. stoletja dalje, vse do problematike sodobnega knjižnega jezika in slovenščine današnjega časa.

Knjigo je izdala Založba Obzorja v Mariboru, obsega 739 strani, stane pa, vezana v platno, 1760 dinarjev.

materinščina

Ponos

Tudi materinščina nam je lahko in nam mora biti v ponos. To je tretje poglavje našega sedanjega premišljevanja o jeziku.

Vsaka materinščina. Tudi slovenščina. In mogoče slovenščina še prav posebej. Po kdo ve kakšnem hotenju ali naključju se na sodobnem svetu srečujemo s celo množico jezikov, od katerih nekatere govorijo in razumejo številni, druge pa manj številni. Enim zato pravijo svetovni, drugim pa mali jeziki. Pa ne eno ne drugo ni ne zasluga ne krivda nas samih, zato iz tega tudi ne moreta izvirati ne naš ponos ne naša sramota.

Ta dva izvirata od drugod in iz drugih spoznanj, iz osebnih zaslug ali krivd.

Človek kot živo bitje je sicer enoten v vseh časih in in vseh krajih. O tem najlepše priča sodobnost, saj se lahko zberejo – na primer na olimpiadi – zastopniki vseh narodov in vseh ljudstev sveta, najbolj naprednih in najbolj zaostalih, pa med njimi ne bo mogoče ugotoviti bistvenih razlik, ne v zmožnostih ne v sposobnostih.

In vendar je še bolj očitna druga stran te resnice: da je vsak človek enkratna in neponovljiva osebnost. Ne le na zunaj, po telesnih značilnostih, saj priča o tem že delček, na primer izoblikovanost kože na palcu, kar uporabljajo za tako imenovane razlikovalne prstne odtise, temveč tudi po značjski, miselni in čustveni naravi. Naj o kom še tako pribijamo, da je kakor izrezan oče ali da je hči kakor kaplja kaplji podobna svoji materi, je vendar celo pri na videz nerazločljivih dvojčkah mogoče zgovornejša in zanimivejša njihova razlika kakor enakost.

Tudi jezik je ena od človekovih značilnosti in lastnosti. Ni mu dan dedno, brez njegovih osebnih krivd in zaslug, kakor na primer kožni pletež na palcu, temveč je sad njegovega osebnega učenja in prizadevanja, pa tudi sposobnosti in nadarjenosti. In v tem po svoji različnosti čudovito za par prstnemu odtisu.

Tudi po jeziku namreč lahko ločimo človeka od človeka, po govorjenem in pisanem. In sicer ne le po glasu in

njegovi melodiji, čeprav tudi po teh, in ne le po pisavi, čeprav tudi po tej, temveč tudi po slogu, besedju in skladnji. O tem se lahko kaj hitro prepričamo, pa čeprav nismo posebno poglobljeni poznavalci jezika, še več pa nam lahko o tem odkrijejo strokovnjaki za jezike na splošno ali pa strokovnjaki za vsak jezik posebej.

Kakor grafolog iz pisave razbira posebne poteze osebnosti, tako jezikoslovec iz posameznih besedil odkriva vse polno odtenkov in posebnosti, ki ločijo ne le pesnika od pesnika, pisatelja od pisatelja, temveč tudi pisca navadnega pisma, tudi sestavljavca preprostega sporočila od njegovega bližnjega ali daljnega soseda.

Ljudje namreč nismo stroji, nismo avtomati, nismo roboti, ki bi znali in zmoogli samo predpisane in vnaprej nam dane poteze in dejanja. Smo vsaj računalniki, zmožni sprotnega kombiniranja na podlagi danega znanja in izkušenj, in več ko računalniki, saj si sproti izmišljamo ne le dolžnosti in potrebe, izvirajoče iz danih temeljev, temveč celo sanjske in hrepenenjske prihodnje možnosti in nemožnosti.

Na dlani je torej, da tako rekoč dva človeka na svetu nimata in v bistvu tudi ne potrebujeta popolnoma istega jezika in če bi ga po naključju imela, bi si prizadevala tudi v jeziku priti vsak do svoje izvirne podobe. Na dlani je torej tudi, da je sicer zanimivo in v marsičem pohvalno prizadevanje tistih, ki bi radi na svetu dosegli kar največjo enotnost v jeziku, za kar naj-

Spomin sprašuje

Kje je tisti hrib,
ki za njim

skriva se vasica,
in kje je sled –
nekoč vodila je
ozka tam stezica;
prav tam,
kjer mili dom
in moja
je gorica.

Tvoj objem

Mati,
še enkrat
podam ti roko,
predno odidem
v tujo zemljo,
še enkrat želim
v tvoj topli objem,
da v srcu
bom nosil
po svetu širokem
tvojo besedo –
tvoj topli objem.

Ivan Lapuh, Morwell
Vic., Avstralija

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Ptiči ne pojo, kadar se
leve.

Pusti mačka na polico,
kmalu bo pod polico.

Pusti muho na dlan, ona
ti zleti v brado.

Rekla sova siničici:
Debeloglava!

Riba mora trikrat plavati:
v vodi, v olju in v vinu.

Ribe ni treba učiti plavati.

Saj še mravljinca na
starost izleti.

Sestradan volk še komarje
požira.

Sita mačka lovica, gladna
mačka tatica.

lažje sporazumevanje, in si v ta namen izmišljajo nove, umetne jezike ali pa obstoječe, žive povzdigujejo na prestol svetovnih. Ampak na dlani je tudi, da bi si bilo treba izmisliti zidavo novega babilonskega stolpa, da bi se ljudem spet »zmešalo« jeziki, če bi bila kdaj dosežena popolna enotnost, se pravi en sam jezik po vsem svetu.

Kakor si namreč posameznik prizadeva za svoj osebni jezik, ločljiv od jezika drugih in vendar enoten z njimi, tako se tudi vsak jezik zase kot jezik naroda zavestno in podzavestno odmiha od jezikov drugih narodov. V tem je ravno skrivnost jezikov, naj bo svetovnih ali »malih«, da vsak zna in more izraziti vse, kar je treba in kakor je treba v vsakem posameznem trenutku.

In v tem je in ne more biti tudi naša osebna zasluga: če svojega jezika ne zanemarimo, temveč ga ves čas izpolnjujemo in s tem tudi jeziku naroda pomagamo najprej v razvoju in rasti, tudi v tem in sožitju z drugimi jeziki.

In kjer je osebna zasluga, je upravičen tudi osebni ponos, ponos na jezik in ponos nase. In tak ponos je ne le krona in nagrada našemu prizadevanju, temveč tudi vir samozvesti, saj vemo, da ni važno, koliko ljudi govori in piše posamezen jezik, temveč kako ga govori in piše: z ljubeznijo in skrbjo, ali pa tja v tri dni kot blebetojoči avtomat.

Janko Moder

Renault 4.

MALI VELIKAN

— GOSPODAR SEDANJOSTI

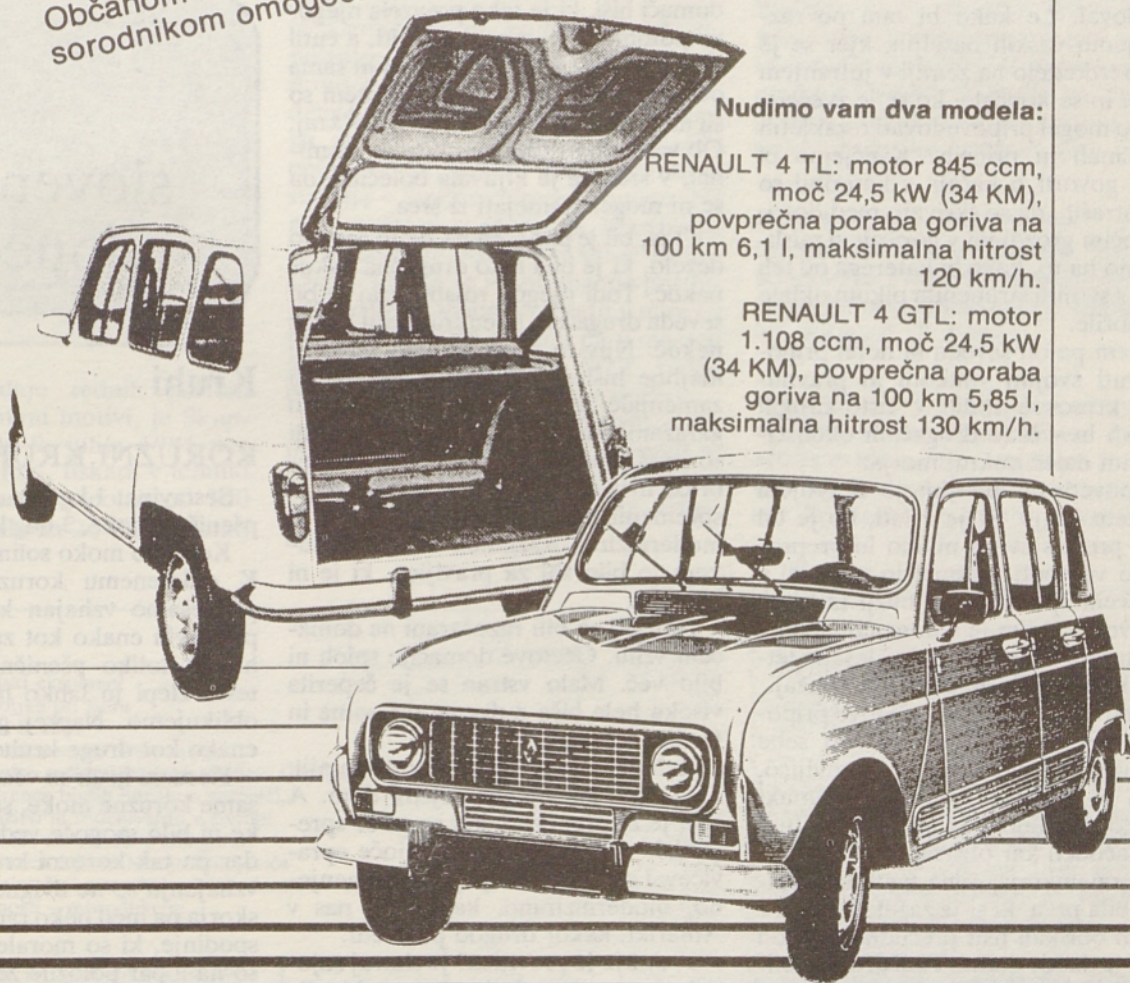
Izredno ekonomično vozilo, ki ga s podiranjem zadnjih sedežev v trenutku lahko spremenite iz limuzine v dostavno vozilo.

Občanom SFRJ na delu v tujini in njihovim najožjim sorodnikom omogočamo dodatne ugodnosti.

Nudimo vam dva modela:

RENAULT 4 TL: motor 845 ccm,
moč 24,5 kW (34 KM),
povprečna poraba goriva na
100 km 6,1 l, maksimalna hitrost
120 km/h.

RENAULT 4 GTL: motor
1.108 ccm, moč 24,5 kW
(34 KM), povprečna poraba
goriva na 100 km 5,85 l,
maksimalna hitrost 130 km/h.

Vabimo vas, da avto kupite v IMV Novo mesto ali njegovi prodajni mreži.

IMV, 68000 Novo mesto, Zagrebška 18-20, tel.: (068) 21-770, 22-927

IMV ADRIA-WOHNWAGEN-VERTRIEBES GmbH, Landsberger Strasse 487,

8000 MÜNCHEN 60, BRD, tel.: 9949898343055

Ljubljanska banka, Kaiserstrasse 11/III, 6000 FRANKFURT/MAIN BR DEUTSCHLAND,
tel.: 9949 611 29 00 51

mislimo na glas

Rožmarin

Pripeljal je ded sina in dva pravnu-ka s seboj, da bi oživel pravljičico, ki jima jo je pripovedoval v mnogih večerih, ko sta bila še otročiča, tam on kraj širokega morja. Ne, saj ni poznal pravih pravljič, tistih o kraljičinah in princih, katerih mu nikoli ni nihče pripovedoval. Le kako bi tam po razkropljenih vaških naseljih, kjer se je začelo trdo delo na zemlji v jutranjem mraku in se končalo, ko se je zvečerilo, kdo mogel pripovedovati o zakletih kraljičinah in princih? Kvečjemu bi lahko govoril o kačah, s katerimi so deco strašili, da se skrivajo med dozoravajočim grozdom v gorica in mislijo samo na to, kako bi katerega od teh otrok s svojim strupenim pikom oklale in umorile.

O tem pa on seveda ni hotel pripovedovati svojim vnukom in pravnu-kom, ki so se rodili v čisto drugih deželah in v čisto drugačnih okoliščinah tam daleč onkraj morja.

Pripovedoval pa jim je o svojem rojstnem kraju, ki je z leti, ko je bil daleč proč, s svojo milino in preprostostjo vse bolj izstopal in postajal v njegovem spominu vse bližji in lepši. Pripovedoval jim je o domačiji, ki ima nad starimi vežnimi vrati vklesano letnico, ki je segala za dvesto let nazaj.

Pripovedoval je in to njegovo pripovedovanje se je kar samo od sebe spreminjalo v neko posebno pravljičico, kateri so njegovi vnuki in pravniki zavzeto prisluhnili in je ob njej tudi sam začuden kar obstrmel.

In pravnučinja, mala svetlolasa Sally, je bila prva, ki si je zaželela, da bi z dedom obiskali tisti prečudni kraj, od koder je daddy doma. Tudi drugi so bili za to. Pomenki so se prepletali, vse več je bila želja, da obiščejo deželo in rojstni kraj ljubega dadyja.

Obljubil je, da jih popelje v svoj domači kraj in da bodo to zanj najlepše počitnice. Pa še zdaleč ni bilo tako. Nekje na dnu srca se je oglašala preteklost in obtoževala. Spomnil se je, kako je takrat trmast in mlad odšel od doma za vselej po prepiru z očetom. Spomnil se je, kako zelo je mati jokala, oče pa je klel in nazadnje prosil. Sam sebi se je zdel kot zmagovalec, ko

se je odpeljal z vlakom in zatem z ladjo tja na drugi konec sveta.

Ni bilo lahko v tujem svetu med tujimi ljudmi, a je stisnil zobe in zmagoval težave. Potem so od doma začela prihajati pisma. Ob prvih se je samovšečno nasmihal ob misli, kako zelo ga pogrešajo. Na nekatera je odgovoril kratko, hvalisavo, da mu je dobro in je zadovoljen. Še in še so prihajala pisma in postala so mu kar nadležna, da mnogih ni niti odprl več. Zatem so samo še kapljala tako od časa do časa. Oče je sporočil, da je mati umrla. Bilo mu je bridko, a je hitro prebolel, saj je bilo dela toliko, da ni utegnil žalovati. Poslal je dolarje za mašo in pogreb. Zatem je prikapljal še nekaj redkih pisem – in konec. Samo še odvetnikovo sporočilo, da je bila domačija prodana.

Le kdaj in kako se je v njem vgnedila tista pravljičica o rojstnem kraju in domači hiši, ki je tako prevzela njegove potomce? Ni mogel uganiti, a čutil je, da je ves čas zorela v njem in sama od sebe priključevala na dan. Potem so šli na velik izlet v daddyjev rojstni kraj. Ob veselem pričakovanju se je nasmihal, v srcu pa je ključala bolečina, da se ni mogel zasmejati iz srca.

O ja, bil je ponosen na svojo rojstno deželo, ki je bila tako drugačna kakor nekoč. Tudi njegov rojstni kraj je bil seveda drugačen, še enkrat večji kakor nekoč. Njiv in njivic je bilo malo in majhne hišice sredi sadovanjakov so zamenjale bele hiše s širokimi okni in garažami namesto hlevov. Vinogradi so imeli namesto kolja betonske stebre in žice. Tako je pač, čas se je spremenil, tudi moj rojstni kraj se je moderniziral. Razumeli so, a pravnikom je bilo žal za pravljičico, ki je ni bilo več.

Najbolj so bili razočarani na domačem vrhu. Očetove domačije sploh ni bilo več. Malo vstran se je čeperila visoka bela hiša z dvema terasama in tremi garažami.

Zabolelo ga je, da bi najraje zatajil, da je bil tam njegov rojstni dom. A bilo je že prepozno, ker so ga že spregledali. Sin ga je razumevajoče opravičeval ostalim. Vse je pač spremenjeno, modernizirano, kakor pri nas v Ameriki, kakor drugod po svetu.

– A kje je pravljičica? je skoraj zajokala pravnučka Sally, in se oklenila dadyja.

– Našla jo bova, se ji je žalostno nasmehnil in stisnil drobno rokico, ki se je oklenila njegove.

In sta jo zares našla, čeprav je daddy že skoraj obupal. Prijazni ljudje, ki so bili zdaj lastniki domačije – rekli so, da žive in delajo v mestu in je to pravzaprav njihov vikend – so dovolili, da si vse tam okrog dobro ogledajo.

Prišla sta tudi do tja, kjer je nekoč imela njegova mati svoj vrtič. Ni bilo

več ne ograje ne gredic, ki jih je tako skrbno negovala. Sredi plevela pa je Sally našla zelen grmiček, ki je tako prečudno lepo dišal. Odtrgala je nekaj vejic in jih ponesla daddyju. – Glej, kako lepo diši. Poduhal je in se nasmehnil, a v njegovih očeh je videla solze: To je rožmarin tvoje prababice. Ja, nič drugega ni. Izkopala ga bova in odnesla s seboj in ga vsadila doma na vrtu. In potem ti bom o njem povedal veliko lepih pravljič.

Ne, pravljič danes ni več, svet je preveč moderen zanje. A naš slovenski rožmarin še cveti in zeleni po naših vrtovih. Ali se kdaj, ko tam v tujem svetu pripovedujete zgodbe iz domače dežele svojim otrokom, vnukom in pravnikom, še spomnite nanj in na vse tisto, kar vam je v mladosti pomenilo?

Ina

slovenski lonec

Kruhi

KORUZNI KRUH

Sestavine: 1 kg koruzne moke, malo pšenične moke, 3 dag kvasa, voda, sol.

Koruzno moko solimo in poparimo. K ohlajenemu koruznemu poparku primešamo vzhajan kvas, ki smo ga pripravili enako kot za vse vrste kruha, in toliko pšenične moke, da se testo zlepi in lahko hlebec primerno oblikujemo. Naprej ga pripravljamo enako kot druge kruhe.

Koruzni kruh so včasih mesili tudi iz same koruzne moke, saj pšenične moke ni bilo mogoče vedno dobiti. Vendar pa tak koruzni kruh ni dober, pri vzhajanju se ne dvigne dovolj, vrhnja skorja pa med peko rada razpoka. Gospodinje, ki so morale peči tak kruh, so na lopar položile zeljne liste, da se testo ne bi razletelo. Tako je ostal hlebec cel, prilepljen na zeljno podlogo.

KROMPIRJEV KRUH

Sestavine: 2 kg mešane moke, pšenične in ajdove, 4 do 5 kuhanih pretlačenih krompirjev, 3 dag kvasa, 1 žlička sladkorja.

Moko zmešamo s pretlačenim krompirjem in dodamo kvas. Testo

umesimo s krompirjevko, paziti pa moramo, da sta krompir in krompirjeva voda primerno ohlajena, da ne oparimo kvasa. Kvas pripravimo kot za druge kruhe.

Pri mesenju takega testa moramo skrbno paziti na tekočino; raje jo prilijemo trikrat kot enkrat. Pri vzhajanju krompir testo mehča, zato tako testo težko vzhaja. Zato naj bo testo, ko ga obdelujemo, bolj gosto, da se ne lepi na posodo in roke.

Čar tega kruha je v tem, da je sočen in se ne posuši tako hitro kot navaden kruh.

ZDRAVILNI KRUH

Sestavine: 1 kg polno mlete zmesne moke, 3 dag kvasa, 1 žlička sladkorja, 1 žlička soli, približno 0,5 l tople vode.

Zmesna moka je sestavljena takole:

ena polovica je pšenične, druga polovica pa ržene, ječmenove in koruzne moke. Dobra pa je tudi sama pšenična moka; za peko je celo boljša.

Moko stresemo v skledo, v sredi napravimo jamico in zlijemo vanjo pomešan kvas, ki ga pripravimo tako, kot za vse druge kruhe. Počakamo, da se kvas dvigne. Nato prilijemo toplo vodo in umesimo testo. Postavimo ga na topel prostor, da vzhaja.

To testo bo vzhajalo nekoliko počasneje kot za kruh brez otrobov. Vzhajano testo znova pregnetemo in hlebec položimo na z moko potresen prtič v pehar. Medtem ko testo drugič vzhaja, segrejemo pečico na 200–210 Celzijevih stopinj. Vzhajan hlebec spečemo.

Ta kruh ni visok, če pa želimo, da bi bil višji, dodamo še 40 do 50 dkg bele moke.

vaš kotiček

Takoj prodam **zazidljivo parcelo** pod vlož. št. 2626/6 v K.O. Moravci v izmeri 1200 m² v Moravskih Toplicah (ok. 800 m od zdravilišča) pri Murski Soboti. Informacije vsak dan na naslov: Štefan in Anica Fartelj, Rupert-Feilkastrasse 1 – 8346 Sinbach/Inn, Deutschland, tel.: 9949-8571 8970.

Prodaj takoj vseljivo stanovanjsko **hišo** v centru Trbovelj, v kateri so: eno trosobno, dvosobno in petsobno stanovanje garažo. Ponudbe pošljite na naslov: Deleja Zelenka, Leninova 8, 66310 Izola, tel.: 066/61-284.

Kmečko hišo z vrtom (850 m²) v Gradovem pri Cerknici prodaj. Potrebna adaptacija. Primerno za gostinstvo-turizem ali obrt. Informacije: Stane Jenko, Razgled 17, Piran.

Takoj prodamo vseljivo, visokopritlično **hišo** z drvarnico, vrtom, sadnim vrtom in njivo v Sp. Jaršah pri Domžalah. Zglasite se na naslov: Emil Breznik, Sp. Jarše 48, 61230 Domžale.

filatelija

V okviru izdaje rednih poštних znamk s turističnimi motivi, je Skupnost JPTT izdala 9. julija 1984 dve redni poštne znamki, tiskani v tehniki enobarvnega ofseta, v polah po 100 znamk. Na znamki za 26 din je detalj

iz Korčule in je namenjena plačilu poštne za dopisnico v mednarodnem prometu. Likovno jo je obdelal akademski slikar Dimitrije Čudov. Znamka za 38 din je namenjena plačilu poštne za pismo prve težnostne stopnje v mednarodnem prometu. Na njej je detalj iz Maribora, likovno pa jo je obdelal akademski slikar Dušan Lučič. Ker pa se je spremenila poština v mednarodnem prometu v mesecu maju, za domači promet pa v mesecu avgustu, bo Skupnost JPTT redne poštne znamke tiskala po potrebi.

Pri programu izdaj priložnostnih poštних znamk v letu 1984 je prišlo še do nekaterih sprememb in dopolnitev. Dopolnjeni program izdaj za drugo polletje 1984 je naslednji:

Datum izdaje	Izdaja	Št. znamk	Nominala
1. IX.	Muzejski eksponati	1	65,50
15. IX.	Stara oljka pri Baru	1	5,00
2. X.	Radost Evrope	2	56,50
4. X.	750-letnica mesta Virovitice	1	5,00
10. X.	80-letnica radiotelegrafske službe v Črni gori	1	5,00
18. X.	Konferenca bivših borcev o varnosti, razorožitvi in sodelovanju v Evropi	2	66,00
20. X.	40-letnica osvoboditve Beograda	1	5,00
27. X.	100-letnica rojstva Miloja Milojevića	1	5,00
29. X.	40-letnica časopisa »Nova Makedonija«	1	5,00
15. XI.	Umetnosti – reprodukcije	5	101,70

Med realizacijo programa so še vedno možne dopolnitve in spremembe. Tako bodo zaradi spremenjene poštne v mednarodnem prometu spremenjene tudi nominalne vrednosti znamk od 16,50 din v novo nominalo za 26 din in od 23,70 din v novo nominalo za 38 din. Podobno bo tudi z nominalno vrednostjo znamk, namenjenih za plačevanje poštne v domačem prometu.

VINSKA TRGATEV

Rojaki, vsi ste prisrčno vabljeni na vsakoletno slovensko vinsko trgatv v soboto 20. oktobra 1984 od 19.00 do 1.00 ure v Wuppertal-Elberfeld in sicer v »Gaststätte Freibad Mirke«, In der Mirke 1.

Z avtoceste krenite na odcep proti Wuppertal-Elberfeld-Mitte. Dvorane ne bo težko najti. Za veselo razpoloženje bo igral kvintet Oto Lesjak iz Hildena, vmes pa bo nastopila folklorna skupina Ljubljana iz Essna. Na voljo bosta dobra jedaja in pijača, pa tudi parkirni prostor bo dovolj velik.

Pripravljalni odbor

jelobor – zasteklena vezana okna
termoton – okna s termoizolacijskim steklom

polkna s fiksnimi in gibljivimi lamelami,
rolo omarice in žaluzije

notranja vrata, furnirana
(hrast, mahagonij), vidni podboji
z ali brez nadsvetlobe

vhodna vrata, stranske svetlobe
in garažna vrata (zaščiteni s pigmentarnim
lazurnim premazom)

stropne in stenske obloge

montažne in počitniške hiše ter druge
objekte (šole, vrtce, skladiščne prostore...)

vam nudi

 JELOVICA

lesna industrija Škofja Loka

pokličite nas (064) 61-361, 61-185
ali pa nas obiščite v maloprodajni trgovini v
Škofji Loki,
Kidričeva 58!

Pomembno je biti pomemben, a pomembneje je biti prijazen

Z računi, denarjem in vsemi drugimi denarnimi posli
imam toliko dela in preglavic, da vse le z največjo
težavo postorim.

Rešitev je tu. Ljudje so v svoji dolgi zgodovini razvili
ustanovo, ki ji pravimo banka, da zanje opravi ko-
pico, večkrat tudi nadležnih ali morda celo nerešljivih
denarnih problemov.

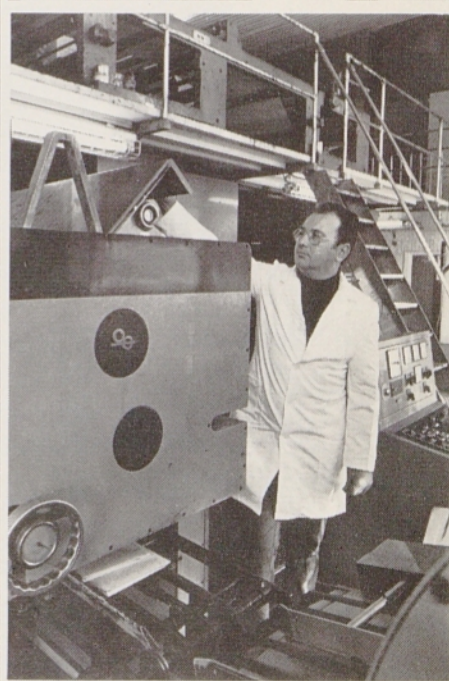
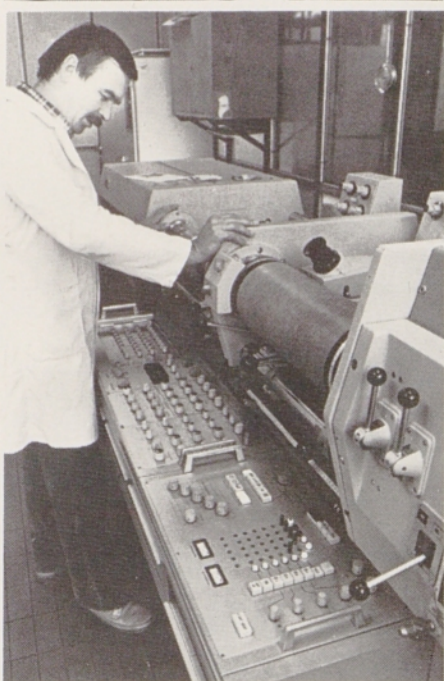
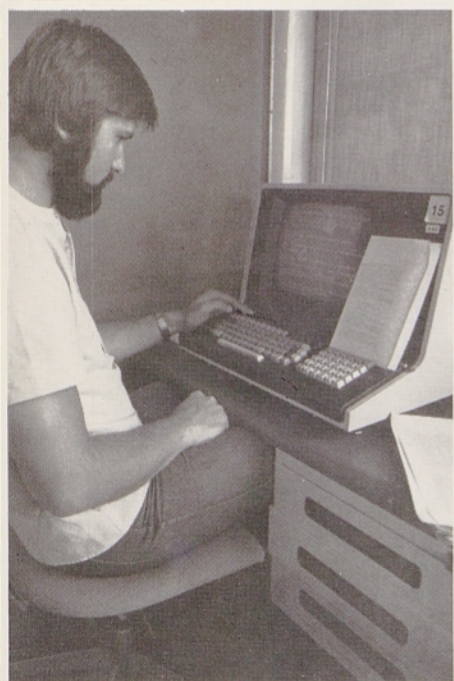
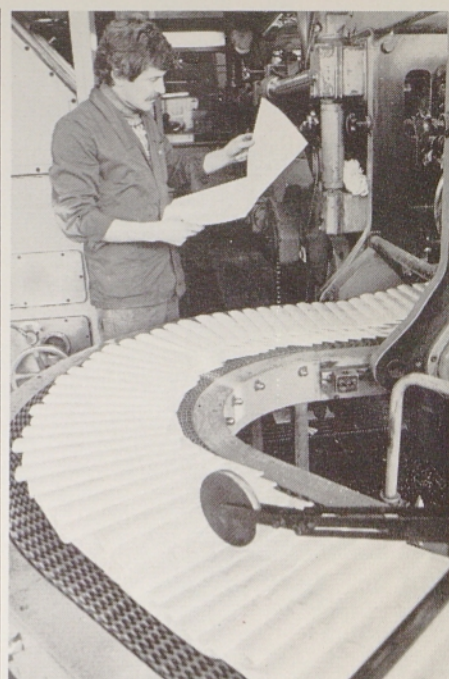
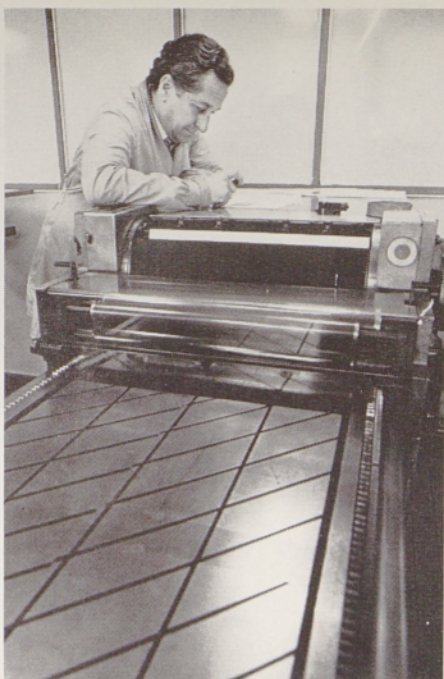
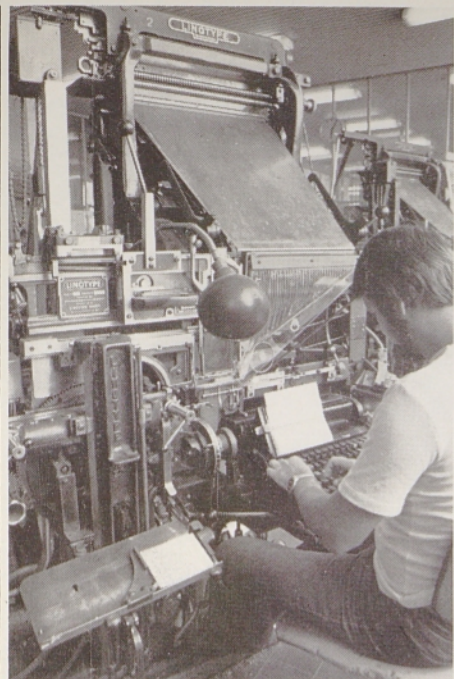
Že, a vendar imam pri tem težave. Vse banke so si
tako podobne, vse imajo enako tehnologijo in skoraj
enake, pogosto zelo muhaste elektronske pripo-
močke.

Res je, vsakomur med nami kdaj pa kdaj spodleti.
Toda tisto, kar je najbolj pomembno, so stiki, odnosi
med ljudmi. V Jugobanki to vemo in za to storimo
kar največ. S strankami govorimo kot s sebi enakimi,
kar ni težko, saj prihajajo k nam ljudje, ki so nam
zelo podobni. Tudi oni so prijazni.

Vsi skupaj vemo, da je sicer pomembno biti pomem-
ben, a da je še mnogo pomembneje biti prijazen. V
takšnem ozračju zagotovo ni nikoli težko rešiti tudi
najtežjih denarnih problemov.

**BANKA PRIJAZNIH LJUDI
JUGOBANKA**

ČRNA UMETNOST...

... V BELIH HALJAH

tiskarna delo – dom slovenskega tiska

časopisno in grafično podjetje delo

ljubljana, titova 35, telefon: 315-366

**NARAVA DAJE NAJBOLJŠE
RADENSKA »TRI SRCA«**